

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
1955 – 1959 : ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΟ
ΜΑΘΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Όνομα Φοιτήτριας: Μαρίνα Ατάσιη

Ημερομηνία : Ιούνιος 2014

Τριμελής Επιτροπή :

Επιβλέπων Καθηγητής : Θεόδωρος Γραμματάς

Μέλος : Βάιος Λιαπής

Μέλος : Αντώνης Πετρίδης

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

T.Θ. 24801

CY-1304 Λευκωσία, Κύπρος

Τηλ.: +357 22 411912

Φαξ: +357 22 460

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σ. 4 – 5
1. Κεφάλαιο Πρώτο – Το θεωρητικό και ιστορικό πλαίσιο	σ.6 – 18
1.1. Μορφές δράματος και θεάτρου και η συνεισφορά τους στη διδακτική των μαθημάτων και ειδικότερα στο μάθημα ιστορίας	σ. 6 – 12
1.2. Η Κύπρος του 1955 – 1959, οι λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης περιόδου τόσο ιστορικά όσο και θεατρικά / λογοτεχνικά	σ. 13 – 18
2. Κεφάλαιο Δεύτερο, Οι παραστάσεις και τα θεατρικά κείμενα	σ. 19 – 41
2.1. Το Κυπριακό Θέατρο της τετραετίας, οι παραστάσεις και οι υπάρχουσες συνθήκες	σ. 19 – 30
2.1.1 Κωμωδίες – Επιθεωρήσεις	
2.1.2 Ηθογραφίες	
2.1.3 Πατριωτικά Έργα	
2.1.4 Σχολικές Παραστάσεις	
2.1.5 Παραστασιογραφία και Εφαρμογές στο Σημερινό Σχολείο	
2.2. Τα έργα που γράφτηκαν κατά την τετραετία και αφορούν τη συγκεκριμένη περίοδο, οι παραστάσεις τους	σ. 30 – 35
2.3. Τα έργα που γράφτηκαν μετά το 1960, οι παραστάσεις	σ. 35 – 41
3. Κεφάλαιο Τρίτο, Εφαρμογή του δράματος στην εκπαίδευση	σ. 42 – 73
3.1. Προτεινόμενα θεατρικά της περιόδου που μπορούν να	

ενταχθούν στο σημερινό σχολείο	σ. 42 - 54
3.1.1 Αλέξη Πάρνη, <i>Το νησί της Αφροδίτης</i>	σ. 43 – 47
3.1.2 Πάνου Ιωαννίδη, <i>Γκρέκορυ</i>	σ. 47 - 50
3.1.3 Το <i>Νησί της Αφροδίτης</i> και ο <i>Γκρέκορυ</i> εντός της σχολικής αίθουσας – η παράσταση	σ. 50 – 54
3.2. Παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης	σ. 54 – 57
3.3. Δραματοποίηση	σ. 57 - 69
3.3.1 Παρουσίαση αντιπροσωπευτικής ομάδας λογοτεχνικών κειμένων που αναφέρονται στη συγκεκριμένη εποχή	σ. 57 – 59
3.3.2 Μεθοδολογία δραματοποίησης – προτεινόμενα έργα	σ. 59 - 62
3.3.3. Προτεινόμενα κείμενα προς δραματοποίηση	σ. 62 – 69
3.4 Θεατρικές τεχνικές : υπόδυση ρόλων – θεατρικό παιχνίδι	σ. 69 – 73
Συμπεράσματα	σ. 74 – 77
Βιβλιογραφία	σ. 78 – 87
Παράρτημα	σ. 88 – 94

Εισαγωγή

Στην παγκόσμια βιβλιογραφία ο θετικός ρόλος του θεάτρου στην εκπαίδευση και ειδικότερα στη διδασκαλία της ιστορίας είναι ευρέως αναγνωρισμένος. Επίσης επισκοπώντας την ιστορία της Κύπρου γίνεται σαφές ότι η τετραετία 1955 – 1959 είναι από τις πλέον σημαντικές για την σύγχρονη ιστορία του νησιού με τις συνέπειές της να είναι καθοριστικής σημασίας για την μεταγενέστερη περίοδο, μέχρι και σήμερα. Με αυτά ως δεδομένα η παρούσα εργασία ασχολήθηκε με την έρευνα των λογοτεχνικών και ειδικότερα των θεατρικών κειμένων που αφορούν την τελευταία τετραετία της Αγγλοκρατίας, καθώς και με τη σχετική παραστασιογραφία της εν λόγω περιόδου με σκοπό την εξαγωγή ιστορικών και κοινωνικών συμπερασμάτων. Στόχος η χρήση των πληροφοριών αυτών καθώς και των κειμένων, ως εργαλείων διδασκαλίας της ιστορίας, αξιοποιώντας όλες τις μορφές του δράματος και του θεάτρου.

Είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι οι προτάσεις αφορούν τη διδασκαλία της ιστορίας αποκλειστικά στη μέση εκπαίδευση, αφού θεωρήθηκε ότι η θεατρική προσέγγιση και η επιλογή των κειμένων είναι διαφορετική στη στοιχειώδη εκπαίδευση, διευρύνοντας έτσι υπερβολικά την έρευνα. Ταυτόχρονα η έρευνα της παραστασιογραφίας περιορίστηκε στην απλή αναφορά ανεβάσματος ξένων και ελληνικών έργων. Το βάρος της έρευνας αφορούσε το ανέβασμα αμιγώς κυπριακών έργων, εκτός και αν η παράσταση επηρέαζε ή αναφερόταν σε ένα ιστορικό γεγονός. Στόχος της πιο πάνω απόφασης ήταν να διαφανεί η σχέση των κυπριακών θεατρικών κειμένων με την έκρυθμη πολιτική κατάσταση της εποχής αλλά και ο βαθμός ύπαρξης σύγχρονων με την εποχή κοινωνικών στοιχείων. Ακόμη έγινε προσπάθεια να εντοπισθεί ο βαθμός στον οποίο επηρεάστηκαν οι παραστάσεις και γενικά η θεατρική δραστηριότητα από τα εν λόγω ιστορικά γεγονότα.

Ακολούθως η έρευνα επεκτάθηκε στη σημερινή εποχή με σκοπό να εντοπισθεί η ύπαρξη θεατρικών κειμένων που αφορούν την τετραετία, η χρήση τους εντός του σχολικού χώρου και κατά πόσο συμβάλουν στη διδασκαλία της ιστορίας. Έτσι προτείνεται η χρησιμοποίηση των έργων αυτών μέσω ποικίλων θεατρικών μεθόδων με στόχο την αμερόληπτη και ενδιαφέρουσα διδασκαλία της ιστορίας.

Η εργασία μπόρεσε να υλοποιηθεί αξιοποιώντας αρχικά τις δευτερογενείς πηγές που αφορούν το συγκεκριμένο θέμα. Ακολούθως η έρευνα επεκτάθηκε στα ίδια τα θεατρικά κείμενα που γράφτηκαν την εποχή εκείνη, όπως και πιο σύγχρονα λογοτεχνικά έργα που αφορούσαν εκείνη την εποχή. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί η αδυναμία εντοπισμού αρκετών από τα κείμενα πιθανόν λόγω της μη έκδοσής τους. Τα υπάρχοντα θεατρικά βρίσκονται διασκορπισμένα σε βιβλιοθήκες όλου του νησιού. Η παρούσα εργασία δε θα μπορούσε να ολοκληρωθεί αν δε συμπεριλάμβανε άρθρα, συνεντεύξεις και ανακοινώσεις του τύπου της εποχής. Τέλος χρησιμοποιήθηκαν πληροφορίες από την ιστοσελίδα του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου και την ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Καταληκτικά θα ήθελα να τονίσω τη σημασία της χρήσης του θεάτρου και των μορφών του στο μάθημα της ιστορίας και ειδικότερα στο μάθημα της συγκεκριμένης περιόδου. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να ξεφύγουν από τις στεγανές αντιλήψεις του παρελθόντος και να κατανοήσουν το παρελθόν του νησιού μας βασισμένοι στην προσωπική και την αμερόληπτη έρευνά τους. Στο σημείο αυτό το θέατρο ίσως να αποτελεί το σημαντικότερο βοηθό τους.

Κεφάλαιο Πρώτο – Το θεωρητικό και ιστορικό πλαίσιο

1.1. Μορφές δράματος και θεάτρου και η συνεισφορά τους στη διδακτική των μαθημάτων και ειδικότερα στο μάθημα της ιστορίας

Το θέατρο στην εκπαίδευση προσφέρει γνώσεις, παιδεία αλλά και αισθητική αγωγή. Μέσω των ποικίλων μορφών του θεάτρου η εκπαίδευση παύει να είναι δασκαλοκεντρική και μετατρέπεται σε μαθητοκεντρική όπου η πορεία προς τη γνώση επιτυγχάνεται με τρόπο άμεσα συμμετοχικό και βιωματικό,¹ με αποτέλεσμα οι στόχοι της εκπαίδευσης να υλοποιούνται δημιουργώντας στο μαθητή συναισθήματα ευχαρίστησης και όχι υποχρέωσης.

Το θέατρο στην εκπαίδευση χρησιμοποιείται με ποικίλες μορφές ως εναλλακτικό εργαλείο μάθησης στα πλαίσια όλων των μαθημάτων και αποτελεί μέρος των σχολικών εκδηλώσεων με τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών. Η αξία της τέχνης του θεάτρου στην εκπαίδευση και η αισθητική του αποστολή έγκειται στη ψευδαισθητική σχέση των συμμετεχόντων με την πραγματικότητα βοηθώντας τους μαθητές να κατανοήσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει καθώς και τους ίδιους τους εαυτούς τους.² Μέσω της τέχνης και ειδικότερα του θεάτρου οι μαθητές αναπτύσσονται συναισθηματικά, μαθαίνουν πως να εκφράζουν τα συναισθήματά τους δημιουργικά και ανακαλύπτουν βαθύτερα νοήματα.

Συγκεκριμένα το θέατρο μπορεί να εφαρμοσθεί στην εκπαίδευση προσφέροντας πολυποίκιλα οφέλη, μέσα από τις διάφορες του μορφές όπως για παράδειγμα το δραματικό κείμενο, το θεατρικό παιχνίδι, η δραματοποίηση, η θεατρική παράσταση, το θεατρικό αναλόγιο.

---

¹ Γραμματάς (2009) 2

² Belliveau (2007) 48

Το θεατρικό έργο χωρίζεται σε πράξεις και σκηνές, συνήθως υπάρχει κατάλογος δραματικών χαρακτήρων και διδασκαλιών που λειτουργούν δεσμευτικά για το σκηνοθέτη και τους ηθοποιούς.³ Στόχος του δραματικού κειμένου είναι να αναπαρασταθεί και έτσι οι εικόνες του να ζωντανέψουν στη σκηνή. Ειδικότερα στο σχολείο μπορούν να χρησιμοποιηθούν στα πλαίσια της θεατρικής αγωγής, ως εργαλείο διαθεματικής προσέγγισης ποικίλων μαθημάτων όπως για παράδειγμα κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας, υπό τη μορφή αναλογιών, στο ανέβασμα μιας παράστασης και ως πρότυπο για τη συγγραφή ενός νέου θεατρικού στα εργαστήρια γραφής.

Μία άλλη δραματική μέθοδος είναι τα παιχνίδια ρόλων. Στην προκειμένη περίπτωση ο εκπαιδευόμενος υποδύεται και άρα βιώνει μία διαφορετική ταυτότητα, δοκιμάζοντας το φανταστικό κόσμο ενός άλλου ατόμου εκ του ασφαλούς χωρίς οποιεσδήποτε επιπτώσεις στη δική του ζωή.⁴ Ειδικότερα στο σχολείο το θεατρικό παιχνίδι είναι μία ψυχοπαιδαγωγική διαδικασία που επιτρέπει στα παιδιά να λειτουργήσουν εντός της ομάδας με βάση τις δικές τους ανάγκες και να συμμετέχουν στη διαδικασία ολιστικά με το σώμα, το νου και το συναίσθημα. Ξεκινώντας από μία ιστορία ή μια κατάσταση οι χαρακτήρες και η πλοκή σχεδιάζονται από τους συμμετέχοντες και το δράμα δημιουργείται αυθόρμητα.⁵ Έτσι ο μαθητής με την ενεργητική του συμμετοχή αναλαμβάνει την ευθύνη της προσωπικής και της συλλογικής μάθησης.

Το δραματικό κείμενο μπορεί εναλλακτικά να αποδοθεί ως θεατρικό αναλόγιο. Στην περίπτωση αυτή το θεατρικό έργο αποδίδεται προφορικά και ο ακροατής έρχεται σε επαφή με μια μορφή θεάτρου όπου την κυριαρχία κατέχει ο λόγος με τις απαραίτητες εναλλαγές του. Παράλληλα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και άλλα

---

³ Leach (2008) 24

⁴ Purcell (1993) 912

⁵ Freeman, Sullivan & Fulton (2003) 131

θεατρικά στοιχεία όπως η κατάλληλη μουσική υπόκρουση, θεατρικά κοστούμια, σκηνικό και φωτισμός.⁶ Η χρήση των πιο πάνω θα ενισχύσει την επικοινωνία και τη διοχέτευση των νοημάτων. Εντός του σχολείου, στο θεατρικό αναλόγιο μπορεί να συμμετέχει ολόκληρη η τάξη. Οπότε ο μαθητής συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της μάθησης αλλά και στην αποπεράτωση μιας σχολικής γιορτής.

Μια εναλλακτική μορφή θεατρικής έκφρασης αποτελεί ακόμα το εργαστήριο γραφής. Οι μαθητές καλούνται να εφαρμόσουν τους θεατρικούς κώδικες στη συγγραφή ενός δραματικού κειμένου που θα προκύψει αυθόρμητα ή καθοδηγούμενα. Κατ' επέκταση κάτω από την εποπτεία του δασκάλου μπορούν να δημιουργήσουν μία διακειμενική σύνθεση αξιοποιώντας διαφορετικά δραματικά κείμενα με τον ίδιο θεματικό άξονα.⁷

Εντός της σχολικής αίθουσας ως μέσο αγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί και η δραματοποίηση. Με τη δραματοποίηση εννοούμε τη μετατροπή ενός οποιουδήποτε κειμένου σε δραματικό, χρησιμοποιώντας τους θεατρικούς κώδικες.⁸ Επίσης οι μαθητές μπορούν να αναπαραστήσουν υπό τη μορφή δρώμενου την ιστορία μιας φωτογραφίας ή σειράς από εικόνες. Με τη μέθοδο αυτή ο δάσκαλος παύει να λειτουργεί ως αυθεντία και ο μαθητής συμμετέχει στη μάθηση βιωματικά ενώ ταυτόχρονα ψυχαγωγείται.⁹ Συνάμα με τη δραματοποίηση και τη θεατρική απόδοση του διδασκόμενου μαθήματος, τα μηνύματα και οι πληροφορίες μορφοποιούνται και έτσι αυξάνονται οι δυνατότητες πρόσληψης.¹⁰

Μία άλλη μορφή θεάτρου είναι το θεατρικό δρώμενο που στη σύγχρονη μορφή του χρησιμοποιείται σε σχολικούς χώρους ως μέθοδος αγωγής των συμμετεχόντων αλλά και των θεατών. Μικρή ομάδα μαθητών μπορεί να παρουσιάσει ένα δρώμενο

---

⁶ Γραμματάς (1999) 50

⁷ Μυρωνάκη (2012)

⁸ Μουδατσάκης (1994) 87

⁹ Ο.π. 89

¹⁰ Γραμματάς (1999) 48

χωρίς μεγάλη προετοιμασία ή αυθόρμητα, χρησιμοποιώντας τις τεχνικές του θεάτρου όπως η μίμηση και η παραστατικότητα. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές συμμετέχουν εμπειρικά στη διαδικασία της μάθησης και λειτουργούν ως παράδειγμα προς τους συμμαθητές τους .¹¹

Η παράσταση ως πολυποίκιλο καλλιτεχνικό γεγονός αποτελεί την κορυφαία μορφή έκφρασης του θεάτρου. Για να υλοποιηθεί η παράσταση όλοι οι συντελεστές, σκηνοθέτης και οι ηθοποιοί συνεργάζονται μεταξύ τους, γνωρίζουν ή διδάσκονται άλλες μορφές τέχνης όπως χορό και μουσική, ασκούν το σώμα και το λόγο τους και αποκτούν θεατρική παιδεία, αφού για να παρουσιάσουν ένα θεατρικό θα πρέπει μεταξύ άλλων να μελετήσουν την εποχή στην οποία γράφτηκε και το είδος στο οποίο ανήκει. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η παρουσία του κοινού το οποίο προσλαμβάνει όλα τα ευεργετικά αποτελέσματα του θεάτρου μέσω της διάδρασης σκηνής και πλατείας, τη βίωση έντονων συναισθημάτων και πρωτόγνωρων εμπειριών.

Η θεατρική παράσταση μπορεί επίσης να λειτουργήσει στο σχολείο, ως σχολικό θέατρο,¹² ασκώντας αγωγή τόσο στους μαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς. Οι μαθητές στα πλαίσια της σχολικής παράστασης μπορούν να αναλάβουν πολυποίκιλους ρόλους, να επικοινωνήσουν, να αποκτήσουν εμπειρίες και τελικά να ολοκληρώσουν ένα ομαδικό αποτέλεσμα σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς.

Πέρα από τη γενική παιδεία που προσφέρει το θέατρο τόσο στο σχολείο, όσο και στην κοινωνία, όπως ήδη προαναφέρθηκε, το θέατρο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σημαντικό εργαλείο στη διδασκαλία των μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος εντός και εκτός της σχολικής αίθουσας. Ειδικότερα στο μάθημα της

---

¹¹ Ο.π 52

¹² Γραμματάς (1999) 65

ιστορίας ποικίλες μορφές θεάτρου συμβάλλουν θετικά στην κατανόηση και τη γνώση της ιστορίας.

Οι στόχοι του μαθήματος της ιστορίας είναι μεταξύ άλλων ο σεβασμός προς την ετερότητα, η διαθεματικότητα, η έκθεση της πολιτικής ιστορίας σε αντιστοιχία με την ιστορία της καθημερινότητας και των νοοτροπιών, η έρευνα πηγών και η ιστορική κρίση. Κατά συνέπεια η ιστορία διδάσκεται με στόχο τη δημιουργία ατόμων που σκέφτονται ιστορικά και κατ' επέκταση ενεργών και συνειδητοποιημένων πολιτών.¹³ Συγκεκριμένα σύμφωνα με τις νέες προσεγγίσεις οι μαθητές ενθαρρύνονται να ανακαλύπτουν νέα στοιχεία, να υποστηρίζουν νέες ιδέες και να τις εφαρμόζουν σε σύγχρονά τους γεγονότα.¹⁴ Η διδασκαλία της ιστορίας συνάμα στοχεύει στην ιστορική κατανόηση και σκέψη, δημιουργώντας μαθητές που να έχουν την ικανότητα να αναλύουν την πληροφορία και να φτιάχνουν ανεξάρτητες και αμερόληπτες κριτικές αξιολογήσεις.¹⁵ Έτσι οι πιο πάνω στόχοι μπορούν να επιτευχθούν με το συνδυασμό της διδασκαλίας της ιστορίας και των μορφών του δράματος και του θεάτρου, καταλήγοντας στο επιθυμητό αποτέλεσμα τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτή. Οι μαθητές μπορούν για παράδειγμα να διδαχθούν ιστορία είτε μέσα από ανάγνωση ενός ιστορικού δράματος είτε μέσα από το συμμετοχικό θέατρο ως ηθοποιοί ή συγγραφείς.¹⁶ Είναι σημαντικό όμως να συνδυάζονται με άλλες τεχνικές διδασκαλίας, σωστής έρευνας και κυρίως με τη σύνδεση των ιστορικών γεγονότων για να γίνεται κατανοητή η συνέχεια της ιστορίας.

Συγκεκριμένα με την ένταξη του θεάτρου και άρα όλων των τεχνών στη διδασκαλία της ιστορίας οι μαθητές βιώνουν το υπό εξέταση γεγονός, ζουν τις ζωές των ιστορικών προσώπων και αντιλαμβάνονται βαθύτερα νοήματα. Μέσα από την

---

¹³ Γιαννακόπουλος (2004) 131 - 132

¹⁴ Taylor (2004) 517

¹⁵ Zasda & Whitehouse (2009) 954

¹⁶ Speer (2008) 2

ενσυναίσθηση μπορούν να κατανοήσουν τα συναισθήματα, τους λόγους συμπεριφοράς και λήψης συγκεκριμένων αποφάσεων και άρα να αποκτήσουν κριτική σκέψη και να αναλύσουν κάποιο ιστορικό γεγονός.¹⁷ Επίσης μέσα από την προσέγγιση ενός ιστορικού δραματικού ή λογοτεχνικού έργου οι μαθητές μπορούν να εμπνευστούν και με ενδιαφέρον να μελετήσουν τα ίδια την ιστορία, να γράψουν ή και να δημιουργήσουν αντίστοιχα κείμενα. Για παράδειγμα μέσα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε, οι μαθητές στα πλαίσια ενός project ασχολήθηκαν με ανάγνωση ποιημάτων που αφορούσαν το υπό εξέταση γεγονός, άκουσαν μουσική, ασχολήθηκαν με θεατρικό παιχνίδι, μελέτησαν τη βιβλιογραφία και στο τέλος μέσα από τη δραματοποίηση ανέβασαν τη δική τους θεατρική παράσταση. Οι μαθητές – συμμετέχοντες με την ολοκλήρωση της έρευνας γνώρισαν τα γεγονότα αποτελεσματικά, απέκτησαν αυτοπεποίθηση και μετέφεραν τη γνώση στους υπόλοιπους συμμαθητές τους.¹⁸ Είναι σαφές ότι μέσα από την ενασχόληση με τις τέχνες και ειδικότερα με τη θεατρική τέχνη, οι μαθητές κατάφεραν να κάνουν κτήμα τους την ιστορική γνώση με ένα διασκεδαστικό τρόπο μέσα από τη συμμετοχικότητα και τη διάδραση, αφήνοντας το ρόλο του δασκάλου να είναι απλά επικουρικός.

Μέριμνα του εκπαιδευτικού είναι η σωστή οργάνωση του μαθήματος και η ορθή χρήση της θεατρικής τεχνικής ανάλογα με την πορεία της ύλης, προσφέροντας στους μαθητές όλα τα ευεργετικά αποτελέσματα της ενασχόλησής τους με το θέατρο. Έτσι στα πλαίσια του μαθήματος ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ως μέθοδο διδασκαλίας την προσομοίωση και το θεατρικό παιχνίδι. Με την προσομοίωση οι μαθητές παριστάνουν κάποιες συνθήκες της εποχής που είναι χρήσιμες για διδακτικούς σκοπούς, αφού δεν είναι εφικτό να δημιουργήσουν τις ακριβείς συνθήκες λόγω της περιπλοκότητας των καταστάσεων. Για παράδειγμα μπορεί να

---

¹⁷ Fennessey (1995) 16

¹⁸ Fennessey (1995) 18

χρησιμοποιηθεί σε γεγονότα ιστορικών κρίσεων ή εξέτασης κοινωνικοπολιτικών ζητημάτων της εποχής παρέχοντας στους μαθητές την ευκαιρία να κατανοήσουν τα δεδομένα, να αποκτήσουν κριτική σκέψη και να τεθούν μπροστά σε διλήμματα που επιζητούν την λήψη κάποιων αποφάσεων. Με το θεατρικό παιχνίδι επίσης ο μαθητής μπορεί να αναπαραστήσει ένα χαρακτήρα κάνοντας όμως και τη δική του έρευνα αποκτώντας προσωπική άποψη για τα γεγονότα.¹⁹

Συνάμα η παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης μπορεί να προσφέρει τα μέγιστα για την κατανόηση μιας ιστορικής εποχής. Όμως είναι πολύ σημαντική η επιλογή του έργου ανάλογα με την ηλικία του ακροατηρίου και τις προγενέστερες του γνώσεις. Ο θεατρικό έργο θα πρέπει να έχει δραματικό ενδιαφέρον, ζωντανούς χαρακτήρες, δράση και ένταση και τα συμπεράσματα πρέπει να εξάγονται αβίαστα από τους θεατές χωρίς να υποβάλλονται από τον συγγραφέα.²⁰ Είναι επίσης σημαντικό να δοθεί στους μαθητές ένα πρόγραμμα της παράστασης με πληροφορίες για το έργο και να ακολουθήσει συζήτηση. Η παράσταση θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως όχημα εξερεύνησης της ιστορικής εποχής και ώθησης για περεταίρω έρευνα²¹ και ως μέσο παροχής γνώσης διαμέσου της ψυχαγωγίας. Τέλος μέσα από την παράσταση και την μετέπειτα ανάλυσή της οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν κριτική σκέψη και να ξεχωρίσουν την πραγματικότητα από την προπαγάνδα, την αλήθεια από τη μυθοπλασία.

1.2. Η Κύπρος του 1955 – 1959, οι λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης περιόδου τόσο ιστορικά όσο και θεατρικά / λογοτεχνικά

---

¹⁹ Stradling (2001) 125 – 126

²⁰ Cassler (1990) 256 – 257

²¹ Ο. π. 260

Η τετραετία του 1955 – 59 περιλαμβάνει τα τελευταία χρόνια της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο, η οποία οδήγησε στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960. Ο πληθυσμός της Κύπρου την εποχή εκείνη και γενικά καθ' όλη την Αγγλοκρατία αποτελείτο κυρίως από Ελληνοκύπριους σε αναλογία 78 % και από Τουρκοκύπριους σε αναλογία 18 %.²²

Η δεκαετία ξεκινά με τη διεξαγωγή του ενωτικού δημοψηφίσματος τον Ιανουάριο του 1950 και το συντριπτικό αποτέλεσμα του 95,7 % των Ελληνοκυπρίων να ψηφίζει υπέρ της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.²³ Είναι φανερό πως η πλειοψηφία του ελληνοκυπριακού λαού στην παρούσα φάση υποστήριζε με σθένος την Ένωση παρά όλα τα προβλήματα που υπήρχαν στην μεταπολεμική Ελλάδα. Πρωτεργάτης του δημοψηφίσματος ήταν η Εθναρχία με υποκινητή τον Επίσκοπο Κιτίου Μακάριο, μετέπειτα Αρχιεπίσκοπο Μακάριο το Γ', με την κινητοποίηση όλων των λαϊκών στρωμάτων και την έμπρακτη συμμετοχή της Αριστεράς.²⁴ Με την ολοκλήρωσή του, ακολούθησε διάσπαση στο εσωτερικό μέτωπο με την Εθναρχία και το ΑΚΕΛ να στέλνουν ξεχωριστές αντιπροσωπείες στις διάφορες χώρες ενημερώνοντας για το Κυπριακό ζήτημα και απαιτώντας την Ένωση. Η Αγγλία απέρριψε το αίτημα για Ένωση με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν μαζικές διαδηλώσεις τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Εξίσου στην Τουρκία ξέσπασαν διαδηλώσεις ζητώντας είτε η Κύπρος να παραμείνει κάτω από Αγγλική διακυβέρνηση είτε να επιστραφεί στην Τουρκία.²⁵

Όταν η προσπάθεια του δημοψηφίσματος απέτυχε, από το 1951 άρχισαν οι προετοιμασίες για ένοπλο αγώνα εναντίον των Άγγλων αποικιοκρατών με σύγκληση

---

²² Hatzivassiliou (2013) 2

²³ Βαρνάβα (2002) 20

²⁴ Σοφοκλέους (2008) 11

²⁵ Σοφοκλέους (2008) 15

μυστικής επιτροπής στην Αθήνα.²⁶ Στα χρόνια που ακολούθησαν μέχρι την έναρξη του αγώνα το 1955 ο Μακάριος με το Γεώργιο Γρίβα συναντήθηκαν αρκετές φορές προετοιμάζοντας την έναρξη της ένοπλης αντιπαράθεσης με τη σύμφωνη γνώμη της Ελληνικής κυβέρνησης.²⁷ Παράλληλα το 1954 το Ελληνικό κράτος προσφεύγει στον Ο.Η.Ε. με αίτημα να συζητηθεί το Κυπριακό ζήτημα, ενώ ταυτόχρονα ο Μακάριος προσφεύγει αιτούμενος αυτοδιάθεση. Ο Ο.Η.Ε. όμως αποφασίζει τη μη εξέταση του ζητήματος με αποτέλεσμα να ξεσπάσει στην Κύπρο παναπεργία.²⁸ Συγχρόνως οι προετοιμασίες για τη διεξαγωγή του αγώνα εντεινόταν με τη μεταφορά οπλισμού από τον Γρίβα και τη σύλληψη από τους Άγγλους του πληρώματος του πλοιαρίου Άγιος Γεώργιος με την κατηγορία της παράνομης μεταφοράς πολεμοφοδίων. Αποτέλεσμα της σύλληψης ήταν να αποκαλυφθεί η προσπάθεια διεξαγωγής του αγώνα, αλλά και να προκληθεί δυσαρέσκεια στους τουρκοκυπριακούς κύκλους που οργάνωσαν συνέλευση διαμαρτυρίας προς τους Άγγλους.²⁹

Πέρα από τις προστριβές που άρχισαν να διαφαίνονται μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων του νησιού συνεχίστηκε η διάσπαση στο εσωτερικό μέτωπο των Ελληνοκυπρίων. Η Εθναρχία συνεργαζόμενη με τη Δεξιά ανέλαβε πρωταρχικό ρόλο στον αγώνα ενάντια στους αποικιοκράτες και παραγκωνίζοντας το αριστερό κόμμα, όδευε προς την έναρξη του ένοπλου αγώνα. Το ίδιο το ΑΚΕΛ πίστευε στην ειρηνική διεκδίκηση των αιτημάτων του ελληνοκυπριακού λαού διαφωνώντας με την ένοπλη αντιπαράθεση.³⁰ Έτσι η Κύπρος φτάνει στην έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα τον Απρίλιο του 1955 με την ύπαρξη ήδη πολυποίκιλων προβλημάτων. Εκτός από το αίτημα για αυτοδιάθεση, ο ίδιος ο ελληνικός λαός της Κύπρου ήταν διασπασμένος και υπήρχαν προβλήματα μεταξύ της ελληνικής και τουρκικής κοινότητας.

---

²⁶ Κάτσης (2005) 223

²⁷ Παντελής (1985) 268

²⁸ Βαρνάβας (2002) 21

²⁹ Σοφοκλέους (2008) 155

³⁰ Hatzivassiliou (2013) 13

Προβλήματα τα οποία εν μέρει δημιούργησε ο ελληνοκυπριακός αλτρωτισμός, που αδιαφορώντας για την ύπαρξη του τουρκοκυπριακού στοιχείου του νησιού οραματιζόταν την Ένωση, δίνοντάς τους την ευκαιρία να αντιδράσουν³¹ και να εκμεταλλευτούν την κατάσταση προς όφελος της Τουρκίας, η οποία караδοκούσε για να εφαρμόσει τη δική της επεκτατική πολιτική. Τα συγκεκριμένα προβλήματα θα εντεινόταν κατά τη διάρκεια του αγώνα του 1955 – 59.

Επίσημα ο ένοπλος απελευθερωτικός αγώνας ξεσπά στο νησί την 01.04.1955 με εκρήξεις σε πολιτικές και στρατιωτικές εγκαταστάσεις σε όλες τις πόλεις.³² Η Βρετανία αντιδρά στις επιθέσεις καθιστώντας σαφές πως δεν σκόπευε να εγκαταλείψει την Κύπρο, εκτιμώντας τη σπουδαία γεωστρατηγική θέση του νησιού. Τούτο διαφαίνεται από τη δήλωση του πρωθυπουργού της Σερ Άντονι Ήντεν πως χωρίς την Κύπρο η Βρετανία δεν μπορούσε να έχει τις διευκολύνσεις στην προστασία των προμηθειών πετρελαίων, κάτι που θα οδηγούσε σε πείνα και ανεργία στο εσωτερικό της χώρας.³³ Ενάντια στη διεξαγωγή ένοπλης αντίστασης τάχθηκε και η Αριστερά δηλώνοντας μέσα από το εκφραστικό της όργανο ότι οι δολιοφθορές έγιναν από τρομοκράτες, εχθρούς του λαού,³⁴ στάση που ενέτεινε τη διχόνοια Αριστεράς και Δεξιάς εν μέσω τόσο συνταρακτικών γεγονότων που συνέβαιναν στο νησί.

Η Ε.Ο.Κ.Α. υπό την καθοδήγηση του στρατηγού Γρίβα και την οικονομική ενίσχυση από μέρους της εκκλησίας και του Αρχιεπίσκοπου Μακάριου του Γ΄, στρατολόγησε κυρίως νεαρούς Ελληνοκυπρίους που ασχολούνταν με δολιοφθορές εναντίον των Άγγλων και με τη δημιουργία αντάρτικων ομάδων.³⁵ Παράλληλα η πλειονότητα του λαού συμμετείχε στη διεξαγωγή του αγώνα με πολυποίκιλους τρόπους τροφοδοτώντας τους αγωνιστές και παρέχοντας τις κατοικίες τους για

---

³¹ Hitchens (1997) 38

³² Dimitrakis (2008) 377

³³ Hakkı (2006) 11

³⁴ Δημοκράτης (02.04.1955) 1

³⁵ Dimitrakis (2008) 379

δημιουργία κρησφύγετων. Επίσης στα πλαίσια της μαζικής συμμετοχής του λαού, ο ρόλος της γυναίκας στην κοινωνία αναβαθμίστηκε αφού και οι ίδιες συμμετείχαν ενεργά στον αγώνα.³⁶ Συνάμα αντιστέκονταν παθητικά,³⁷ μπούκοτάροντας για παράδειγμα αγγλικά προϊόντα, δεν παρείχαν πληροφορίες στον κατακτητή, πέρα από κάποιες εξαιρέσεις και συμμετείχαν, κυρίως η νεολαία, σε παλλαϊκά συλλαλητήρια. Κατά τη διάρκεια του 1955 - 59 ιδρύθηκε από την Α.Ν.Ε. Άλκιμο Νεολαία της ΕΟΚΑ το περιοδικό *Εγερτήριο Σάλπισμα* το οποίο ενημέρωνε για τα γεγονότα του αγώνα και προσπαθούσε να διατηρήσει ψηλά το πατριωτικό φρόνημα του λαού.³⁸

Ο Αγγλικός στρατός αντιμετώπισε την Ε.Ο.Κ.Α. προβαίνοντας σε συλλήψεις, βασανισμούς και εκτελέσεις αγωνιστών, καθώς και σε κατ' οίκον περιορισμό του λαού.³⁹ Παράλληλα στην προσπάθειά τους να καταστείλουν τον αγώνα προσέλαβαν πολυάριθμους Τούρκους αστυνομικούς που συνήθως ήταν μέλη της οργάνωσης *Volcan* μετέπειτα *TMT*,⁴⁰ τροφοδοτώντας με αυτό τον τρόπο την έχθρα ανάμεσα στις δύο κοινότητες του νησιού. Αποκορύφωμα της εν λόγω τακτικής των Άγγλων ήταν η εγκατάλειψη το 1958 ομάδας άοπλων Ελληνοκυπρίων κοντά σε τουρκοκυπριακό χωριό του οποίου οι κάτοικοι τραυμάτισαν και σκότωσαν,⁴¹ εντείνοντας περισσότερο το μίσος.

Με την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα η Αγγλία άρχισε να προτείνει σχέδια λύσης του ζητήματος, τα οποία η Εθναρχία απέρριπτε με την προοπτική της αυτοδιάθεσης και κατ' επέκταση της Ένωσης.⁴² Κατά τη διάρκεια της Τριμερούς Διάσκεψης του Λονδίνου στις 30.06.1958 η Βρετανία κάλεσε σε συνομιλίες την

---

³⁶ Hatzivassiliou (2013) 14

³⁷ Σπανός (2004) 696 - 697

³⁸ Μαραθεύτης (2002) 16

³⁹ Σοφοκλέους (2008) 181

⁴⁰ Hitchens (1997) 46

⁴¹ Dimitrakis (2008) 381

⁴² Τζερμιάς (2004) 229

Ελλάδα και την Τουρκία,⁴³ παρέχοντας δικαιώματα και στις δύο χώρες σε σχέση με το νησί. Τελικά οι συνομιλίες κατέληξαν σε συμφωνία το 1959, τερματίζοντας έτσι τον αγώνα για Ένωση και προσφέροντας στην Κύπρο ανεξαρτησία με πρώτο της Πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και πρώτο Αντιπρόεδρο τον Φαζίλ Κουτσούκ.

Συμπερασματικά η περίοδος του 1955 – 1959 έχει σημαδέψει την σύγχρονη κυπριακή ιστορία αφού μέσω των γεγονότων που διαδραματίστηκαν κατάφερε το νησί να ανακηρυχθεί σε ανεξάρτητο κράτος. Όμως πέρα από τα πιο πάνω κατά τη διάρκεια της τετραετίας εντάθηκαν τα πάθη και τα μίσση μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων του νησιού, όπως και η διαμάχη μεταξύ της δεξιάς και της αριστερής παράταξης των Ελλήνων της Κύπρου. Απόρροια των πιο πάνω ήταν τα μετέπειτα δραματικά γεγονότα των διακοινοτικών ταραχών του 1963, το πραξικόπημα και η εισβολή το 1974. Για τους πιο πάνω λόγους η τετραετία του 1955 – 59 είναι ένα κομβικό σημείο, που καθόρισε τον μετέπειτα ρου της ιστορίας, κάτι που καθιστά πολύ σημαντική την ιστορικοκοινωνική μελέτη της περιόδου αυτής.

Από την άλλη μεριά η συγκεκριμένη εποχή και κυρίως το 1955 – 59 θεατρικά δεν έχει να επιδείξει κάτι το αξιόλογο, όμως η δράση του, οι παραστάσεις και διάφορα γεγονότα που το αφορούν, καθρεφτίζουν την εικόνα της εποχής, παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες για την ιστορική πραγματικότητα της εποχής, που εύκολα μπορούν να αξιοποιηθούν κατά τη διδασκαλία της ιστορίας της συγκεκριμένης περιόδου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το ανέβασμα της παράστασης από τον Άρη Λεμεσού *Φτύσε μου Τζ' ένα Φύω* του Θράσου Μακρυγιάννη για ενίσχυση του ταμείου πολιτικών κρατουμένων.⁴⁴ Γενικά το επαγγελματικό θέατρο, που στην ουσία αφορούσε το θίασο του Κυπριακού Θεάτρου και τους Ενωμένους Καλλιτέχνες, καθώς και το ερασιτεχνικό θέατρο κατάφερε να επιβιώσει μέσα από αντίξοες

---

⁴³ Σοφοκλέους (2008) 170

⁴⁴ Κατσούρης (2005) 219

συνθήκες και τούτο γιατί οι παραστάσεις ανέβαιναν μόνο σε ώρες που επιτρεπόταν η κυκλοφορία και οι άδειες για τη λειτουργία θεατρικών αιθουσών δύσκολα παρέχονταν. Καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα ανεβάζονταν κυρίως μουσικές ηθογραφίες στην κυπριακή διάλεκτο και ελληνικές φαρσοκωμωδίες, ίσως λόγω των περιορισμών που ετίθεντο σε σχέση με την ελευθερία της έκφρασης. Για τη σύγχρονη πραγματικότητα δεν υπήρχε κάποια νύξη. Το πρώτο έργο που βασίστηκε στα σύγχρονα γεγονότα ήταν η επιθεώρηση του Κώστα Μαρκίδη *Εδώ Ε.Ο.Κ.Α* το 1959 από το θίασο Κυπριακό Θέατρο.⁴⁵

Μετά την ανεξαρτησία άρχισαν να εκδίδονται και να παρουσιάζονται πολυάριθμα θεατρικά που αναφέρονταν στον απελευθερωτικό αγώνα, κυρίως έργα στρατευμένα που τον εξυμνούσαν, αποσιωπώντας πολλές φορές την αρνητική του όψη.

---

⁴⁵ Ο.π. 199 – 210

Κεφάλαιο Δεύτερο. Οι παραστάσεις και τα θεατρικά κείμενα

2.1. Το Κυπριακό Θέατρο της τετραετίας, οι παραστάσεις και οι υπάρχουσες συνθήκες

Το θέατρο όπως έχει προαναφερθεί τόσο ως κείμενο όσο και ως παράσταση μπορεί να αντικατοπτρίσει την κοινωνία για την οποία αναφέρεται, αλλά και την εποχή στην οποία γράφτηκε. Έτσι για να μπορέσει να υπάρξει ολοκληρωμένη εικόνα της υπό διερεύνηση εποχής θεατρικά και κατ' επέκταση κοινωνικά και ιστορικά θα πρέπει να ερευνηθεί ο διττός χαρακτήρας του θεάτρου. Η παραστασιογραφία μπορεί να μας αποκαλύψει τη σχέση των κειμένων με τον τελικό αποδέκτη, το θεατή και τελικά την αλληλένδετη σχέση μεταξύ σκηνής και πλατείας. Η μελέτη των θεατρικών κειμένων επίσης είναι απαραίτητη, αφού πολλά από τα έργα δεν μπόρεσαν να παρασταθούν. Στη μελέτη συνάμα θα πρέπει να συμπεριληφθούν όλα τα είδη θεάτρου αφού το καθένα ξεχωριστά αποδίδει από τη δική του οπτική γωνιά τα γεγονότα της εποχής ολοκληρώνοντας την ιστορική πραγματικότητα της περιόδου.⁴⁶

Κατά τη διάρκεια λοιπόν της τετραετίας του 1955 – 1959 το θέατρο στην Κύπρο, τόσο το επαγγελματικό όσο και το ερασιτεχνικό δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο από τα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα που διαδραματίζονταν την εποχή εκείνη. Οι θίασοι αντιμετώπιζαν τις ίδιες αντίξοες συνθήκες τις οποίες βίωνε και ο υπόλοιπος λαός. Οι παραστάσεις ανέβαιναν μόνο στις ώρες που επιτρεπόταν η κυκλοφορία. Ως αποτέλεσμα δεν υπήρχε η αναμενόμενη προσέλευση του κοινού και οι θιασάρχες δύσκολα αποκτούσαν άδειες για να λειτουργήσουν οι θεατρικές

---

⁴⁶ Γραμματάς (2010) 4

αίθουσες.⁴⁷ Χαρακτηριστική περίπτωση η σύλληψη από Άγγλους στρατιώτες ενός από τους πρωταγωνιστές του έργου *Κέρφιου* λίγο μετά το τέλος της παράστασης το 1956, ίσως γιατί ο τίτλος παρέπεμπε στους κατ' οίκον περιορισμούς, αν και το έργο αναφερόταν σε παλαιότερη περίοδο της ελληνικής ιστορίας⁴⁸. Επίσης το 1958 το συγκρότημα του Κυπριακού Θεάτρου καταδικάστηκε σε πρόστιμο γιατί ανέβαζε παραστάσεις χωρίς άδεια⁴⁹ και συχνά ακυρώνονταν θεατρικές παραστάσεις με ζημιογόνες συνέπειες για τους θιάσους.⁵⁰ Γενικά η καλλιτεχνική δραστηριότητα κατά την τετραετία ήταν πολύ περιορισμένη εξαιτίας της έλλειψης ελευθερίας έκφρασης και διακίνησης, αν και δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι το 1955 ιδρύθηκε νέος επαγγελματικός θίασος ο οποίος συνέχισε να λειτουργεί μέχρι το 1959.⁵¹

Το ντόπιο επαγγελματικό θέατρο της εποχής ανέβαζε κυρίως ελληνικές φαρσοκωμωδίες και κυπριακές μουσικές ηθογραφίες, που στόχο είχαν απλά να ψυχαγωγήσουν χωρίς να αναφέρονται καθόλου στη σύγχρονη πολιτική πραγματικότητα.⁵² Οι ελληνικοί θίασοι από την έναρξη του αγώνα μέχρι και τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου δεν εμφανίστηκαν στο νησί,⁵³ λόγω της έκρυθμης πολιτικής κατάστασης. Οι ερασιτεχνικοί θίασοι της περιόδου είχαν περιορισμένη δραστηριότητα και μόνο οι σχολικές παραστάσεις, που ήταν συνήθως αρχαίες ελληνικές τραγωδίες, ενίσχυαν κατά κάποιο τρόπο τα πατριωτικά αισθήματα του λαού,⁵⁴ σε αντίθεση με τις προσπάθειες των Άγγλων να περιορίσουν στα σχολεία κάθε τι ελληνικό.⁵⁵

---

⁴⁷ Κατσούρης (2005) 199

⁴⁸ Κατσούρης (2005) 200

⁴⁹ Έθνος (1958) 4

⁵⁰ Κων/νου (2007) 70

⁵¹ Ιγνατίου – Πιερίδου (1993) 60

⁵² Κατσούρης (2005) 199

⁵³ Ο.π. 230

⁵⁴ Ο.π. 214

⁵⁵ Ακρίτας (1957) 1458

2.1.1. Κωμωδίες – επιθεωρήσεις

Συγκεκριμένα το 1955 όσον αφορά τις ντόπιες κυπριακές παραγωγές ανέβηκαν μεταξύ άλλων στη Λευκωσία από το Κυπριακό Θέατρο η επιθεώρηση *Κέρφιου*, που συνεχίστηκε και το 1956, και στη Λεμεσό από το θεατρικό τμήμα του σωματείου Άρης η ηθογραφική κωμωδία *Φτύσε μου τζιεν να φύω* (λανθάνει) στην κυπριακή διάλεκτο.⁵⁶

Το Κυπριακό Θέατρο το 1957 ασχολήθηκε κατά βάση με το ανέβασμα ελληνικών κωμωδιών,⁵⁷ ενισχύοντας συνάμα με κάποιες παραστάσεις του το ταμείο αποκατάστασης απολυόμενων πολιτικών κρατουμένων.⁵⁸ Τον επόμενο χρόνο το Κυπριακό Θέατρο περιορίστηκε σε ξένες φαρσοκωμωδίες. Οι Ενωμένοι Καλλιτέχνες το 1957 ανέβασαν την κυπριακή επιθεώρηση του Σάββα Σαββίδη *Σάστα τζι' εγύρασιν* η οποία σύμφωνα με τότε δημοσίευμα καταπιάστηκε με γνωστές τοπικές καταστάσεις αποφεύγοντας τις χυδαιότητες.⁵⁹

Το ερασιτεχνικό θέατρο στις πόλεις παρουσιάστηκε εξίσου περιορισμένο λόγω της έκρυθμης κατάστασης που υπήρχε στο νησί. Στη Λεμεσό για παράδειγμα ομάδα ερασιτεχνών με σκηνοθέτη και πρωταγωνιστή τον Ανδρέα Συμεωνίδη ανέβασαν την κωμωδία *Οικογένεια του 1957* σε δύο παραστάσεις για τους άπορους μαθητές.⁶⁰ Απεναντίας στην ύπαιθρο παρουσιάστηκαν περισσότερες θεατρικές παραστάσεις με αξιοπρόσεκτη την παράσταση *Ζητείται Ψεύτης* από τον Εθνικολαϊκό Σύλλογο της Μέσα Γειτονιάς στην οποία διαφημιζόταν η συμμετοχή γυναικών.⁶¹ Ακόμη στο κινηματοθέατρο Ελλάς στην Κοντέα ανέβηκε η θεατρική παράσταση *Από την μία μέρα στην άλλη* του Γιώργου Φασουλιώτη για ενίσχυση του εράνου για εξόφληση του

---

⁵⁶ Παρατηρητής (31.03.1955) 4

⁵⁷ Κατσούρης (2005) 205

⁵⁸ Χαραυγή (09.07.1957) 2

⁵⁹ Χαραυγή (24.01.1958) 2

⁶⁰ Μουστέρης (1986) 164

⁶¹ Κατσούρης (2005) 225

οικήματος της συντεχνίας.⁶² Στην παράσταση η πλειοψηφία των ερασιτεχνών ηθοποιών ήταν γυναίκες. Σε άρθρο της εφημερίδας *Χαραυγή* η συμμετοχή αυτή χαιρετίζεται ως σπάνιο φαινόμενο, τονίζοντας την ανάγκη ύπαρξης περισσότερων γυναικών στο θέατρο ως προσπάθεια αφύπνισης της γυναίκας στην Κύπρο.⁶³ Είναι φανερό ότι αν και κατά τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας άρχισαν να συμμετέχουν στο θέατρο γυναίκες, για την πατριαρχική κοινωνία της εποχής ήταν ένα θέμα ταμπού.

Την τελευταία χρονιά του απελευθερωτικού αγώνα το 1959 η θεατρική δραστηριότητα στο νησί αν και αυξήθηκε ήταν ακόμη αρκετά περιορισμένη. Σίγουρα η υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου το Φεβρουάριο του 1959 έδωσε μεγάλη ώθηση στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου, όμως συνέχιζαν να υπάρχουν αρκετές δυσκολίες λόγω της αβεβαιότητας και των δυσκολιών που αντιμετώπιζε το νεοσύστατο κράτος, όπως ανεργία και οικονομική ύφεση.⁶⁴ Στη Λευκωσία οι πλείστες θεατρικές παραστάσεις ανέβηκαν από το Κυπριακό θέατρο και τους Ενωμένους Καλλιτέχνες και ήταν συνήθως ξένες φαρσοκωμωδίες. Από την άλλη μεριά τα αριστερά σωματεία και οι Μορφωτικοί Σύλλογοι των Νέων, που κατά τη διάρκεια του αγώνα ήταν συνήθως αμέτοχοι, ανέβαζαν κυρίως ελληνικές κωμωδίες.⁶⁵

2.1.2. Ηθογραφίες

Το Κυπριακό Θέατρο το 1956 εξαιτίας των αντίξοων συνθηκών που βίωνε διέκοψε τις παραστάσεις του και πραγματοποίησε μία τετράμηνη περιοδεία στην Ελλάδα. Μεταξύ άλλων ανέβασε τα έργα το *Όνειρο του Τζυπρή του Λευκαρίτη* (1951) των

---

⁶² Χαραυγή (19.06.1957) 2

⁶³ Χαραυγή (21.06.1957) 3

⁶⁴ Κων/νου (2007) 77

⁶⁵ Ο.π. 229

Χαράκη και Ζορπά, *Η Αγάπη της Μαρικούς* (1938) του Ακανθιώτη και κυπριακά σκετς.⁶⁶ Τα πιο πάνω έργα που ήταν κυρίως ηθογραφίες, ήταν γραμμένα στη κυπριακή διάλεκτο ως ζωντανό παράδειγμα του πολιτισμού και της καθημερινής ζωής των Κυπρίων.⁶⁷ Μετά την περιοδεία του το Κυπριακό θέατρο συνέχισε τις παραστάσεις του στην Κύπρο με τα ίδια έργα.⁶⁸

Το επόμενο έτος στο θεατρικό προσκήνιο εμφανίστηκε παράλληλα με τον επαγγελματικό θίασο Κυπριακό Θέατρο, ο θίασος Ενωμένοι Καλλιτέχνες κάνοντας πιο πλούσια τη θεατρική δραστηριότητα του νησιού. Οι Ενωμένοι Καλλιτέχνες παρουσίασαν έργα σε όλες τις πόλεις όπως για παράδειγμα το *Βοσκαρέτιν* του Μιχάλη Κυριακίδη, που συνέχισε να ανεβαίνει και την επόμενη χρονιά,⁶⁹ μαζί με την κυπριακή ηθογραφία *Αν έσεις τύχη διάβαινε* του Μιχάλη Κυριακίδη. Στην Πάφο ανέβηκε η ηθογραφία *τα Χαρτώσια της Ελενούς* με σκοπό τη συλλογή χρημάτων για τους απολυόμενους κρατούμενους.⁷⁰

Κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους το ερασιτεχνικό θέατρο παρουσιάστηκε πιο πλούσιο χωρίς να επηρεαστεί από την όξυνση των ελληνοβρετανικών και ελληνοτουρκικών αντιπαραθέσεων,. Αξιοσημείωτη είναι η παράσταση που διοργάνωσε ο Άρης Λεμεσού *Φτύσε μου τζ' ένα φύω* του Θράσου Μακρυγιάννη που την επανέλαβε στη Λευκωσία στο στάδιο Γ.Σ.Π. Σύμφωνα με κριτική της εποχής το έργο ξεδίπλωνε πτυχές της καθημερινής ζωής της κυπριακής υπαίθρου, τα ήθη και τα έθιμα των χωρικών πενήντα χρόνια πριν.⁷¹ Οι εισπράξεις της παράστασης παραδόθηκαν στο Ταμείο Πολιτικών Κρατουμένων.⁷² Το συγκεκριμένο σωματείο, μέσα από τις θεατρικές παραστάσεις του, φαίνεται ότι ενίσχυε και υποστήριζε τον

---

⁶⁶ Χαραυγή (02.06.1956) 2

⁶⁷ Κατσούρης (2005) 203

⁶⁸ Χαραυγή (29.09.1956) 2

⁶⁹ Ελευθερία (17.11.1957) 2, Φιλελεύθερος (29.01.1958) 2

⁷⁰ Χαραυγή (25.07.1957) 4

⁷¹ Χαραυγή (09.04.1958) 2

⁷² Κατσούρης (2005) 219

αγώνα ενάντια στην αποτίναξη του αγγλικού ζυγού. Φυσικά δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι άνηκε στα εθνικόφρονα σωματεία του νησιού

2.1.3. Πατριωτικά έργα

Κατά το πρώτο έτος της υπό διερεύνηση εποχής στο χωριό Χλώρακα της επαρχίας Πάφου και αντίστοιχα στο χωριό Πλατανιστάσα της επαρχίας Λευκωσίας ανέβηκαν τα δράματα του Αναστάσιου Μούσκου *Κύπρος – Ένωση* (1955) και *Πορεία Λευτεριάς* (1953).⁷³ Οι πιο πάνω παραστάσεις του Αναστάσιου Μούσκου βασίζονταν σε θεατρικά που έγραφε και πωλούσε ο ίδιος σε πόλεις και χωριά τόσο της Κύπρου όσο και της Ελλάδας.⁷⁴ Το 1958 και πάλι στην ύπαιθρο ανέβηκε το σκετς *Κύπρος - Ελλάς – Τουρκία* από την ΟΧΕΝ Νεανίδων στον Κάτω Μύλο,⁷⁵ καθώς και η παράσταση *Ρήγας Βελεστινλής* του Βασίλη Ρώτα επί ευκαιρία της γιορτής της 25^{ης} Μαρτίου το 1958 από το Κυπριακό Θέατρο.⁷⁶

Συμπερασματικά λοιπόν καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ ανέβηκαν μόνο τρεις παραστάσεις με πατριωτικό περιεχόμενο που δήλωναν ξεκάθαρα το πόθο των Ελληνοκυπρίων για Ένωση. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι παραστάσεις ανέβηκαν σε απομακρυσμένες για την εποχή περιοχές, ίσως γιατί στην ύπαιθρο υπήρχε λιγότερος έλεγχος και περιορισμοί από ότι στις πόλεις.

Μετά τη λήξη του απελευθερωτικού αγώνα η θεατρική δραστηριότητα στο νησί άρχισε να αλλάζει και να αντικατοπτρίζει την πολιτική κατάσταση της εποχής με πρώτο παράδειγμα την επιθεώρηση *Εδώ Ε.Ο.Κ.Α* του Κώστα Μαρκίδη που

---

⁷³ Μουστέρης (1986) 159 - 161

⁷⁴ Κατσούρης (2005) 229

⁷⁵ Ελευθερία 03.12.1958

⁷⁶ ό.π. 205

ανεβάστηκε από το Κυπριακό Θέατρο την 01.05.1959.⁷⁷ Η επιθεώρηση αυτή παιζόταν για τρεις συνεχόμενους μήνες και ήταν το πρώτο έργο που σατίριζε τη φυγή των Άγγλων. Μετά από τόσα χρόνια λογοκρισίας ήταν η πρώτη παράσταση που εκφράστηκε ελεύθερα και αναφέρθηκε στα γεγονότα της τετραετίας με το τελευταίο νούμερο να καυτηριάζει όλους όσους «ορέγονται τιμές και δάφνες που άλλοι κέρδισαν με κόπο και ιδρώτα».⁷⁸ Ακολούθησαν οι παραστάσεις από το ΘΟΙ Πάφου των έργων του Γεωργιάδη Κυπρολέοντα *Η πατρίδα ας τον συγχωρέσει* και *Εις τα φτερά της δόξας*. Τα θεατρικά αυτά ήταν τα πρώτα με εξαίρεση το *Εδώ ΕΟΚΑ* που αναφέρονταν στον αγώνα του 1955 – 59 και παρουσιάστηκαν εν συνεχεία και σε άλλες περιοχές της Κύπρου.⁷⁹

Στην ύπαιθρο τη συγκεκριμένη εποχή μετά την αποκατάσταση της ελευθερίας της έκφρασης παρουσιάστηκε η ίδια θεατρική έκρηξη. Τα Θρησκευτικά Ορθόδοξα Ιδρύματα (ΘΟΙ) των χωριών και τα δεξιά σωματεία ανέβαζαν παραστάσεις πατριωτικού χαρακτήρα όπως για παράδειγμα τα έργα του Κυπρολέοντα και το έργο *Ήσαν όλοι τους Αντρείοι* του Κύπρου Χρυσάνθη

2.1.4. Σχολικές Παραστάσεις

Το σχολικό θέατρο το 1955 σε αντίθεση με το επαγγελματικό και ερασιτεχνικό θέατρο ήταν πολύ πιο πλούσιο. Μεταξύ των έργων που παραστάθηκαν το 1955 ήταν πέντε αρχαίες τραγωδίες, με τη μία από αυτές να είναι η *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη στο Παλλάς Λευκωσίας από το Δημοτικό Σχολείο Αγίου Ανδρέα. Για τη χρονιά του 1956 δεν υπάρχουν πληροφορίες για το ανέβασμα κάποιας σχολικής

---

⁷⁷ Κατσούρης (2005) 209

⁷⁸ Έθνος (16.05.1959) 3

⁷⁹ Κατσούρης (2005) 222

παράστασης, ίσως και λόγω του κλεισίματος αρκετών σχολείων από τον Άγγλο κατακτητή.

Ακόμη το 1956 το Δημοτικό Σχολείο Παλλουριώτισσας ανέβασε τρεις παραστάσεις με το έργο *Μία μάνα που δε χάρηκε* και τη μουσική κωμωδία *Η δίκη της κυράς Γραμματικής*. Οι εισπράξεις διατέθηκαν για ενίσχυση των άπορων μαθητών του σχολείου,⁸⁰ δείχνοντας την ύπαρξη αλληλεγγύης μεταξύ σχολείου και οικογένειας την εποχή εκείνη.

Μηδαμινή την ίδια χρονιά εξαιτίας της στέρησης σημαντικών ελευθεριών από μέρους των Άγγλων ήταν και η ύπαρξη σχολικών θεατρικών παραστάσεων, οι οποίες περιορίστηκαν στις παραστάσεις της τραγωδίας *Ιφιγένεια Εν Αυλίδι* από το Ελληνικό Γυμνάσιο Κυρηνείας και το έργο του Γ. Φασουλιώτη *Από την μια μέρα στην άλλη* από την Ανώτερη Εμπορική Σχολή Βαρωσίων αντίστοιχα.⁸¹

Στην αρχή του 1958, το Λύκειο Ελληνίδων Αμμοχώστου παρουσίασε στη Λευκωσία μία θεατρική παράσταση με χριστουγεννιάτικο θέμα. Στην παράσταση παρευρέθηκαν μεταξύ άλλων ο πρέσβης της Ελλάδας στην Κύπρο και ο Εθναρχεύων. Οι εισπράξεις διατέθηκαν στο ταμείο ενίσχυσης των απολυομένων πολιτικών κρατουμένων.⁸² Επίσης στα πλαίσια των παγκύπριων γιορτών νεολαίας που οργανώθηκαν στη Λευκωσία, παραστάθηκαν μεταξύ άλλων οι τραγωδίες *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* του Ευριπίδη από το Παγκύπριο Γυμνάσιο και *Αντιγόνη* του Σοφοκλή από το Ανώτερο Εμπορικό Λύκειο Λεμεσού. Ακόμη παραστάθηκαν ο *Καποδίστριας* του Νίκου Καζαντζάκη από το Γυμνάσιο Κερύνειας και ο *Έμπορος της Βενετίας* του Ουίλιαμ Σαίξπηρ από το Παγκύπριο Γυμνάσιο για ενίσχυση των άπορων μαθητών.⁸³

---

⁸⁰ Κύπρος (02.07.1956) 7

⁸¹ Κατσούρης (2005) 219

⁸² Φιλελεύθερος (04.01.1958) 2

⁸³ Μουστέρης (1986) 167

Τα σχολεία της υπαίθρου επίσης ανέβαζαν θεατρικές παραστάσεις συνήθως στο τέλος της σχολικής χρονιάς όπως για παράδειγμα η παράσταση *Σαν τη σπίθα κρυμμένη στη στάχτη* από το Δημοτικό Σχολείο Κακοπετριάς.⁸⁴ Μέσα από τις σχολικές παραστάσεις εξάγεται το συμπέρασμα πως τα σχολεία παρόλα τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν με τον κατακτητή κατείχαν κάποιες σχετικές ελευθερίες για να μπορούν να συμμετέχουν στις γιορτές νεολαίας με κυρίως ελληνικές τραγωδίες. Μέσω των παραστάσεων αυτών τα σχολεία συνέβαλλαν στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας του κυπριακού ελληνισμού υπογραμμίζοντας τη διασύνδεση του παρόντος με την αρχαιότητα.⁸⁵ Συνάμα προσπαθούσαν να αναδείξουν την πολιτιστική υπεροχή του κυπριακού ελληνισμού και να τη χρησιμοποιήσουν ως έκφραση διεκδίκησης της Ένωσης.⁸⁶ Επιπλέον εντοπίζεται για άλλη μια φορά η φτώχεια που μαστίζε κάποια μερίδα του λαού, η πρωτοβουλία και η αλληλοπροσφορά των νέων της εποχής, καθώς και η ενίσχυση των κρατούμενων μελών της ΕΟΚΑ από σχολικές εκδηλώσεις.

Η ίδια ακριβώς θεατρική έξαρση παρουσιάστηκε και στο σχολικό θέατρο με τα σχολεία Μέσης Παιδείας να ανεβάζουν κυρίως παραστάσεις πατριωτικού χαρακτήρα όπως για παράδειγμα το θεατρικό της Κυρτσόγλου *Στο χάνι της Γραβιάς* από το Παγκύπριο Γυμνάσιο. Το Μάιο επίσης στα πλαίσια του Φεστιβάλ Νεολαίας συμμετείχαν πολυάριθμα σχολεία με συνήθως παραστάσεις αρχαίου δράματος.⁸⁷ Οι παραστάσεις αυτές προσέλκυαν μεγάλο αριθμό θεατών από όλα τα κοινωνικά στρώματα υλοποιώντας το στόχο της τόνωσης του πατριωτικού αισθήματος και προβολής των εθνικών διεκδικήσεων.⁸⁸

---

⁸⁴ Φιλελεύθερος (24.05.1958)

⁸⁵ Γραμματάς (2010) 6

⁸⁶ Μουλά (2009) 37

⁸⁷ Κατσούρης (2005) 223

⁸⁸ Μουλά (2009) 38

2.1.5. Παραστάσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα

Το 1955 αρχικά στο θέατρο Γιορδαμλή στη Λεμεσό και ακολούθως σε όλες τις πόλεις παραστάθηκε το παραμυθόδραμα της Λίλης Χούρη *Σεβάχ ο Θαλασσινός* για ενίσχυση του Αντιφυματικού Συνδέσμου Λεμεσού⁸⁹ και των σεισμόπληκτων Βόλου⁹⁰.

Το 1956 η ερασιτεχνική θεατρική δραστηριότητα ήταν ελάχιστη και περιορίστηκε κυρίως σε παραστάσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα η Φιλόπτωχος Αδελφότητα των Κυριών Λεμεσού στο θέατρο Γιορδαμλή ανέβασε την παράσταση *Χωρίς Θεμέλια* με ερασιτέχνες άντρες και γυναίκες ηθοποιούς.⁹¹ Στην Πάφο η Φιλόπτωχος Αδελφότητα παρουσίασε ένα παιδικό πρόγραμμα,⁹² ενώ στη Λευκωσία το νεοϊδρυθέν θεατρικό συγκρότημα Θέατρο Τέχνης ανέβασε την κωμωδία ο *Ανέλπιστος* κληρονόμος στο θέατρο Όασις υπέρ των σεισμόπληκτων του Βορείου Αιγαίου.⁹³ Μέσα από τις πιο πάνω παραστάσεις μπορεί κανείς να αντιληφθεί τις κοινωνικές ανισότητες που υπήρχαν την εποχή με αρκετούς φτωχούς που είχαν ανάγκη βοήθειας και των υψηλών κοινωνικών στρωμάτων που διοργάνωναν φιλανθρωπικές εκδηλώσεις. Συνάμα διαφαίνεται η οικονομική στήριξη των Ελλήνων Κυπρίων προς τους Ελλαδίτες και κατ' επέκταση οι δεσμοί οι οποίοι τους ένωναν.

2.1.6. Παραστασιογραφία και εφαρμογές στο σημερινό σχολείο

Μέσα από την προηγούμενη έρευνα μπορεί εύκολα να διαφανεί ότι η θεατρική δραστηριότητα της τετραετίας ήταν αρκετά περιορισμένη . Εξαίρεση των πιο πάνω ήταν η τελευταία χρονιά του 1959 όταν το νησί όδευε πια στην ανεξαρτησία, δημιουργώντας στο λαό αισθήματα ελευθερίας. Η αλλαγή αυτή εκτός από τα όσα

---

⁸⁹ Παρατηρητής (21.04.1955) 4

⁹⁰ Εθνος (18.06.1955) 4

⁹¹ Παρατηρητής (12.04.1956) 2

⁹² Κατσούρης (2005) 218

⁹³ Χαραυγή (18.07.1956) 3

προαναφέρθηκαν, φαίνεται και από το γεγονός ότι μετά τον Φεβρουάριο του 1959 άρχισαν να καταφθάνουν στο νησί ελληνικοί θίασοι μετά από απουσία τεσσάρων ετών.

Πέραν των πιο πάνω, μέσα από την έρευνα της παραστασιογραφίας μπορούν να εξαχθούν αρκετές πληροφορίες που σχετίζονται με την τοπική ιστορία της εποχής. Η έρευνα της τοπικής ιστορίας, η οποία σχετίζεται μεταξύ άλλων με τις καθημερινές ανθρώπινες δραστηριότητες, τις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις, μπορεί να αποβεί εξαιρετικά σημαντική, αφού οι μαθητές θα καταφέρουν να έχουν μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα της ευρύτερης ιστορίας της περιόδου πέραν της πολιτικής. Τούτο θα έχει ως αποτέλεσμα οι μαθητές και γενικά οι νέοι άνθρωποι να κατανοήσουν περισσότερο τον εαυτό τους, αλλά και το κοινωνικό τους περιβάλλον.⁹⁴

Στην παρούσα εργασία γίνεται μία προσπάθεια προσέγγισης της ιστορικής γνώσης διαμέσου του θεάτρου. Συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός σε πρώτο στάδιο θα μπορούσε να παρουσιάσει την πιο πάνω έρευνα εντός της σχολικής αίθουσας. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα μπορέσουν να αντιληφθούν τη σύνδεση της θεατρικής δραστηριότητας με την καθημερινή, πολιτισμική αλλά και την πολιτική κατάσταση της συγκεκριμένης εποχής. Συνάμα η διδασκαλία της ιστορίας θα μπορέσει να ξεφύγει από τα στεγανά του σχολικού εγχειριδίου και θα παρουσιάσει ένα νέο τρόπο προσέγγισης της ύλης.

Ακολούθως οι μαθητές σε ομάδες εργασίας μπορούν να κληθούν να μελετήσουν τις παρεχόμενες πληροφορίες και να εξάγουν τα δικά τους συμπεράσματα. Κρίνεται σκόπιμο η κάθε ομάδα να επιλέξει διαφορετικό θεατρικό είδος και να ενισχύσει την έρευνα της, πέραν της βιβλιογραφικής επισκόπησης, με συλλογή φωτογραφιών των υπό διερεύνηση παραστάσεων, εικόνων από την τότε καθημερινή ζωή, αντικειμένων

---

⁹⁴ Λεοντσίνης (χ.χ) 2

και κοστούμιών. Συνάμα συνεντεύξεις με ανθρώπους που έζησαν την εποχή αυτή, καθώς και ανθρώπων που υπήρξαν πρωτεργάτες του τότε κυπριακού θεάτρου είναι πλέον σημαντικές.

Σε ένα τρίτο στάδιο οι συλλεγόμενες πληροφορίες θα ήταν δυνατό να παρουσιασθούν ενώπιον ολόκληρης της τάξης για να έχουν όλοι οι μαθητές μία ολοκληρωμένη εικόνα της εποχής. Σε αυτό το σημείο θα ήταν σκόπιμο να κατηγοριοποιηθούν τα συμπεράσματα σε θέματα που αφορούν την εκπαίδευση, την πολιτική κατάσταση, την κοινωνική και πολιτισμική ζωή.

Η πιο πάνω έρευνα και προσπάθεια των μαθητών σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό δε θα μπορούσε να μην ολοκληρωθεί με το ανέβασμα μίας θεατρικής παράστασης σχετική με την εποχή, όπως και μία ολοκληρωμένη ερευνητική εργασία από το σύνολο της σχολικής τάξης. Έτσι η έρευνα των παιδιών θα μπορούσε να κοινοποιηθεί στην κοινότητα προσφέροντας στην ευρύτερη κοινωνία ιστορικές πληροφορίες με ένα ψυχαγωγικό τρόπο.

2.2. Τα έργα που γράφτηκαν κατά την τετραετία και αφορούν τη συγκεκριμένη περίοδο, οι παραστάσεις τους

Όπως ακριβώς η θεατρική δραστηριότητα ήταν περιορισμένη κατά την περίοδο που εξετάζουμε, το ίδιο περιορισμένη ήταν και η συγγραφή θεατρικών έργων. Όπως παραθέτει στο βιβλίο του ο Γιάννης Κατσούρης τη συγκεκριμένη τετραετία γράφτηκαν τα ακόλουθα θεατρικά. Το 1955 το *Νιάτα χωρίς σύνεση* του Τώνη Μελά, οι *Κυπριακές ηθογραφίες* και το *Φτύσε μου τζ' εννά φύω* το οποίο λανθάνει του Θράσου Μακρυγιάννη. Το 1956 η δραματική εικόνα *ο Κίμων στο Κίτιο* του Θ. Σοφοκλέους το οποίο δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*, και το

δακτυλόγραφο *Ματωμένο Φεγγάρι* του Ν. Μουσιούττα. Το 1957 εντοπίστηκαν τα έργα *Βοσκαρέτιν* του Μιχάλη Κυριακίδη, η *Οικογένεια του 1957* που λανθάνει και ανήκει στον Αντρέα Συμεωνίδη και τα ανέκδοτα του Κύπρου *Τόκα Η ανθοπόλης* και ο *Σύλλογος της μάππας*. Την επόμενη χρονιά γράφτηκαν τα έργα *Αν έσείς τύχη διάβαινε* που λανθάνει του Μιχάλη Κυριακίδη, ο *Εύδημος ο Κύπριος* και *Η μάχη στους μύλους* του Κύπρου Χρυσάνθη και τα έργα του Γιάννη Κατσούρη τα οποία λανθάνουν *Και επί γης ελευθερία* και *Ωρα 5 και 33'*. Την τελευταία χρονιά του αγώνα και μετά τη λήξη του γράφτηκαν συγκριτικά με τις προηγούμενες χρονιές περισσότερα έργα με κάποια από αυτά να αναφέρονται στον αγώνα, όπως για παράδειγμα τα έργα των Κυπρολέοντα και Μούσκου.⁹⁵ Σύμφωνα επίσης με τον Μουστέρη το 1955 ο Αναστάσιος Μούσκος εξέδωσε το πατριωτικό δράμα *Κύπρος – Ένωσις*, ενώ μέσα από τον Κυπριακό τύπο της εποχής εντοπίζονται η επιθεώρηση *Κυπριακή βραδιά* το 1956, το θεατρικό *Από τη μια μέρα στην άλλη* του Γιώργου Φασουλιώτη, το 1958 η επιθεώρηση του Σάββα Σαββίδη *Σάστα τζαι γύρασιν* και το 1959 η επιθεώρηση *Εδώ ΕΟΚΑ*. Τέλος στο περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα* δημοσιεύθηκε το 1955 το ραδιόδραμα *Σύνθια* του Φώτου Χατζησωτηρίου,⁹⁶ ενώ αναφέρεται η συγγραφή του θεατρικού *Ροζ Φουστάνι* το οποίο κέρδισε το Δραματικό διαγωνισμό Χρίστου Κάρμιου το 1955. Συγγραφέας είναι ο Κύπρος Χρυσάνθης με το ψευδώνυμο Ονήσιλος.⁹⁷

Τα περισσότερα από τα πιο πάνω θεατρικά έργα αναφέρονται σε σύγχρονά τους γεγονότα παρέχοντας έτσι πρωτογενείς πληροφορίες για την υπό έρευνα εποχή, αφού μέσα από το θέατρο παρουσιάζεται μία παρόμοια πραγματικότητα του κόσμου που το περιβάλλει.⁹⁸ Η πλειονότητα των έργων που μπόρεσαν να εντοπισθούν είναι κατά

---

⁹⁵ Κατσούρης (2009) 257 - 258

⁹⁶ Χατζησωτηρίου (1955) 267 - 274

⁹⁷ Σοφοκλέους (1955) 381 - 382

⁹⁸ Kivisto & Pittman (2007) 272

βάση κυπριακές μουσικές ηθογραφίες παρέχοντας πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Κυπρίων, την κουλτούρα και την κοινωνικοοικονομική κατάστασή τους.

Η ηθογραφική οπερέτα *Το όνειρο του Τζυπρή του Λευκαρίτη*, που αν και γράφτηκε το 1951 εξακολουθούσε να παίζεται στην εποχή του Αγώνα, καθρέφτιζε τα χρόνια εκείνα, αφού η συγκεκριμένη εποχή δεν παρουσίαζε ιδιαίτερες αλλαγές στον κοινωνικό της ιστό. Συγκεκριμένα το έργο εκτυλίσσεται στο μεγαλύτερο μέρος του σε ένα χωριό της Κύπρου, τα Λεύκαρα, στο οποίο οι κάτοικοι ασχολούνται με την κατασκευή και την εμπορία παραδοσιακών κεντημάτων. Οι ήρωες του έργου είναι κατά βάση φτωχοί και αμόρφωτοι και ο μόνος μορφωμένος του χωριού είναι ο δάσκαλος. Άλλοι χαρακτήρες είναι ένα αντρόγυνο Κυπρίων που λόγω της φτώχειας αναγκάστηκε να ξενιτευτεί, επιστέφοντας στη γενέτειρά του πλούσιο και αποκατεστημένο. Το έργο αναφέρεται επίσης στα ήθη και τα έθιμα των χωρικών εξάγοντας εύκολα το συμπέρασμα μιας συντηρητικής και πατριαρχικής κοινωνίας.⁹⁹

Σύμφωνα επίσης με τη μαρτυρία του Χριστάκη Σαββίδη, η κωμωδία *Φτύσε μου τζιεν να φύω* γράφτηκε στη Λεμεσό από τον καθηγητή Μέσης Εκπαίδευσης Θράσο Μακρυγιάννη το 1955 για τον θίασο Ονήσιλος. Την εποχή εκείνη στη Λεμεσό σύμφωνα με τη διήγησή του ο κόσμος επισκεπτόταν συχνά το θέατρο για να ψυχαγωγηθεί και να ξεφύγει από τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης. Ο ήρωας της κωμωδίας απεικονίζει ένα χωριάτη της εποχής ο οποίος επισκέφθηκε την πόλη για να διασκεδάσει. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του προσκλήθηκε σε μία ταβέρνα και όταν ήρθε η ώρα να πληρώσει αρνήθηκε προκαλώντας πολλά ευτράπελα.¹⁰⁰ Η κωμωδία που χάρισε πολύ γέλιο στο ακροατήριο φανερώνει την καθημερινή ζωή του Κύπριου, η οποία πολλές φορές περιοριζόταν στον αγώνα για επιβίωση με λίγα μόνο διαλείμματα ψυχαγωγίας.

---

⁹⁹ Λυμπουρίδης (1987) 1101 - 1135

¹⁰⁰ Ιωάννου (2010)

Ο Θράσος Μακρυγιάννης τον ίδιο χρόνο εξέδωσε τις *Κυπριακές Ηθογραφίες* στην κυπριακή διάλεκτο. Το βιβλίο περιλαμβάνει τα θεατρικά *Κυπριώτικα Χριστουγεννιάτικα Έθιμα*¹⁰¹, τα *Κυπριώτικα Χαρτώσια*¹⁰² και τις *Σούσες*.¹⁰³ Μέσα από τα τρία θεατρικά παρουσιάζονται η κατά βάση αγροτική κοινωνία της εποχής, η πατριαρχία και η φτώχεια που ταλάνιζε κυρίως την επαρχία. Την ίδια εποχή η εφημερίδα *Παρατηρητής* παρουσίασε το συγκεκριμένο βιβλίο με πολύ θετικά σχόλια αναφέροντας ότι ο συγγραφέας κατάφερε με ακρίβεια να ζωντανέψει πτυχές της αγροτικής κυπριακής ζωής.¹⁰⁴

Τον ίδιο χρόνο εκδόθηκε το ηθικοκοινωνικό θεατρικό έργο του Τώνη Μελά *Νιάτα χωρίς Σύνεση*.¹⁰⁵ Στο εν λόγω έργο ο εγγονός μιας μέσης κυπριακής οικογένειας της πόλης άφησε έγκυο μία κοπέλα η οποία αυτοκτόνησε. Αν και το έργο είναι μυθοπλαστικό μπορεί κανείς να αντιληφθεί την έντονα συντηρητική και πατριαρχική κοινωνία της εποχής αυτής. Συγκρίνοντας το έργο με τις *Κυπριακές ηθογραφίες* του Μακρυγιάννη εντοπίζονται οι καλύτερες συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της πόλης από τα χωριά, χωρίς όμως να υπάρχουν μεγάλες διαφορές στα θέματα αντίληψης, νοοτροπίας και τιμής.

Ο Φώτος Χατζησωτηρίου, επίσης το 1955, δημοσίευσε στο περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα* το ραδιόδραμα *Σύνθια*, το οποίο αναφέρεται σε γεγονότα από την καθημερινή ζωή των Κυπρίων της εποχής. Η πλοκή του έργου περιορίζεται στην αγάπη δύο νέων, η οποία νίκησε την προκατάληψη της φυματίωσης. Έτσι μέσα από το έργο μπορούμε να αντιληφθούμε τις διαστάσεις αυτής της ασθένειας, την αρνητικότητα και το φόβο του πληθυσμού για τη φυματίωση. Συνάμα μέσα από μεμονωμένα σχόλια των χαρακτήρων εντοπίζουμε την υποτίμηση με την οποία

---

¹⁰¹ Μακρυγιάννης (1955) 5 - 22

¹⁰² Ό.π. 23 - 52

¹⁰³ Ό.π. 53 - 64

¹⁰⁴ Παρατηρητής (27.10.1955) 2

¹⁰⁵ Μελάς (1955) 5 - 17

αντιμετώπιζε ο ελληνικός πληθυσμός του νησιού του Τούρκους, «τούτη που βλέπεις είναι η παλιά πόλη. Είναι γεμάτη χαλασμένες εκκλησίες, Τούρκους και προκομμένες». ¹⁰⁶

Κατά τον τελευταίο έτος του αγώνα μετά τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και την απελευθέρωση της Κύπρου άρχισε να παίζεται στις θεατρικές αίθουσες με τεράστια επιτυχία η επιθεώρηση του Κώστα Μαρκίδη *Εδώ ΕΟΚΑ*. ¹⁰⁷ Η επιθεώρηση αυτή είναι εξαιρετικής σημασίας αφού ήταν το πρώτο στην ουσία θεατρικό που αναφερόταν στον τετραετή αγώνα και σατίριζε την ανικανότητα των Άγγλων να υποτάξουν την οργάνωση, κάνοντας αναφορά στις κακουχίες που πέρασε ο ελληνοκυπριακός λαός από τις δυνάμεις ασφαλείας. Επίσης αναφέρεται στους ήρωες του αγώνα, στο στρατηγό Διγενή και στον Μακάριο, με εμφανή τη χαρά και την περηφάνια του λαού για την αποχώρηση των Άγγλων και την παραχώρηση ελευθερίας στο νησί.

Το ίδιο έτος η Ρήνα Χαραλαμπίδου Κατσελλή εκδίδει το θεατρικό έργο *Ο Ξάδελφος*, το οποίο ανεβαίνει από το Σύλλογο Αποφοίτων Γυμνασίου Κυρηνείας στο θέατρο Κατσελλή στην Κερύνεια. ¹⁰⁸ Το έργο αναφέρεται σε μία οικογένεια εν μέσω του Αγώνα, η οποία φιλοξενεί και βοηθά ένα αγωνιστή της Ε.Ο.Κ.Α, τον οποίο αποκαλούν ξάδελφο. Η ίδια η οικογένεια παρά τους φόβους και τις ανασφάλειές της συμμετέχει ενεργά στον αγώνα, έχοντας όμως οδυνηρή κατάληξη με τη δολοφονία του μικρότερου γιου τους από τους Άγγλους σε μία παρέλαση στο χωριό. Το δράμα κλείνει με την απόφαση της οικογένειας να φιλοξενήσει ένα νέο αντάρτη στο σπίτι πάρα τις κακουχίες στις οποίες υποβλήθηκαν. ¹⁰⁹ Το θεατρικό αυτό έργο μεταξύ άλλων μας παρέχει αρκετές ιστορικές πληροφορίες για τη συμμετοχή του λαού στον

---

¹⁰⁶ Χατζησωτηρίου (1955) 268

¹⁰⁷ Μαρκίδης (1961)

¹⁰⁸ Κατσούρης (2005) 222

¹⁰⁹ Κατσελλή (1959)

αγώνα, τις δυσκολίες που βίωναν και την εχθρική συμπεριφορά των Άγγλων. Γενικά είναι έργο που εξυμνεί τον ηρωικό λαό της Κύπρου που παρά τα αισθήματα αυτοσυντήρησης επέλεξε να ζήσει επικίνδυνα για χάρη της ελευθερίας.¹¹⁰

Το 1959 συνάμα ο Αναστάσιος Μούσκος εξέδωσε το πατριωτικό δράμα *Ο αγών της Κύπρου 1955 – 1959* το οποίο ευελπιστούσε να ανεβαίνει κατά τη διάρκεια των εορτασμών της 1^{ης} Απριλίου.¹¹¹ Το δράμα εν συντομία καταπιάνεται στην πρώτη πράξη με τα γεγονότα της σύλληψης του πληρώματος του πλοιαρίου στη Χλώρακα, στη δεύτερη πράξη με συμπλοκές στο Τρόδος, στην τρίτη πράξη με τα κατορθώματα του Αυξεντίου, στην τέταρτη με τα βασανιστήρια στην Ομορφίτα και στην πέμπτη αναφέρεται στα κρατητήρια του Πολεμίου. Πρόκειται για ένα έργο καθαρά στρατευμένο που στόχο έχει να εξυμνήσει τα κατορθώματα των Ελλήνων της Κύπρου για αποτίναξη του αγγλικού ζυγού.

2.3 Τα έργα που γράφτηκαν μετά το 1960, οι παραστάσεις

Μετά τη λήξη του απελευθερωτικού αγώνα και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, ξεκίνησαν να γράφονται και συνεχίζουν να γράφονται στην πλειονότητά τους από Κύπριους συγγραφείς αρκετά θεατρικά έργα που αναφέρονται στον αγώνα. Κάποια από τα έργα γράφτηκαν για τις ανάγκες των σχολικών εορτασμών της 1^{ης} Απριλίου ή για διαγωνισμούς που προκηρύσσονταν κατά καιρούς, όπως για παράδειγμα από το Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Ε.Ο.Κ.Α. Κυρίως όμως δημιουργήθηκαν με σκοπό να υμνήσουν τον ηρωισμό αυτής της περιόδου και να διατηρήσουν άσβεστη την ιστορική μνήμη.

---

¹¹⁰ Μπακονικόλα (1998) 57

¹¹¹ Μούσκος (1959) 3

Μεγάλος αριθμός από τα πιο πάνω έργα ανήκει στον πολυγραφότατο Κύπριο Χρυσάνθη. Ο Κύπριος Χρυσάνθης από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας άρχισε να δημοσιεύει σε κυπριακά περιοδικά θεατρικά με θεματολογία τον Αγώνα. Σε δύο τεύχη του περιοδικού *Λυρική Κύπρος* του 1960 δημοσίευσε τα έργα *Ήταν όλοι τους αντρείοι* και *το Κρησφύγετο*. Το 1962 δημοσίευσε στο ίδιο περιοδικό το έργο *Γρηγόρης Αυξεντίου*, το 1963 τα μονόπρακτα *Η ανάσταση του αντάρτη* και το *Δίλημμα* και το 1964 το θεατρικό χρονικό *Νενίκηκε το θάνατο*. Ακολούθως το 1976 δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ελληνική Κύπρος* το μονόπρακτο *Δύο ήρωες*, το 1978 εκδόθηκε το θεατρικό *Το τουνέλι* και το 1989 *Η προδοσία* και *Η μεγάλη σύμπτωση*.¹¹² Στα πιο πάνω θεατρικά ο συγγραφέας θίγει και φωτίζει διάφορες πτυχές του αγώνα και τον αντίκτυπο που είχε στο λαό της Κύπρου. Συγκεκριμένα μεταξύ άλλων αναφέρεται στο σπαραγμό της μάνας που έχασε το παιδί της στον αγώνα, στην προσπάθεια πολιτικών κρατούμενων να αποδράσουν από τις φυλακές, τη σύλληψη και τον απαγχονισμό των αγωνιστών, τις έρευνες από μέρους των αποικιοκρατών, τις τελευταίες στιγμές του υπαρχηγού της Ε.Ο.Κ.Α. Αυξεντίου, την προδοσία, τη ζωή των αγωνιστών στο κρησφύγετο και γενικά με δράσεις και περιστατικά του αγώνα..

Η Ρήνα Κατσελλή, πέρα από το έργο που προαναφέραμε, έγραψε τα θεατρικά *Ένα κρησφύγετο στην Κύπρο*¹¹³ και *Ο Ανάξιος*¹¹⁴ το οποίο εκδόθηκε το 1984. Το εν λόγω θεατρικό κέρδισε το 1962 το πρώτο βραβείο στο διαγωνισμό της Πνευματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης Κύπρου και τον ίδιο χρόνο ανέβηκε στο θέατρο Μέλπω από τον ΟΘΑΚ που αργότερα μετονομάστηκε σε ΘΟΚ. Η παράσταση διανθίστηκε με τραγούδια σε στίχους Ευαγόρα Παλληκαρίδη και μουσική Ανδρέα Λυμπουρίδη, με τη συμμετοχή της ΕΛΔΥΚ, αλλά, αν και αποκόμισε ευνοϊκές κριτικές, δεν είχε την

---

¹¹² Μπακονικόλα (1998) 17 – 44

¹¹³ Ο.π. 62

¹¹⁴ Κατσελλή (1984)

αναμενόμενη προσέλευση κοινού.¹¹⁵ Αργότερα ανέβηκε στο Θέατρο Τέχνης στο Λονδίνο και προβλήθηκε από το κυπριακό ραδιόφωνο και τηλεόραση.¹¹⁶ Το συγκεκριμένο έργο αναφέρεται στους απλούς καθημερινούς ανθρώπους της Κύπρου, που στην ουσία ήταν η σπονδυλική στήλη της Ε.Ο.Κ.Α. και που χωρίς αυτούς δεν θα μπορούσε να επιτύχει. Μεταξύ αυτών ήταν ένας απερίσκεπτος νεαρός, που όμως μετατρέπεται σε γνήσιο αγωνιστή αποβάλλοντας τη ρετσινιά του ανάξιου.

Επίσης ο συγγραφέας Φάνος Ναθαναήλ αφιέρωσε σημαντικό αριθμό έργων του στον αγώνα της ΕΟΚΑ. Συγκεκριμένα έχει γράψει επτά θεατρικά έργα και έξι σύντομες θεατρικές εικόνες που είναι συνήθως αφιερώματα σε γνωστούς ήρωες του αγώνα εξυμνώντας τα αισθήματα αυτοθυσίας τους,¹¹⁷ όπως για παράδειγμα *Ο αετός της Βάβλας* που είναι αφιερωμένο στον αγωνιστή Μιχάλη Παρίδη. Το πιο εκτενές από τα έργα του *Η πιο όμορφη μέρα* αναφέρεται σε ένα Κύπριο οικογενειάρχη που επιλέγει να μείνει αμέτοχος σχετικά με τα γεγονότα του αγώνα. Η υπόλοιπη όμως οικογένεια συμμετέχει ενεργά στην Ε.Ο.Κ.Α., με το γιο του να συλλαμβάνεται από τους Άγγλους. Το θεατρικό κλείνει με τον πατέρα και την υπόλοιπη οικογένεια να νιώθουν περήφανοι για την επικείμενη εκτέλεση του γιου ως έμπρακτη προσφορά προς την πατρίδα.

Επιπλέον, το έργο της λογοτέχνιδας Ειρένας Ιωαννίδου Αδαμίδου *Μυστικός αγώνας* (1986)¹¹⁸ αναφέρεται στη ζωή μιας μεσαίας κυπριακής οικογένειας στα χρόνια του αγώνα όπου όλα της τα άτομα είναι μέλη της οργάνωσης εκτός από τον πατέρα που φαίνεται να έχει φιλικές σχέσεις με τους Άγγλους. Στο τέλος όμως του έργου αποκαλύπτεται πως ο πατέρας ήταν μυστικός πράκτορας της Ε.Ο.Κ.Α. οδηγώντας την οικογένεια στη συμφιλίωση. Το πιο πάνω έργο μεταδόθηκε για πρώτη

---

¹¹⁵ Κων/νου (2007) 233

¹¹⁶ Κατσελλή (1984) 5

¹¹⁷ Μπακονικόλα (1998) 78

¹¹⁸ Ο.π. 69

φορά το 1987 από το κρατικό κυπριακό ραδιόφωνο, το 1990 ανέβηκε στο Δημοτικό θέατρο Λευκωσίας, ακολούθησαν παραστάσεις σε όλη την ελεύθερη Κύπρο και το 1991 προβλήθηκε από την τηλεόραση του ΡΙΚ στην επέτειο έναρξης του αγώνα.¹¹⁹

Πέρα από τους θεατρικούς συγγραφείς για τους οποίους έγινε λόγος, υπάρχουν και αρκετοί άλλοι που δημιούργησαν θεατρικά με θέμα τον αγώνα. Μερικοί από αυτούς είναι ο Μίκης Νικήτας με τα δράματα *Η τελευταία νύχτα* και *Η κάθαρση*, Ο Γιάννης Σταυρινός Οικονομίδης με τη *Φωνή της ΕΟΚΑ*, ο Ανδρέας Κουκκίδης με το *Τελευταίο Φεγγάρι* και ο Σοφοκλής Κων/νου με την *Ωρα λευτεριάς*.¹²⁰

Εκτός από τα πιο πάνω θεατρικά, έχουν γραφτεί και έργα που προορίζονταν για το ανήλικο κοινό από σημαντικούς θεατρικούς συγγραφείς αλλά και από εκπαιδευτικούς, που τα χρησιμοποιούν είτε ως εργαλεία διδασκαλίας της ιστορίας της συγκεκριμένης περιόδου, είτε σε σχολικές παραστάσεις στα πλαίσια του εορτασμού της εθνικής αυτής επετείου. Μερικά από τα θεατρικά αυτά σύμφωνα με την Ελένη Χατζηαυξέντη ανήκουν στην προδρομική φάση του παιδικού θεάτρου που αντιστοιχεί στην περίοδο 1932 – 1976, η οποία είναι επηρεασμένη από το αντίστοιχο ελληνικό παιδικό θεατρικό είδος. Συγκεκριμένα τα θεατρικά αυτά χρησιμοποιήθηκαν για ενίσχυση των συναισθημάτων ελληνικότητας με έντονα στοιχεία διδακτισμού και νουθεσίας.¹²¹

Ο Μιχαλάκης Μαραθεύτης υπηρετώντας τον ίδιο σκοπό, την εξύμνηση του ηρωικού αγώνα και τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης, δημιούργησε μεταξύ άλλων δύο θεατρικά έργα που προορίζονται για το ανήλικο κοινό, το *Σκίρτημα λευτεριάς*¹²² και *Τη λευτεριά ως τα ύψη*¹²³. Στο πρώτο θεατρικό ο συγγραφέας πραγματεύεται τη

---

¹¹⁹ <http://www.ellineslogotechnes.org.cy/ellineslogotechnes/page.php?pageID=10&mpath=/5&viewArticle=19&prev=10>

¹²⁰ Μπακονικόλα (1998) 96 - 109

¹²¹ Χατζηαυξέντη (2010) 541

¹²² Μαραθεύτης (1976) 7 - 39

¹²³ Μπακονικόλα (1998) 75

δημοσιούπαλληλική ζωή ενός οικογενειάρχη κατά τη διάρκεια της τετραετίας. Τη δεδομένη όμως στιγμή θυσιάζει την προαγωγή του αρνούμενος να συνεργαστεί με τον εχθρό, νιώθοντας περήφανος για τη συμμετοχή των παιδιών του στον αγώνα. Στο δεύτερο θεατρικό ένας ηλικιωμένος διηγείται στη μικρή εγγονή του τις εμπειρίες που βίωσε κατά τον αγώνα, τις μαθητικές διαδηλώσεις, τα κέρφια και το αντάρτικο στα βουνά.

Ο Τάσος Κουτσουλίδης επίσης έχει δημοσιεύσει το θεατρικό το *Κυπριόπουλο στον αγώνα*¹²⁴, στο οποίο ένας μαθητής δημοτικού ξεγελά τους Άγγλους στρατιώτες με μία ιστορία σώζοντας τον αντάρτη αδελφό του από βέβαιη σύλληψη. Με αυτό το θεατρικό ο Κουτσουλίδης δημιουργεί συναισθήματα πατριωτισμού και περηφάνιας στο ανήλικο κοινό παρουσιάζοντας τη συμμετοχή όλου του λαού στον αγώνα.

Αξιόλογη είναι και η προσπάθεια της εκπαιδευτικού Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή, που συνέγραψε το δραματικό κείμενο *Το καλύτερο μάθημα*, για να το χρησιμοποιήσει στα πλαίσια της διδασκαλίας της.¹²⁵

Στα πλαίσια επίσης του εορτασμού της εθνικής επετείου του 1955 – 1959 εντός των δημοτικών σχολείων παρουσιάζονται από τους μαθητές θεατρικές εικόνες και σκετσάκια με θέμα τον αγώνα. Στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου προτείνονται μερικά θεατρικά σε διασκευή της Λούλας Χαραλάμπους, όπως για παράδειγμα *η μάχη του Μαχαιρά* και οι *Κύπριες στα κρατητήρια*.¹²⁶

Μετά τη σύντομη παρουσίαση των θεατρικών που κυρίως έχουν γραφτεί μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας και αφορούν την υπό διαπραγμάτευση περίοδο, γίνεται σαφές ότι έχουν δημιουργηθεί με σκοπό να διατηρήσουν την ιστορική μνήμη, να υποστηρίξουν την ορθότητα κήρυξης του αγώνα ενάντια σε

¹²⁴ Κουτσουλίδης (1988) 120 - 132

¹²⁵ Μπακονικόλα (1998) 106

¹²⁶ <http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Epikaira/1apriliou/index.html>

πιθανές αντίθετες φωνές και να υμνήσουν τον ηρωισμό των συμμετεχόντων.

Αναλυτικότερα, για παράδειγμα, σε κανένα από τα πιο πάνω έργα δεν αναφέρεται η ύπαρξη διαφορών μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς σε σχέση με τον Αγώνα και σε εκτελέσεις που έγιναν. Αντιθέτως, η εντύπωση που δημιουργείτε μελετώντας τα πιο πάνω θεατρικά είναι εντελώς διαφορετική. Παρουσιάζεται η εικόνα ενός λαού μονιασμένου, που πίστευε εξολοκλήρου στη έναρξη του αγώνα και βίωνε την απειλή, τόσο από τα αποικιακά στρατεύματα, όσο και από τους Τουρκοκυπρίους, αποσιωπώντας το μερίδιο ευθύνης της Ελληνοκυπριακής κοινότητας για τη δημιουργία έχθρας μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Τα στρατευμένα αυτά έργα, κατά βάση στηρίζονται στο τρίπτυχο πατρίς – θρησκεία – οικογένεια με έντονα τα εθνικοθρησκευτικά μηνύματα, αποκρύπτοντας όμως οδυνηρές στιγμές του αγώνα και την ύπαρξη της αντίθετης άποψης. Έτσι μέσα από τα κείμενα αυτά μπορούμε να εντοπίσουμε αρκετά ιστορικά στοιχεία της εποχής, όπως για παράδειγμα το αντάρτικο, οι απαγχονισμοί και οι εκτελέσεις από μέρος των Άγγλων, καθρεφτίζοντας μόνο πτυχές της πολιτικής ιστορίας και συγκεκριμένα την οπτική γωνία της Δεξιάς παράταξης. Θεατρικά έργα που να προέρχονται από την Αριστερά και να αφορούν τα γεγονότα του Αγώνα δε έχουν εντοπισθεί.

Παράλληλα, η ύπαρξη πληθώρας πατριωτικών έργων που εξυμνούν τον αγώνα φανερώνει σε κάποιο βαθμό τις προσδοκίες και τη νοοτροπία του κόσμου στον οποίο απευθύνεται.¹²⁷ Από την άλλη η έλλειψη έργων που αναφέρονται στις οδυνηρές στιγμές του αγώνα, όπως για παράδειγμα οι εκτελέσεις, φανερώνουν τη μέχρι τώρα έλλειψη ωριμότητας της κοινωνίας να τα αποδεχτεί.

Με αυτά ως δεδομένα, η διδασκαλία των συγκεκριμένων έργων στις σχολικές αίθουσες ή και ακόμα η επαφή των μαθητών με αυτά τα έργα, δεν μπορεί να δώσει

---

¹²⁷ Γραμματάς (2008) 1

μία σφαιρική και αμερόληπτη εικόνα των ιστορικών δεδομένων της εποχής. Έτσι, εκ των πραγμάτων, η διδασκαλία της ιστορίας διαμέσου των έργων αυτών κρίνεται πολύ δύσκολη και θα ήταν προτιμότερο να γίνει με προσοχή, για αποφυγή διαστρέβλωσης της τότε ιστορικής πραγματικότητας.

Κεφάλαιο Τρίτο, Εφαρμογή του δράματος στην εκπαίδευση

3.1 Προτεινόμενα θεατρικά της περιόδου που μπορούν να ενταχθούν στο σημερινό σχολείο

Το δράμα μέσα από τις διάφορες μορφές του μπορεί να αποδειχθεί σημαντικό εργαλείο διδασκαλίας και μάθησης σε όλα τα επίπεδα της σχολικής εκπαίδευσης. Ειδικότερα ο μαθητής μέσα από την επαφή του με το θέατρο μπορεί να αποκομίσει σημαντικές ιστορικές πληροφορίες και να κατανοήσει τους ιστορικούς συσχετισμούς για παράδειγμα μέσω της ενσυναίσθησης, όπου ο θεατής εμπλέκεται στη δράση του έργου και αναρωτιέται πως θα δρούσε αν ο ίδιος ήταν στη θέση του ήρωα.¹²⁸

Μεταξύ των μορφών θεάτρου που μπορούν να χρησιμοποιηθούν εντός του σχολικού χώρου είναι το επιστέγασμα όλων, η σχολική παράσταση. Στη θεατρική παράσταση είναι δυνατόν να συμμετέχει όλο το σχολείο είτε ενεργά με τους μαθητές ως συντελεστές της παράστασης, είτε ως θεατές αποκομίζοντας σημαντικά οφέλη μέσω της διάδρασης και της συμμετοχικότητας. Έτσι ανεβάζοντας ένα θεατρικό που αφορά την υπό εξέταση περίοδο είναι σημαντικό να επιλεγεί ένα έργο που να αντικατοπτρίζει όλες τις πτυχές των ιστορικών γεγονότων και να βρίσκεται μακριά από προπαγάνδα και εξυπηρέτηση συμφερόντων.

Μέσα από τη σύντομη παρουσίαση των θεατρικών που αφορούν την εποχή του αγώνα, έχει διαπιστωθεί ότι τα έργα ανήκουν στην πιο πάνω στρατευμένη κατηγορία. Στο σημερινό σχολείο βέβαια οι μαθητές μπορούν να έρθουν σε επαφή με τέτοιου είδους θεατρικά, γιατί μπορούν να αποκομίσουν αρκετές ιστορικοκοινωνικές

---

¹²⁸ Αυδή & Χατζηγεωργίου (2007) 40

πληροφορίες, γνωρίζοντας όμως το σκοπό για τον οποίο γράφτηκαν. Είναι ακόμη περισσότερο ανάγκη οι μαθητές να γνωρίσουν θεατρικά έργα, που αποδίδουν με όσο γίνεται μεγαλύτερη πιστότητα τα γεγονότα, μακριά από οποιαδήποτε προπαγάνδα ή σκοπιμότητα. Με βάση λοιπόν τα πιο πάνω έχουν επιλεγεί τα έργα *Το Νησί της Αφροδίτης* του Αλέξη Πάρνη και ο *Γκρέκορν* του Πάνου Ιωαννίδη. Τα πιο πάνω έργα αν και εντάσσονται στην κατηγορία των στρατευμένων έργων και η κεντρική πλοκή τους βασίζεται στον αγώνα, αναδεικνύουν πανανθρώπινες αξίες και ιδανικά. Η ζωή των ηρώων προσφέρει στους σύγχρονους μαθητές διδάγματα ανθρωπιάς και αλτρουισμού. Έτσι στα πλαίσια της διαθεματικότητας, οι μαθητές όχι μόνο θα διδαχθούν ιστορία αλλά θα προβληματιστούν γύρω από τα θέματα των ανθρώπινων σχέσεων.

3.1.1 Αλέξη Πάρνη, *Το Νησί της Αφροδίτης*

Το Νησί της Αφροδίτης (196;) είναι έργο του Ελλαδίτη συγγραφέα Αλέξη Πάρνη που γνώρισε τεράστια επιτυχία σε πολλές χώρες του εξωτερικού, στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Το έργο παραστάθηκε σε 175 θέατρα της πρώην ΕΣΣΔ και ακολούθως σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το 1963 ανέβηκε από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος και το 1970 με χρηματοδότηση της Κυπριακής Δημοκρατίας γίνεται κινηματογραφική ταινία.¹²⁹ Επίσης το 1995 επ' ευκαιρία των 40 χρόνων από την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα το θεατρικό παρουσιάζεται από τον ΘΟΚ στην παρουσία του ίδιου του συγγραφέα, ο οποίος τιμήθηκε από το κυπριακό κράτος.¹³⁰ Στα πλαίσια ακόμη του Παγκύπριου Φεστιβάλ Σχολικού Θεάτρου το *Νησί της Αφροδίτης* παραστάθηκε το 1993 από το Λανίτειο Λύκειο Λεμεσού, το 1996 από το

---

¹²⁹ Πάρνης (1989) 445

¹³⁰ Νέα Εστία (01.06.1995) 757

Γυμνάσιο Επισκοπής Λεμεσού, το 1997 από το Λύκειο Αγίου Αντωνίου Λεμεσού και το 1998 από το Λύκειο Αρχιεπισκόπου του Γ' Λευκωσίας.¹³¹

Ο ίδιος ο Πάρνης γράφει στο περιοδικό *Λέξη* ότι εμπνεύστηκε το θεατρικό από τον αγώνα ενάντια στον ξένο κατακτητή, τις μαθητικές διαδηλώσεις και τις ένοπλες συγκρούσεις, με πυρήνα του έργου να είναι ο απαγχονισμός του Μιχαλάκη Καραολή και οι προσπάθειες της Κύπρου να τον σώσει.¹³² Έτσι λοιπόν το δράμα εκτυλίσσεται στην Κύπρο του 1956. Οι Άγγλοι συνέλαβαν ένα Κύπριο αγωνιστή τον οποίο καταδίκασαν σε απαγχονισμό. Όλη η Κύπρος προσπαθεί να τον σώσει με διαβήματα στον κυβερνήτη. Η μάνα προσπαθεί με κάθε τρόπο να σώσει το παιδί της Κυριακούλλη μέχρι που φθάνει στο κατώφλι μίας πλούσιας Αγγλίδας της λαίδης Πάτερσον.

Η μάνα του κατάδικου αντιμετωπίζει την Αγγλίδα με περηφάνια και της ζητά να μεσολαβήσει για το παιδί της. Μέσα από τη συζήτηση που ακολουθεί εντοπίζεται η νοοτροπία των Άγγλων να αντιμετωπίζουν το λαό των αποικιών ως κατώτερό τους, «*πώς επιτρέπεις σε μια υποδεέστερη να μιλά έτσι σε μένα;*»¹³³, καθώς και την πάγια επίσημη πολιτική του στέμματος «*αναλάβαμε την κηδεμονία του νησιού ώσπου να ωριμάσει, τότε θα το αφήσουμε να αυτοδιοικηθεί*»¹³⁴. Από την άλλη πλευρά μερίδα Άγγλων θυμάται παλαιότερες εποχές, όταν οι Ελληνοκύπριοι πολέμησαν στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο στο πλάι των συμμάχων και γύρισαν δαφνοστεφανωμένοι, ενώ τώρα έγιναν τρομοκράτες.

Μετά την άρνηση της Πάτερσον να βοηθήσει τη μάνα του Κυριακούλλη, ομάδα αγωνιστών συλλαμβάνει τον Ντέιβιτ, γιο της Πάτερσον. Στην επιχείρηση αυτή οι Άγγλοι δεν μπορούν να βρουν τους ένοχους, «*μα ποιος ξέρει πόσους συνένοχους θα*

---

¹³¹ http://www.thoc.org.cy/gr/theatre/development/school_competition/index.htm

¹³² Πάρνης (1989) 445

¹³³ Ο.π. 28

¹³⁴ Ο.π. 28

‘χανε γύρω τους... Ακόμα και ο παπάς της γειτονικής εκκλησίας». ¹³⁵ Οι κατακτητές γνώριζαν ότι στον αγώνα για απελευθέρωση συμμετείχε σχεδόν όλος ο λαός με αποτέλεσμα η καταστολή του να είναι δύσκολη, ανέφικτη. Έτσι ο Αγγλικός στρατός αναλαμβάνει δράση. Στήνουν μπλόκα, ανακρίνουν, κτυπούν, βασανίζουν, «*δούλεψα και με το λόγο και με τούτο το μαστίγιο αν θες*», ¹³⁶ με κανένα αποτέλεσμα.

Η μητέρα του κατάδικου Λαμπρινή εμφανίζεται και πάλι στο κατώφλι της Πάτερσον και ζητά να αλλάξουν παιδί με παιδί. Ο Κυριακούλλης βρίσκεται χωμένος στο μουντρούμι των Άγγλων, τον βασανίζουν, τον κτυπούν, κοιμάται στο τσιμέντο χωρίς ψωμί και νερό και όμως η Λαμπρινή στέκεται αγέρωχη, πιστή στον αγώνα και τη λευτεριά της πατρίδας. Η Πάτερσον προσπαθεί μέσω των διασυνδέσεων με τον κυβερνήτη να γλυτώσει τον Κυριακούλλη και κατ’ επέκταση και το δικό της παιδί, όμως μάταια. Η μέρα του απαγχονισμού πλησιάζει και στην «*πόλη τα πράγματα αγρίεψαν, απ’ το πρωί πολεμάνε να διαλύσουν τους διαδηλωτές και δεν τα καταφέρνουν*». ¹³⁷ Η Πάτερσον αβοήθητη από όλους καταστρώνει με τη βοήθεια συγγενών της να φυγαδεύσουν τον αγωνιστή. Το σχέδιο όμως αποκαλύπτεται και έτσι ο απαγχονισμός γίνεται.

Στο χωριό ακόμη δεν έχει ξημερώσει και τα μαντάτα για την εκτέλεση δεν έχουν φθάσει. Ο Ντέιβιτ βρίσκεται κρυμμένος σε ένα αγροτόσπιτο, «*δωμάτιο χωριάτικου σπιτιού... μια λάμπα πετρελαίου*». ¹³⁸ Η φτώχεια όπως και η ανθρωπιά είναι έκδηλες. Ο Ντέιβιτ αποκτά φιλικές σχέσεις με τον αγωνιστή. Οι συνθήκες διαβίωσης είναι εντελώς διαφορετικές από τα μουντρούμια των Άγγλων. Στο χωριό αρχίζει να χαράζει και στο αγροτόσπιτο φθάνει η είδηση του απαγχονισμού. Η μάνα του

---

¹³⁵ Ο.π. 33

¹³⁶ Ο.π. 33

¹³⁷ Πάρνης (196;) 42

¹³⁸ Ο.π. 46

Κυριακούλλη επισκέπτεται το σπίτι και παίρνει την απόφαση να ελευθερώσουν τον Άγγλο όμηρο.

Όπως λοιπόν μπορεί να διαφανεί από την πλοκή της ιστορίας κεντρικές ηρωίδες του έργου είναι η μάνα του Κυριακούλλη και η Λαΐδη Πάτερσον. Κατά τη διάρκεια της εξέλιξης της ιστορίας οι θέσεις ισχύος μεταξύ τους αντιστρέφονται, μετατρέποντας την Κύπρια μάνα στον άνθρωπο που οι αποφάσεις του θα δώσουν την ανάλογη λύση και κατάληξη του έργου. Σε ένα δεύτερο επίπεδο σημαντικό ρόλο στην πλοκή διαδραματίζουν οι αποικιακές δυνάμεις με τη σύλληψη του Κύπριου αγωνιστή, που αυτή είναι και η αφορμή για την εκτύλιξη της ιστορίας, καθώς και μέλη της ΕΟΚΑ οι οποίοι κρατούν αιχμάλωτο το γιο της Πάτερσον.

Μέσα από τις εντάσεις των ηρώων της ιστορίας μπορεί να αναδειχθεί το κεντρικό νόημα του έργου, που δεν είναι η ύμνηση του απελευθερωτικού αγώνα, αλλά η θετική πλευρά της ανθρώπινης φύσης. Το *Νησί της Αφροδίτης* αναδεικνύεται σε σημαντικό έργο της εποχής γιατί αποδεικνύει ότι ο άνθρωπος μπορεί να υπάρξει και μέσα σε αντίξοες συνθήκες πολέμου, μπορεί να συγχωρέσει, να πιστέψει και γενικά να παραμείνει άνθρωπος. Επίσης μέσα από τη στάση της μάνας οι σημερινοί θεατές ή αναγνώστες μπορούν να κατανοήσουν τον ανθρώπινο πόνο, την αυτοθυσία και τη συγχώρεση με αποτέλεσμα να αντιληφθούν τη σημαντικότητα της ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ των λαών και την αποδοχή του διαφορετικού.

Στο *Νησί της Αφροδίτης* οι μαθητές έχοντας ήδη ερευνήσει με τη βοήθεια ιστορικών ντοκουμέντων την ιστορικοπολιτική κατάσταση της περιόδου μπορούν να εντοπίσουν στο δραματικό κείμενο ιστορικά δεδομένα της εποχής. Συγκεκριμένα αναφέρεται η δράση της ΕΟΚΑ «μπόμπες σκάνε, μάχες γίνονται»¹³⁹ και η ενεργή συμμετοχή του λαού με διαδηλώσεις και πορείες διαμαρτυρίας. Από την άλλη μεριά

---

¹³⁹ Ο.π. 26

ανιχνεύεται η αντίδραση των αποικιοκρατών με συλλήψεις αγωνιστών, απαγχονισμούς, βασανιστήρια αιχμαλώτων, εγκλεισμούς στα κρατητήρια, μπλόκα και βιαιοπραγίες εις βάρος του λαού, καθώς και η συμμετοχή Κύπριων εθελοντών στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέσα από το θεατρικό επίσης μπορούν να εξαχθούν και ορισμένα συμπεράσματα για την καθημερινή ζωή των Κυπρίων. Οι άνθρωποι της εποχής, κυρίως στα χωριά, ασχολούνταν με τη γη, επικρατούσε η φτώχεια με στοιχειώδη μόνο αγαθά διαβίωσης, πολλές φορές χωρίς ηλεκτρικό.

Συνάμα το δράμα πραγματεύεται πανανθρώπινες αξίες της λευτεριάς, της μεγαλοψυχίας και της ανθρωπιάς. Η μάνα στο τέλος αν και εκτέλεσαν το παιδί της αφήνει το παιδί του κατακτητή ελεύθερο. Ενώ ο πόλεμος μαίνεται με όλες τις ολέθριες συνέπειες, ο Άνθρωπος συνεχίζει να υπάρχει και οι έννοιες της αλληλεγγύης και της συγχώρεσης εξακολουθούν να κυριαρχούν. Επιπλέον αντιλαμβανόμαστε ότι η αγάπη και ο πόνος της μάνας δεν έχουν σύνορα, οι συνέπειες του πολέμου είναι οι ίδιες και για τον κατακτητή και για τον κατακτημένο. Το έργο ξεφεύγει λοιπόν από τα όρια των στρατευμένων έργων,¹⁴⁰ που στόχο έχουν μόνο την εξύψωση το πατριωτικού αισθήματος του λαού μέσω της ύμνησης της γενναιότητας των αγωνιστών, παραβλέποντας τις αρνητικές συνέπειες του πολέμου.

3.1.2 Πάνου Ιωαννίδη, *Γκρέκορν*

Το θεατρικό *Γκρέκορν* δημοσιεύθηκε το 1964 και εκδόθηκε το 1973 στο βιβλίο *Τρία Θεατρικά* του Ιωαννίδη. Το έργο παραστάθηκε για πρώτη φορά στο θεατράκι του ΡΙΚ το 1970. Οι κριτικές στο τύπο ήταν εξαιρετικές με εξαίρεση την προσκείμενη στην αριστερά εφημερίδα Δημοκράτης η οποία σε άρθρο της απαριθμεί

---

¹⁴⁰ Μπακονικόλα (1998) 46

τις αδυναμίες του.¹⁴¹ Ακολούθως το έργο προβάλλεται από την τηλεόραση του ΡΙΚ, την ΕΡΤ καθώς και από άλλους Ευρωπαϊκούς Σταθμούς. Η τηλεοπτική του μεταφορά βραβεύεται τον Οκτώβριο του 1976 στο πέμπτο Διεθνές Φεστιβάλ Τηλεοπτικού Θεατρικού Έργου στη Σόφια. Κατά τη διάρκεια των χρόνων ο *Γκρέκορ* ανέβηκε σε σκηνές της Ελλάδας, της Αγγλίας, των Η.Π.Α και της Γερμανίας.¹⁴²

Ο Πάνος Ιωαννίδης με το δραματικό του έργο *Γκρέκορ* αναφέρεται στις συνθήκες κράτησης ενός Άγγλου στρατιώτη από την Ε.Ο.Κ.Α. Συγκεκριμένα μία ομάδα αγωνιστών της Ε.Ο.Κ.Α. βρίσκεται κλεισμένη σε ένα κρησφύγετο μέσα σε ένα αγροτόσπιτο. Μαζί τους βρίσκεται και ένας Άγγλος στρατιώτης τον οποίο κρατούν μέχρι να εκδικασθεί η απόφαση για τον πιθανό απαγχονισμό ενός συναγωνιστή τους. Η συμβίωσή τους διαρκεί περίπου έντεκα μήνες με αποτέλεσμα να δεθούν μεταξύ τους και να αποκτήσουν φιλικές σχέσεις. Οι αντάρτες χωρίς να το αντιληφθούν αποκτούν συναισθήματα για τον μέχρι πρότινος εχθρό, συναισθήματα που δημιουργούν ηθικές υποχρεώσεις.¹⁴³ Κάποτε όμως τα νέα του απαγχονισμού φτάνουν μαζί με την εντολή εκτέλεσης του Γκρέκορ. Οι αγωνιστές βρίσκονται αντιμέτωποι με οδυνηρά διλήμματα και μετατρέπονται σε τραγικές φιγούρες. Προσπαθούν με κάθε μέσο να αποφύγουν την εκτέλεση, όμως μάταια. Νέα εντολή καταφθάνει αναγκάζοντας τον ομαδάρχη να εκτελέσει τον Γκρέκορ. Ο Γιούλης ένας από τους αγωνιστές απηφά τις εντολές για δημόσια έκθεση του πτώματος και τον θάβει.

Ο *Γκρέκορ* είναι ένα ψυχολογικό και κοινωνικό δράμα.¹⁴⁴ Οι πρωταγωνιστές του βρίσκονται αντιμέτωποι με τις προσωπικές τους ηθικές αξίες και την πίστη τους στον αγώνα. Παρά το γεγονός ότι έχουν ήδη εκτελέσει στο παρελθόν, αδυνατούν να εκτελέσουν τον *Γκρέκορ* μιας και αυτόν τον γνώρισαν προσωπικά και έχουν δεθεί

---

¹⁴¹ Κων/νου (2007) 334

¹⁴² <http://Panosiannides.wordpress.com./bibliography/>

¹⁴³ Μπακονικόλα (2000) 95

¹⁴⁴ Κων/νου (2007) 334

συναισθηματικά, αν και στο τέλος νικά το αίσθημα της αυτοσυντήρησης και η τυφλή υπακοή στις εντολές.¹⁴⁵ Πρόκειται για μία τραγική πτυχή του πολέμου που αποδεικνύει την τραγικότητα και τη σκληρότητά του, την ισοπέδωση της ανθρωπιάς και της αλληλεγγύης.

Μέσα από την κεντρική πλοκή του δράματος μπορούν να εντοπιστούν στο έργο και πολλά ιστορικά στοιχεία της εποχής. Κατά την περιγραφή του σκηνικού χώρου διαφαίνονται οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης των αγωνιστών και η φτώχεια που επικρατεί στην ύπαιθρο. Τα μπλόκα και οι έρευνες που εφάρμοζαν οι Άγγλοι, τα κέρφια και οι ταπεινώσεις που επέβαλλαν στο λαό. Ακόμη, περιγράφονται με γλαφυρότητα οι άθλιες συνθήκες στις οποίες βρίσκονται οι κρατούμενοι των κατακτητών, οι βασανισμοί και οι κακουχίες, *«έντεκα μήνες μέσα, με νίσχια αφήκαν του, με λιμπό, με τίποτε»*¹⁴⁶ και στο τέλος οι απαγχονισμοί ως παραδειγματική τιμωρία. Νύξη επίσης γίνεται για την προσπάθεια διατάραξης των σχέσεων μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων στο νησί σπέρνοντας την έχθρα και τη διχόνοια. Συνάμα σε άλλα σημεία του έργου αναφέρεται η παθητική αντίσταση του λαού μέσω των παναπεργιών,¹⁴⁷ το στήσιμο ενέδρας και οι ανατινάξεις από μέρους της ΕΟΚΑ,¹⁴⁸ η προδοσία αγωνιστών¹⁴⁹ και οι εκτελέσεις ομήρων από μέλη της οργάνωσης.¹⁵⁰

Ο Πάνος Ιωαννίδης έγραψε ένα έργο που δεν αποσκοπεί στην άκρατη προπαγάνδα, δε δαιμονοποιεί τον κατακτητή και δεν ηρωοποιεί σε υπέρμετρο βαθμό την Ε.Ο.Κ.Α. Ο πόλεμος και τα συγκεκριμένα γεγονότα τοποθετούνται στη σωστή τους διάσταση, τονίζοντας τις ολέθριες συνέπειές του, την αντίθεση μεταξύ προσωπικών αξιών και βιωμάτων με τις αρχές και τα συμφέροντα του αγώνα, καθώς

---

¹⁴⁵ Kirby (2009)

¹⁴⁶ Ιωαννίδη (1973) 141

¹⁴⁷ Ό.π. 140

¹⁴⁸ Ό.π. 138

¹⁴⁹ Ό.π. 131

¹⁵⁰ Ό.π. 146

και τα προσωπικά δράματα και διλήμματα των εμπλεκομένων ως απόρροια ενός πολέμου.

3.1.3. Το *Νησί της Αφροδίτης* και ο *Γκρέκορν* εντός της σχολικής αίθουσας – η παράσταση

Τίτλος : Ο λαός της Κύπρου στα τελευταία χρόνια της Αγγλοκρατίας

Βαθμίδα Εκπαίδευσης : Γυμνάσια και Λύκεια

Γνωστικό αντικείμενο : Ιστορία της Κύπρου πριν από την ανεξαρτησία

Εκπαιδευτικό Υλικό : Σχολικό εγχειρίδιο, τα θεατρικά έργα το *Νησί της Αφροδίτης* και ο *Γκρέκορν* , ιστορικά βιβλία που αφορούν την περίοδο καθώς και άλλα θεατρικά έργα , τύπος της εποχής

Στόχος : Η γνωριμία με την τοπική και γενική ιστορία της περιόδου 1955 – 1959 (γεγονότα, ιδεολογικό υπόβαθρο, αστική και αγροτική ζωή, ΕΟΚΑ).

Η γνωριμία με τη θεατρική παραγωγή που αφορά την εποχή μέσα από τη διερεύνηση και τη βιωματική μάθηση.

Ανάδειξη της ανθρωπιάς, του αλτρουισμού, της ειρηνικής συμβίωσης

Μέθοδοι διδασκαλίας : Ομαδοσυνεργατική, project, θεατρικό αναλόγιο, θεατρική παράσταση

Προτεινόμενη διάρκεια : 24 ώρες

Α΄ Φάση Διδασκαλίας :

Εισαγωγή στη διδακτική ενότητα. (χρήση οπτικοακουστικού υλικού, σχολικού εγχειριδίου, συζήτηση εντός της σχολικής αίθουσας)

Β΄ Φάση Διδασκαλίας :

1. Εμβάθυνση στα θεατρικά έργα *Το Νησί της Αφροδίτης* και *Γκρέκορν* εντός της σχολικής αίθουσας.
2. Γνωριμία με άλλα θεατρικά έργα που αφορούν τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, έχοντας ως οδηγό το αρχείο που δημιουργήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας.
3. Έρευνα δευτερογενών ιστορικών πηγών στη βιβλιοθήκη του σχολείου και της κοινότητας.
4. Έρευνα του τύπου της εποχής χρησιμοποιώντας ως βάση δεδομένων τις πληροφορίες του προηγούμενου κεφαλαίου της παρούσας εργασίας.
5. Επισκέψεις σε μουσεία και άλλα ιστορικά μνημεία όπως για παράδειγμα στα Φυλακισμένα Μνήματα .
6. Εκπόνηση εργασίας από κάθε ομάδα και παρουσίασή της εντός της σχολικής αίθουσας.
7. Συζήτηση - ανακεφαλαίωση

Γ' Φάση Διδασκαλίας :

Θεατρικό αναλόγιο *Το νησί της Αφροδίτης*

Η θεατρική παράσταση του *Γκρέκορν*

Αναλυτικότερα στην περίπτωση επιλογής των πιο πάνω έργων για χρησιμοποίησή τους ως εργαλείων διδασκαλίας της υπό έρευνας εποχής ο εκπαιδευτικός εν αρχή θα μπορούσε να παρουσιάσει στη σχολική αίθουσα αποσπάσματα από τις οπτικογραφημένες θεατρικές παραστάσεις των έργων καλώντας τους μαθητές να σχολιάσουν τα τεκταινόμενα, όπως και ποια ιστορικά στοιχεία μπορούν να αντλήσουν από τα αποσπάσματα.

Σε ένα δεύτερο στάδιο με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού οι μαθητές είναι δυνατό να χωρισθούν σε ομάδες με σκοπό να διερευνήσουν τα έργα αλλά και το

ιστορικό υπόβαθρο στην ολότητα του. Συγκεκριμένα οι ομάδες εργασίας μπορούν να κληθούν να ερευνήσουν η κάθε μία διαφορετική πτυχή της περιόδου όπως την πολιτική και τοπική ιστορία της εποχής, έργα με παρόμοιο περιεχόμενο, έργα που πραγματεύονται την τότε καθημερινή ζωή των ανθρώπων, τη ζωή και το έργο των συγγραφέων αλλά και το κοινό στο οποίο απευθύνθηκαν. Η έρευνα βέβαια δε μπορεί να περιορισθεί μόνο σε δευτερογενείς πηγές, αλλά και σε μελέτη του τύπου της εποχής, αρχείων, συνεντεύξεις και επισκέψεις σε μουσεία με θέμα την εποχή ή σε άλλα ιστορικά μνημεία. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας οι ομάδες εργασίας μπορούν να παρουσιάσουν την έρευνά τους ενώπιον της τάξης για να μεταδώσουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Ακολούθως είναι βασικό να μελετηθούν τα υπό εξέταση και παρουσίαση θεατρικά ούτως ώστε να αποκαλυφθούν οι αξίες που πρεσβεύουν οι συγγραφείς, τα μηνύματα που σκοπεύουν να περάσουν, τα ιστορικά και κοινωνικά στοιχεία της περιόδου,¹⁵¹ καθώς και την απήχισή των κατά τη διάρκεια των χρόνων μέχρι και σήμερα. Τα πορίσματα της έρευνάς τους θα ήταν ορθό να κοινοποιηθούν στην υπόλοιπη τάξη για να αποκτήσουν όλοι μία ολοκληρωμένη εικόνα της εποχής. Στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός καλείται να συνδέσει την υπό έρευνα εποχή με τα προηγούμενα και τα μεταγενέστερα γεγονότα υποδεικνύοντας τη συνέχεια της ιστορίας και τον τρόπο με τον οποίο το ένα γεγονός επηρεάζει το άλλο.¹⁵² Συνάμα θα ήταν σκόπιμο ο εκπαιδευτικός να υποδείξει στους μαθητές ότι τα θεατρικά έργα από μόνα τους δεν αποδίδουν με πιστότητα τα ιστορικά γεγονότα, αλλά απεικονίζουν στιγμές από κάποια εποχή και εξαρτάται από ποια οπτική γωνία τα παρουσιάζει ο συγγραφέας. Συνεπώς η έρευνα της ζωής και του έργου των συγγραφέων θα ήταν ορθότερο να συμπεριληφθεί στην έρευνα των μαθητών για να καλλιεργήσουν την

---

¹⁵¹ Γραμματάς & Μουδατσάκης (2008) 90

¹⁵² Stradlig (2001) 195

κριτική τους σκέψη, αλλά και να αποκτήσουν μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα των γεγονότων.

Κατά τη διάρκεια μιας σχολικής γιορτής με θέμα τα γεγονότα του 1955 – 1959 οι μαθητές θα μπορούσαν να παρουσιάσουν αρχικά υπό μορφή θεατρικού αναλογίου το έργο το *Νησί της Αφροδίτης* και ακολούθως να ανεβάσουν το έργο ο *Γκρέκορ*. Στην παράσταση ο κάθε μαθητής της σχολικής τάξης μπορεί να συμμετάσχει στην ολοκλήρωση της παράστασης αναλαμβάνοντας διαφορετικούς ρόλους πέραν από το ρόλο του ηθοποιού. Συγκεκριμένα ανάλογα με την κλίση ή τα ενδιαφέροντα του καθενός, οι μαθητές μπορούν να αναλάβουν το ρόλο για παράδειγμα του βοηθού σκηνοθέτη, του σκηνογράφου, του ενδυματολόγου ή της κατασκευής των σκηνικών. Με τις εργασίες αυτές οι μαθητές μπορούν να γνωρίσουν το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, τα ήθη και τα έθιμά της με ένα δημιουργικό και ευχάριστο τρόπο, μέσα από την αρχή της συμμετοχικότητας και της συλλογικής προσπάθειας.

Ταυτόχρονα κατά τη διάρκεια της σχολικής γιορτής οι μαθητές σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό δύνανται να κοινοποιήσουν την έρευνά τους η οποία βασίστηκε στην εποχή του αγώνα. Τούτο θα μπορούσε να γίνει εφικτό εμπλουτίζοντας τη γιορτή με άλλες δραστηριότητες όπως με την παρουσίαση εποπτικού υλικού, τραγουδιών της εποχής, έκθεση φωτογραφίας που να αφορούν τους συγγραφείς ή τις συνθήκες στις οποίες διαδραματίστηκαν τα έργα.¹⁵³ Με τον τρόπο αυτό η γνώση αποκτά μαθητοκεντρικό χαρακτήρα, οι μαθητές διδάσκονται με ένα δημιουργικό και ενθουσιώδη τρόπο καλλιεργώντας τα talέντα και τις ικανότητές τους, ενώ τα αποτελέσματα της έρευνάς τους και κατ' επέκταση τα ιστορικά γεγονότα μεταφέρονται στους υπόλοιπους μαθητές διαμέσου της ψυχαγωγίας. Τέλος οι

---

¹⁵³ Γραμματάς & Μουδατσάκης (2008) 92

μαθητές ερευνούν και έρχονται σε επαφή με σημαντικά θεατρικά έργα που αφορούν την ιστορία του τόπου τους.

3.2 Παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης

Στα πλαίσια διδασκαλίας της ιστορίας των τελευταίων χρόνων της Αγγλοκρατίας, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να προβάλει εντός της σχολικής αίθουσας μία οπτικογραφημένη θεατρική παράσταση που να αφορά την εν λόγω περίοδο σε μαθητές μέσης εκπαίδευσης. Ακόμη κατά τη διάρκεια των εορτασμών της επετείου της 1^{ης} Απριλίου τα μέλη του σχολείου θα μπορούσαν να παρακολουθήσουν τέτοιου είδους παράσταση στην αίθουσα προβολών του.

Η προβολή μιας παράστασης ή μέρος αυτής εντός της σχολικής αίθουσας είναι δυνατό να δώσει τα απαραίτητα ερεθίσματα στους μαθητές να δείξουν περισσότερο ενδιαφέρον για τη συγκεκριμένη εποχή,¹⁵⁴ με αποτέλεσμα να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις και πληροφορίες. Παρόλα αυτά οι μαθητές- θεατές θα πρέπει να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια που θα χρειαστούν για να ανιχνεύσουν τα ιστορικά στοιχεία του έργου.

Συγκεκριμένα οι μαθητές με τη συνεργασία του εκπαιδευτικού πριν από την προβολή της παράστασης θα πρέπει να έχουν ερευνήσει την υπό εξέταση εποχή μέσα από πρωτογενείς πηγές όπως για παράδειγμα τον τύπο της εποχής και μαρτυρίες, καθώς και από δευτερογενείς πηγές. Ακολούθως θα ήταν χρήσιμο να μελετηθεί ο ίδιος ο συγγραφέας, η εποχή στην οποία παραστάθηκε, για ποιο κοινό προοριζόταν και ποια μηνύματα προσπάθησε να μεταδώσει.¹⁵⁵ Με την ολοκλήρωση της έρευνας οι μαθητές θα μπορέσουν να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και να αντιληφθούν

---

¹⁵⁴ Cassler (1990) 260

¹⁵⁵ O'Connor (1988) 1205

τους πιθανούς λόγους συγγραφής ενός έργου όπως για παράδειγμα αν το έργο εμπεριέχει προπαγάνδα. Συνάμα οι μαθητές θα είναι ικανοί να αντιληφθούν τα αυθεντικά ιστορικά στοιχεία που προβάλλονται μέσα από την παράσταση και να την αξιολογήσουν.

Πέρα από τα πιο πάνω ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να επιλέξει μία παράσταση που θα εντείνει το ενδιαφέρον των μαθητών, να είναι ευρέως κατανοητή, μακριά από στερεότυπα. Επίσης αν η παράσταση προορίζεται να προβληθεί σε όλη τη σχολική κοινότητα, η συγγραφή ενός συνοδευτικού προγράμματος κρίνεται απαραίτητη για να συμπεριληφθούν οι πιο πάνω πληροφορίες.¹⁵⁶

Ειδικότερα, για την περίπτωση της τετραετίας 1955 – 1959, όπως έχει ήδη επισημανθεί, υπάρχει πληθώρα θεατρικών έργων που εξυμνούν την ηρωική αντίσταση των Ελληνοκυπρίων και κάποιες ηθογραφίες, χωρίς να υπάρχουν έργα που να καλύπτουν όλες τις πτυχές της τότε ιστορικοκοινωνικής πραγματικότητας. Κατά συνέπεια ο εκπαιδευτικός εντός της σχολικής αίθουσας θα ήταν χρήσιμο να προβάλει αποσπάσματα από διαφορετικές θεατρικές παραστάσεις, έτσι ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την εποχή. Τούτο βέβαια θα είναι εφικτό με μία παράλληλη έρευνα των πηγών της εποχής από τους μαθητές.

Έτσι για παράδειγμα ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να προβάλει εντός της σχολικής αίθουσας αποσπάσματα από την παράσταση *Ο Ξάδερφος* της Ρήνας Κατσελλή. Το συγκεκριμένο έργο στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ενδεικτικό παράδειγμα στρατευμένου έργου χωρίς να αποκλείεται η χρησιμοποίηση οποιουδήποτε άλλου, αφού όλα τα έργα που αφορούν την εποχή εντάσσονται στο είδος του στρατευμένου. Τα αποσπάσματα είναι δυνατό να λειτουργήσουν ως είδος εισαγωγής στην ενότητα του έπους της ΕΟΚΑ, με τους

---

¹⁵⁶ Cassler (1990) 261

μαθητές να γνωρίζουν πως η έκρυθμη κατάσταση της εποχής επηρέασε τον απλό κόσμο. Συγκεκριμένα ο εκπαιδευόμενος μπορεί να αντιληφθεί μέσα από τους ζωντανούς και γεμάτους συναισθήματα χαρακτήρες,¹⁵⁷ την προθυμία του μέσου Κύπριου να συνεργαστεί με την οργάνωση με στόχο τη λευτεριά, εμπλέκοντας πολλές φορές την οικογένεια σε εμπόλεμες καταστάσεις.¹⁵⁸ Στη συζήτηση που θα ακολουθήσει, οι μαθητές αναλύοντας κριτικά την παράσταση μπορούν να κατανοήσουν τους λόγους συγγραφής του συγκεκριμένου έργου το οποίο γράφτηκε μετά τη λήξη του Αγώνα, εξυμνώντας τον, αποσιωπώντας οτιδήποτε αρνητικό. Συνάμα υπήρξε πιστεύω μία ανάγκη συγγραφής τέτοιου είδους κειμένων για να δικαιωθούν – δικαιολογηθούν οι προσπάθειες των αγωνιστών που κατάφεραν τελικά να υλοποιήσουν μέρος από τους στόχους τους. Η Ένωση έδωσε τη θέση της στην ανεξαρτησία.

Η προβολή της συγκεκριμένης παράστασης όμως αποκαλύπτει μόνο την πτυχή του αγώνα χωρίς να αναφέρεται καθόλου σε άλλες παραμέτρους της τότε εποχής. Έτσι προχωρώντας στην έρευνα της κοινωνική ζωής, οι μαθητές αξίζει να παρακολουθήσουν αποσπάσματα από την παράσταση *το Βοσκαρέτι*. Μέσα από την παράσταση οι ήρωες θα ξεπηδήσουν ολοζώντανοι προβάλλοντας την ενδυμασία, τα αντικείμενα και το σκηνικό της τότε εποχής με αποτέλεσμα οι εικόνες να εντυπωθούν στη μνήμη των μαθητών και να επιτευχθεί η μάθηση με ένα ενδιαφέρον και ευχάριστο τρόπο.

Συνάμα η προβολή μιας θεατρικής παράστασης μπορεί να μεταδώσει μηνύματα, να διδάξει και ταυτόχρονα να ψυχαγωγήσει μεγαλύτερη ομάδα μαθητών από μία σχολική τάξη. Στα πλαίσια λοιπόν ενός πολυθεάματος ολόκληρο το σχολείο μπορεί να παρακολουθήσει μία τέτοιου είδους προβολή κι αν ληφθούν υπόψη οι πιο πάνω

---

¹⁵⁷ Cassler (1990) 261

¹⁵⁸ Μπακονικόλα (1998) 57

περιοριστικοί παράγοντες, η ιστορία της εν λόγω εποχής μπορεί να ζωντανέψει μπροστά στο ευρύ κοινό.¹⁵⁹

3.3 Δραματοποίηση

3.3.1 Παρουσίαση αντιπροσωπευτικής ομάδας λογοτεχνικών κειμένων που αναφέρονται στη συγκεκριμένη εποχή

Εκτός από τη θεατρική παραγωγή της Κύπρου που αναφέρεται στην εποχή του 1955 – 59, υπάρχει επίσης μία πολυποίκιλη παραγωγή πεζών και ποιημάτων με εξέχουσα λογοτεχνική και μέσα από μία ορθή επεξεργασία ιστορική αξία, η οποία θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για τη διδασκαλία των γεγονότων της περιόδου. Τα πεζά και τα ποιήματα που αφορούν τη συγκεκριμένη περίοδο χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, της σύγχρονης με τα γεγονότα εποχής και της μεταγενέστερης που αναφέρεται στα εν λόγω γεγονότα.

Συγκεκριμένα όσον αφορά την πεζογραφική παραγωγή μέχρι το 1956 παρουσιάζονται κείμενα θρησκευτικού και πατριωτικού χαρακτήρα ως ένα είδος θεωρητικής προπαρασκευής του αγώνα. Κατά τη διάρκεια του αγώνα εκδίδονται μεταξύ άλλων ηθογραφίες όπως για παράδειγμα οι *Κυπριακές Ηθογραφίες* του Θράσου Μακρυγιάννη και οι *Ιστορίες του Μουττά του Τζιυπριώτη* (1957) του Σάββα Σαββίδη, προσφέροντας αρκετές πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Κυπρίων πέρα από τις πολιτικές εξελίξεις του νησιού. Επιπλέον στο περιοδικό *Times of Cyprus* που κυκλοφορούσε εκείνα τα χρόνια δημοσιεύονται αρκετά διηγήματα, όπως για παράδειγμα το διήγημα του Λεωνίδα Μαλένη *Δύο Νέοι* με ήρωες εμπνευσμένους από

---

¹⁵⁹ Cassler (1990) 262

την καθημερινότητα, εγείροντας τα προβλήματα της αποξένωσης και της αλλοτρίωσης των ανθρώπων.¹⁶⁰

Με τη λήξη του απελευθερωτικού αγώνα όπως ακριβώς και με το θέατρο εμφανίστηκαν αρκετά πεζογραφήματα που αναφέρονταν στην ταραγμένη τετραετία είτε προσδοκώντας να υμνήσουν τους ήρωες, είτε για να καταθέσουν τα προσωπικά τους βιώματά. Ο τύπος, τα περιοδικά και τα βιβλία, κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια της Δημοκρατίας, φιλοξενούσαν αρκετά τέτοια κείμενα.¹⁶¹ Κατά τη διάρκεια των χρόνων μέχρι και σήμερα συνεχίζουν να γράφονται τέτοιου είδους κείμενα που προορίζονται τόσο για ενήλικές όσο και για ανήλικους αναγνώστες.

Ενδεικτικά αναφέρουμε το βιβλίο του Πολύβιου Νικολάου *Στο συρματοπλέγμα της σκλαβιάς* το 1959, μία μαρτυρία του ίδιου του συγγραφέα από τις εμπειρίες του στα κρατητήρια της Κοκκινοτρεμιθιάς και της Πύλας.¹⁶² Όσον αφορά τα κείμενα που προορίζονται κυρίως για ανήλικους αναγνώστες αναφέρουμε το διήγημα της Μαρίας Πηλιώτου *Το άγαλμα και το Χελιδόνι* (1978), το μυθιστόρημα της Κίκας Πουλχερίου *Μαριγούλα – Μαριγώ* (1986) και το διήγημα *ο Ηρωας* (1973) της Ειρένας Ιωαννίδου Αδαμίδου.¹⁶³ Σε όλα τα πιο πάνω έργα οι ήρωες είναι μικρά παιδιά που συμμετέχουν με κάποιο τρόπο στον αγώνα είτε μέσα από διαδηλώσεις, είτε διανέμοντας προκηρύξεις. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η προσήλωση στα ιδανικά της πατρίδας, της θρησκείας και της οικογένειας. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι το διήγημα *Ηρωας* αργότερα θα γίνει θεατρικό έργο.¹⁶⁴

Εν αντιθέσει με την πεζογραφία στα χρόνια του 1955 – 1959 πολλοί ποιητές δημοσίευαν ποιήματα εκφράζοντας τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους σχετικά με τον αγώνα στον παράνομο τύπο της ΕΟΚΑ όπως για παράδειγμα στο περιοδικό

---

¹⁶⁰ [Ανδρέου] (1987) 504 - 510

¹⁶¹ Θεοχάρους (2002) 53

¹⁶² [Ανδρέου] (1987) 509

¹⁶³ ό.π. VII - VIII

¹⁶⁴ Θεοχάρους (2002) 58

Εγερτήριο Σάλπισμα αλλά και στα φυλλάδια της ΠΕΚΑ και της ΑΝΕ. Επίσης αρκετοί αγωνιστές αλληλογραφούσαν με τις οικογένειές τους συντάσσοντας στίχους.¹⁶⁵

Σπουδαία ποίηση έχει γράψει ο έφηβος Ευαγόρας Παλληκαρίδης ο οποίος απαγχονίστηκε από τους Βρετανούς. Μέσα από τους στίχους των αγωνιστών διαφαίνονται τα αγνά συναισθήματά τους για τον αγώνα και το πάθος τους για λευτεριά. Αρκετά επίσης ποιήματα έχουν αφήσει οι συγγενείς των ηρώων που χάθηκαν κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα.

Πλάι στα ποιήματα αυτά, σημαντικοί Κύπριοι ποιητές έχουν εκδώσει συλλογές ποιημάτων εμπνευσμένα από τον αγώνα όπως το *Ημερολόγιο του C.D.P* (1956) στο οποίο παρουσιάζονται οι οδυνηρές εμπειρίες του ποιητή Τεύκρου Ανθία στα κρατητήρια και η συλλογή *Ωδές στο Νότο* (1959) του Ξάνθου Λυσιώτη στην οποία υμνείται μεταξύ άλλων ο ηρωισμός και η αντρειοσύνη των αγωνιστών. Παράλληλα κάποιοι ποιητές έγραψαν ποίηση άσχετη με τον αγώνα όπως για παράδειγμα η συλλογή ποιημάτων *Φωνή μέσα από τη γη μας* (1959) του Αχιλλέα Πυλιώτη με θεματικό άξονα τους αγώνες για κοινωνική δικαιοσύνη.¹⁶⁶

3.3.2 Μεθοδολογία δραματοποίησης – προτεινόμενα έργα

Τα πιο πάνω λογοτεχνικά κείμενα, όπως προαναφέρθηκε, μπορούν να αξιοποιηθούν εντός της σχολικής αίθουσας, από παιδιά κυρίως της Μέσης Εκπαίδευσης, ως μέσα γνωριμίας τους με την ιστορική και πολιτισμική πραγματικότητα της εποχής.

Ειδικότερα ο εκπαιδευτικός σε συνεργασία με τους μαθητές θα μπορούσαν να δραματοποιήσουν κάποια αποσπάσματα από τα έργα, αρχικά για ανάλυση και κριτική

---

¹⁶⁵ Γαλαζή (2002) 72

¹⁶⁶ [Ανδρέου] (1986) 547 - 557

τους προσέγγιση εντός της αίθουσας και ακολούθως παρουσιάζοντάς τα μέσω μίας παράστασης στο υπόλοιπο σχολείο, μεταφέροντας τη γνώση σε ένα ευρύτερο σύνολο.

Η δραματοποίηση χρησιμοποιώντας τους κανόνες συγγραφής του δράματος και σκηνικής απόδοσής του, ανανεώνει τις μεθόδους προσέγγισης της ύλης καθώς και τις σχέσεις εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων θέτοντάς τις σε νέες βάσεις. Μέσα από τη δραματοποίηση οι μαθητές εργάζονται ομαδικά, συνεργάζονται και αποκτούν την ευκαιρία να εκφραστούν και να δημιουργήσουν.¹⁶⁷ Παράλληλα κατά το ανέβασμα του κειμένου της δραματοποίησης οι μαθητές δεν εξασκούν μόνο τις υποκριτικές ή άλλες καλλιτεχνικές τους δεξιότητες αλλά εμπλέκονται συναισθηματικά και βιωματικά στη δράση, επιτυγχάνοντας έτσι καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα. Κατ' επέκταση οι μαθητές μέσω της ψευδαισθητικής σύμβασης του θεάτρου κατανοούν βιωματικά τα ιστορικά γεγονότα, αλλά και τα βαθύτερα αίτια ή τις συνέπειες που οδήγησαν σε μία κατάσταση, μέσω της καλλιέργειας της κριτικής τους σκέψης. Επίσης μέσω της ενσυναίσθησης οι συμμετέχοντες κατανοούν τη θέση στην οποία βρίσκονταν τα άτομα της εποχής με αποτέλεσμα να αντιλαμβάνονται τους λόγους δημιουργίας αντίπαλων παρατάξεων και απόψεων.¹⁶⁸

Συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός στην αρχή, θα πρέπει να αναγνώσει χωρία από τα υπό δραματοποίηση κείμενα που να προκαλούν το ενδιαφέρον και την περιέργεια των μαθητών για περεταίρω διερεύνηση. Ακολούθως πλάι στην ανάλυση των πεζών ή ποιημάτων με την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευόμενων μέσω των θεατρικών παιχνιδιών ή των παιχνιδιών ρόλων, οι μαθητές θα ήταν σωστό να κληθούν να εντοπίσουν και να ερευνήσουν παρόμοια κείμενα που να διαπραγματεύονται την υπό έρευνα ιστορική περίοδο. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα μπορέσουν να έχουν μία ευρύτερη εικόνα της λογοτεχνικής παραγωγής και με τη σύγκρισή της με ιστορικές

---

¹⁶⁷ Γραμματάς & Μουδατσάκης (2008) 45

¹⁶⁸ Μπιρπίλη (2010) 3

πηγές θα είναι σε θέση να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και την ικανότητά τους να εμβαθύνουν στα κείμενα. Παράλληλα η δραματοποίηση θα ήταν δυνατό να συνεχιστεί με την εναλλαγή παιχιδιών ρόλων και αναστοχασμού όπου η ομάδα μπορεί να διερευνήσει τα διλήμματα των χαρακτήρων και ακολούθως τις συνέπειες που είχαν οι δεδομένες πράξεις στο ρου της ιστορίας. Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο μπορεί να καθοδηγήσει την εξέλιξη του δράματος.¹⁶⁹

Μετά την έρευνα και τους αυτοσχεδιασμούς η τάξη σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό θα μπορούσε είτε να ανεβάσει αυτούσιο το δραματοποιημένο κείμενο στην αυτοσχέδια σκηνή της τάξης, είτε μέσω του εργαστηρίου γραφής να συγκροτήσουν μία διακειμενική σύνθεση βασισμένη στα υπό έρευνα λογοτεχνικά έργα. Μέσω της διακειμενικής σύνθεσης οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν και να συνομιλήσουν με αρκετά έργα, να εφαρμόσουν την ιστορική τους έρευνα,¹⁷⁰ να κατανοήσουν τα σημερινά δεδομένα, αλλά και να μεταφέρουν μηνύματα που αφορούν τη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα, όπως τη σημασία της συνεργασίας και της ομόνοιας μεταξύ του λαού για την επίτευξη κοινών επιδιώξεων και σκοπών.

Στο δεύτερο σκέλος της δραματοποίησης, της σκηνικής δηλαδή απόδοσης του σεναρίου, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το θεατρικό κώδικα και το προσφερόμενο μήνυμα εκτός από συμμετοχικό μετατρέπεται σε οπτικό.¹⁷¹ Με τον τρόπο αυτό το ακροατήριο που θα μπορούσε να περιλαμβάνει τους υπόλοιπους μαθητές του σχολείου ή και ακόμα άτομα της κοινότητας, έρχεται σε επαφή με έργα της κυπριακής λογοτεχνίας και ταυτόχρονα γίνεται συμμετοχό στην ιστορική και κοινωνική γνώση που αφορά την εποχή. Βέβαια για να επιτευχθεί το πιο πάνω είναι απαραίτητο το μοίρασμα ενός προγράμματος που θα περιλαμβάνει ιστορικά στοιχεία

---

¹⁶⁹ Αυδή & Χατζηγεωργίου (2007) 79 - 80

¹⁷⁰ Speer (2008) 4

¹⁷¹ Kafewo (2008) 204

της εποχής, του έργου, αλλά και απόψεις των εμπλεκόμενων μαθητών που να αφορούν το υπό ανέβασμα έργο.

Με την εφαρμογή των πιο πάνω μεθόδων το μάθημα της ιστορίας παύει να είναι δασκαλοκεντρικό, όπου οι μαθητές δυσκολεύονται να αντιληφθούν το νόημα της ιστορίας, τη γνωριμία δηλαδή με τον εαυτό τους αλλά και με τον κόσμο που τους περιβάλλει. Οι μαθητές βιώνει πια τα γεγονότα, εντάσσεται ευκολότερα στην υπό διερεύνηση εποχή, αποκτά κριτική σκέψη, γνώσεις και πληροφορίες παρακολουθώντας ολοζώντανα την αναπαράσταση την τότε περιόδου. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα το μάθημα της ιστορίας να είναι πιο ελκυστικό για το μαθητή, ο οποίος μορφώνεται και ταυτόχρονα ψυχαγωγείται.

3.3.3 Προτεινόμενα κείμενα προς δραματοποίηση – Προτάσεις εφαρμογής

Στη σημερινή εποχή εντός της σχολικής αίθουσας, η χρήση της δραματοποίησης επαφίεται στη διάθεση και την κρίση του κάθε εκπαιδευτικού. Οπότε η έρευνα της ανεύρεσης δραματοποιημένων λογοτεχνικών της υπό εξέτασης εποχής παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες. Σε σχέση με τους Παγκύπριους Αγώνες Σχολικού Θεάτρου,¹⁷² αν και υπήρξαν δραματοποιήσεις πεζών, καμία από αυτές δεν αφορούσε έργο της εποχής του αγώνα. Θα ήταν λοιπόν χρήσιμο για τον κάθε ενδιαφερόμενο η λειτουργία μίας τράπεζας δεδομένων που να φιλοξενεί παρόμοιες προσπάθειες. Πιο κάτω προτείνονται κάποια έργα που μπορούν να δραματοποιηθούν συμβάλλοντας στον περεταίρω φωτισμό πτυχών της ιστορικής περιόδου του 1955 – 59.

Ένα σπουδαίο κείμενο που θα μπορούσε να δραματοποιηθεί έστω και αποσπασματικά από μαθητές μέσης εκπαίδευσης είναι η νουβέλα - χρονικό *Κλειστές*

---

¹⁷² http://www.thoc.org.cy/gr/theatre/development/school_competition/

πόρτες (1964) του Κώστα Μόντη. Το έργο γράφτηκε ως απάντηση στο έργο του Lawrence Durrell *Πικρολέμονα* (1957). Με τις *Κλειστές Πόρτες* ο Μόντης προσπάθησε να περιγράψει την αντιμετώπιση και τη συμμετοχή του απλού λαού και ειδικότερα της νεολαίας στον αγώνα του 1955 – 59, καθώς και τις βιαιότητες των Άγγλων σε αντιδιαστολή με τα όσα προπαγανδιστικά περιγράφει ο Durrell στο έργο του.¹⁷³ Συγκεκριμένα ο συγγραφέας αφηγείται τη ζωή μιας οικογένειας κατά τη διάρκεια του αγώνα, την εσωτερική πάλη που βιώνουν τα μέλη της και τα ανάμεικτα συναισθήματα που νιώθουν όπως για παράδειγμα ο φόβος, η φιλοπατρία, η περηφάνια. Πλάι στα πιο πάνω παρουσιάζεται η συμμετοχή των παιδιών στον αγώνα με προκηρύξεις και φυλλάδια, τα κέρφια των Άγγλων, οι συλλήψεις και οι εκτελέσεις.¹⁷⁴

Ειδικότερα στο προτεινόμενο απόσπασμα¹⁷⁵ μέλη μίας απλής οικογένειας από τον Άγιο Δομέτιο συμμετέχουν ενεργά στην ΕΟΚΑ διαφυλάττοντας το μυστικό της συμμετοχής τους από τους υπόλοιπους. Ο μεγαλύτερος όμως γιος της οικογένειας καταζητείται από τους Άγγλους, με αποτέλεσμα να βγει αντάρτης στα βουνά και οι κατακτητές ερευνούν την οικία της οικογένειας. Η οικογένεια νιώθει περήφανη για τον αντάρτη της, όμως η αγάπη για την πατρίδα βρίσκεται σε συνεχή σύγκρουση με την γονική και αδελφική αγάπη.

Οι *Κλειστές Πόρτες* μπορούν να χρησιμοποιηθούν εντός της σχολικής αίθουσας γιατί γράφτηκαν σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα μετά τον αγώνα, από ένα συγγραφέα που έζησε τα γεγονότα, έτσι ώστε να εξάγονται σχετικά αξιόπιστες ιστορικές πληροφορίες. Επίσης ο στόχος του συγγραφέα δεν ήταν απλά να εξυμνήσει το ηρωικό έπος. Το έργο αν και υποστηρίζει τα ιδανικά του λαού του, κατανοεί τον πόνο του κατακτητή, δεν εχθρεύεται τους Τούρκους και προσπαθεί να βρει τους

---

¹⁷³ Ηροδότου (2006) 578

¹⁷⁴ Μόντης (1987) 1539 – 1621

¹⁷⁵ Ο.π

ενόχους πίσω από τις διακοινοτικές συγκρούσεις.¹⁷⁶ Μέσα από τη νουβέλα οι μαθητές μπορούν να ανιχνεύσουν τον πόνο των χαρακτήρων, τα έντονα διλήμματα και τις δύσκολες αποφάσεις που χρειάζεται να λάβουν απλοί άνθρωποι σε τέτοιες δύσκολες στιγμές. Οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν ότι πέρα από τη σκοπιμότητα ενός απελευθερωτικού αγώνα, υπάρχουν οι δυσάρεστες συνέπειες του πολέμου και οι οδυνηρές στιγμές των απλών ανθρώπων. Έτσι η νουβέλα από τη μια μεριά μπορεί να διατηρήσει την ιστορική μνήμη της συγκεκριμένης περιόδου στις μεταγενέστερες γενιές, χωρίς όμως να εμφυτεύει στοιχεία εθνικισμού και έχθρας μεταξύ των λαών. Από την άλλη μεριά το χρονικό επικεντρώνεται στον άνθρωπο και τα συναισθήματά του κατά τη διάρκεια του πολέμου. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές δεν αποκτούν γνώσεις μόνο για την πολιτική ιστορία της εποχής, αλλά και για το πώς έζησαν και διαχειρίστηκαν τα γεγονότα οι απλοί άνθρωποι.

Εκτός από τις *Κλειστές Πόρτες* σημαντικότερη είναι η συλλογή του συγγραφέα Γεώργιου Φιλίππου Πιερίδη *Σκληροί Καιροί*.¹⁷⁷ Η συλλογή περιλαμβάνει τέσσερα διηγήματα εμπνευσμένα από τον αγώνα του 1955 – 59. Η σημαντικότητα της συλλογής έγκειται στην προσπάθεια του συγγραφέα να δώσει μία ολοκληρωμένη εντύπωση για τα γεγονότα της εποχής, αφού δεν ασχολείται με ηρωικά κατορθώματα αλλά αφηγείται τον ανθρώπινο πόνο. Στο πρώτο διήγημα «Ο Πορτοκαλόκηπος» θέμα είναι ο θάνατος για την πατρίδα, το διήγημα «Αυτο ντα φε» καταπιάνεται με τον άδικο θάνατο, ο «Προδότης» με τον εξιλεωτικό θάνατο και οι «Σκληροί Καιροί» με τη σκληρή θανατική τιμωρία.¹⁷⁸ Τα διηγήματα αναφέρονται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα, συγκεκριμένα ο «Πορτοκαλόκηπος» αναφέρεται στη δολοφονία του μαθητή Πετράκη Γιάλλουρου, ο «Προδότης» στην εκτέλεση του Ηλία Σαμάρα και την περιγραφή της μάχης του αχυρώνα στο Λιοπέτρι, το «Αυτο Ντα Φε» στη

---

¹⁷⁶ Κουκουτσάκη (1993) 71

¹⁷⁷ Πιερίδης [1963]

¹⁷⁸ Κατσούρης (2012) 246 – 247

δολοφονία με παρακίνηση των αγωνιστών της Δεξιάς του Σάββα Μένοικου και στο «Σκληροί Καιροί» προοικονομείται το αβέβαιο μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας.¹⁷⁹

Ειδικότερα στο διήγημα «Άουτο ντα φε» ο Λοΐζος ένας φτωχός μεροκαματιάρης οικογενειάρχης που πρόσκειται στην αριστερά, κατηγορείται από το Σωτήρη λόγω των ιδεολογικών του αντιλήψεων. Έτσι πείθοντας κι άλλους χωριανούς συλλαμβάνουν το Λοΐζο και τον δένουν στη μέση του χωριού. Εκεί το πλήθος τον κτυπά, τον φτύνει και στο τέλος τον σκοτώνει δια λιθοβολισμού με την ανυπόστατη κατηγορία της προδοσίας. Το συγκλονιστικό αυτό διήγημα σκιαγραφεί μία θλιβερή πλευρά της εποχής η οποία σπάνια αναφέρεται και είναι άγνωστη στους μαθητές ως ιστορικό γεγονός. Μέσα από την πλοκή του διηγήματος οι σημερινοί αναγνώστες και στη συγκεκριμένη περίπτωση οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν την πραγματική κατάσταση της εποχής του 1955 – 59. Ενώ η πλειονότητα των λογοτεχνικών κειμένων σκιαγραφεί μία ηρωική, περήφανη εποχή όπου ο λαός συμμετείχε σύσσωμος στον αγώνα, το «Άουτο ντα φε» παρουσιάζει μία σκοτεινή πλευρά του, στην οποία διαφαίνεται η έλλειψη ανθρωπιάς ορισμένων ανθρώπων, η χρησιμοποίηση του αγώνα για κομματικό ή προσωπικό όφελος, η αθωότητα και η αφέλεια μεγάλης μερίδας του λαού που μπορούσε εύκολα να χειραγωγηθεί και να προβεί σε έκτροπα.

Έτσι η επεξεργασία του συγκεκριμένου διηγήματος πλάι σε άλλα κείμενα της εποχής μπορεί να δώσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των γεγονότων της εποχής με αποτέλεσμα οι μαθητές να μπορέσουν να εξαγάγουν τα δικά τους συμπεράσματα. Ταυτόχρονα το διήγημα παρουσιάζοντας στους μεταγενέστερους εικόνες εθνικού διχασμού μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα προς αποφυγή, αποδεικνύοντας πως

---

¹⁷⁹ Συμεού (2011) 34 - 35

η δημιουργία αντίθετων παρατάξεων που φτάνουν στα όρια του μίσους και της αλληλοκαταστροφής μόνο δεινά μπορούν να φέρουν σε ολόκληρο το λαό.

Συνάμα μέσα από το διήγημα αντλούμε πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Κυπρίων η οποία ήταν μία φτωχή, ήσυχη, απλή ζωή μέχρι που ξέσπασαν τα γεγονότα. Ο πόλεμος αναστάτωσε το λαό και κάποιιοι το εκμεταλλεύτηκαν για να ξεκαθαρίσουν προσωπικές υποθέσεις, *«συγκλονίστηκε ο πανάρχαιος τόπος κι από τα έγκατα ξανάρταν σκοτεινοί, σκληροί καιροί»*.¹⁸⁰ Τελικά πίσω από τη φαινομενικά ήρεμη ζωή κρύβονταν προσωπικά πάθη, μίσση και ιδεολογικές διαφορές. Ο Σωτήρης εκμεταλλευόμενος τα ιδανικά της πατρίδας κατηγορήσε το Λοίζο με τη βαρύτερη κατηγορία της προδοσίας. Η τραγική του κατάληξη φανερώνει τη σκληρότητα του πλήθους, την αμορφωσιά, το φόβο, την αδιαφορία και την ευκολία με την οποία κάποιος μπορεί να χειραγωγήσει το λαό μετατρέποντας τον σε επικίνδυνο όχλο. Οι μαθητές μελετώντας και ακολούθως δραματοποιώντας το διήγημα το οποίο δημιουργεί έντονα συναισθήματα, μπορούν να γνωρίσουν τις τραγικές στιγμές του αγώνα, όπου η ιδιοτέλεια κυριαρχούσε. Επίσης μπορούν να αντλήσουν σημαντικά κοινωνικά διδάγματα συνειδητοποιώντας την αδικία που μπορεί να υποστεί ένα άτομο με την όποια διαφορετικότητα, στις εγκληματικές πράξεις που οδηγεί ο φανατισμός καθώς και την επικινδυνότητα του όχλου.

Στα πλαίσια λοιπόν της διδασκαλίας της ιστορίας της συγκεκριμένης περιόδου, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να γνωρίσει τους μαθητές με τα δύο πιο πάνω κείμενα και να προχωρήσουν μετά ως ομάδα στη δραματοποίησή τους.

Τίτλος : Η ιστορική και λογοτεχνική δραστηριότητα της τετραετίας 1955 - 1959

Βαθμίδα Εκπαίδευσης : Γυμνάσια και Λύκεια

Γνωστικό αντικείμενο : Ιστορία της Κύπρου πριν από την ανεξαρτησία

---

¹⁸⁰ Περίδης [1963] 31

Εκπαιδευτικό Υλικό : Σχολικό εγχειρίδιο, απόσπασμα του χρονικού *Κλειστές Πόρτες* , το διήγημα «Αυτο ντα φε», ιστορικά βιβλία που αφορούν την περίοδο καθώς και άλλα λογοτεχνικά έργα , τύπος της εποχής

Στόχος : Η γνωριμία με την τοπική και γενική ιστορία της περιόδου 1955 – 1959 (γεγονότα, αστική και αγροτική ζωή, ΕΟΚΑ, συμμετοχή του λαού στον Αγώνα, ιδεολογικές διαφορές, τραγικές συνέπειες του πολέμου)

Η γνωριμία με τη λογοτεχνική παραγωγή που αφορά την εποχή μέσα από τη διερεύνηση και τη βιωματική μάθηση.

Μέθοδοι διδασκαλίας : Ομαδοσυνεργατική, παιχνίδια ρόλων, συγγραφή θεατρικού σεναρίου στο εργαστήριο γραφής, διακειμενική σύνθεση, δραματοποίηση, θεατρική παράσταση

Προτεινόμενη διάρκεια : 24 ώρες

Α΄ Φάση Διδασκαλίας :

Εισαγωγή στη διδακτική ενότητα. (χρήση οπτικοακουστικού υλικού, σχολικού εγχειριδίου, συζήτηση εντός της σχολικής αίθουσας)

Β΄ Φάση Διδασκαλίας :

- 1.Εμβάθυνση στις *Κλειστές Πόρτες* και στο «Αυτο ντα φε» μέσα από τα παιχνίδια ρόλων και συζήτηση εντός της σχολικής αίθουσας.
2. Γνωριμία με άλλα λογοτεχνικά έργα που αφορούν τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, έχοντας ως οδηγό το αρχείο που δημιουργήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας.
3. Έρευνα δευτερογενών ιστορικών πηγών στη βιβλιοθήκη του σχολείου και της κοινότητας.
4. Έρευνα του τύπου της εποχής
5. Συνεντεύξεις από ανθρώπους που έζησαν τα γεγονότα.

6. Συγγραφή θεατρικού σεναρίου – δραματοποίησή του σε αυτοσχέδια σκηνή της τάξης.

Γ' Φάση Διδασκαλίας :

Θεατρική παράσταση του δραματοποιημένου έργου εντός του σχολικού χώρου.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση αφού πρώτα οι μαθητές μελετήσουν χωρία της ιστορίας και αναγνώσουν κι άλλα κείμενα με παρόμοιο περιεχόμενο, θα μπορούσαν εντός της σχολικής αίθουσας να συζητήσουν την υπό εξέταση εποχή μαζί με τα υπό διερεύνηση λογοτεχνικά κείμενα. Η συζήτηση θα μπορούσε να εμπλουτισθεί με εικονογραφικό αλλά και οπτικό και ηχητικό υλικό προσφέροντας περισσότερες πληροφορίες με ένα πιο ευχάριστο και συναρπαστικό τρόπο.

Ακολούθως οι μαθητές θα μπορούσαν στα πλαίσια των παιχνιδιών ρόλου να αναπαραστήσουν σκηνές από τις *Κλειστές Πόρτες* και το *Άουτο ντα φε* και έπειτα να τις συζητήσουν με την υπόλοιπη τάξη, ανταλλάσσοντας εισηγήσεις, απόψεις και συναισθήματα για την τότε κατάσταση της εποχής. Στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να προτείνει στα πλαίσια του εργαστηρίου γραφής, τη συγγραφή ενός σεναρίου βασισμένο στις ιστορίες των δύο λογοτεχνικών κειμένων. Για παράδειγμα συνοψίζοντας τις εισηγήσεις της τάξης, οι μαθητές θα ήταν δυνατό να συγγράψουν και ακολούθως να αναπαραστήσουν σε ένα έργο τη ζωή μιας οικογένειας στην πόλη βασισμένο σε αποσπάσματα από τις *Κλειστές Πόρτες* και τη ζωή μιας οικογένειας στην ύπαιθρο βασισμένη στο *Άουτο ντα φε*. Οι μαθητές θα κληθούν να φανταστούν τις σκέψεις, τα συναισθήματα της οικογένειας του δολοφονημένου Λοίζου σε αντιδιαστολή με την οικογένεια του αντάρτη, καθώς και τις τραγικές συνέπειες που βίωνε η κάθε οικογένεια.

Το πιο πάνω σενάριο αφού ολοκληρωθεί και παρουσιαστεί εντός της σχολικής αίθουσας, θα ήταν δυνατό να παρουσιαστεί στα πλαίσια μιας σχολικής γιορτής επετειακού χαρακτήρα προσδίδοντας όμως ένα διαφορετικό χαρακτήρα. Με άλλα λόγια σκοπός της γιορτής δε θα είναι η εθνική ανάταση της σχολικής ομάδας, αλλά σε πρώτο επίπεδο μία γνωριμία με την πρόσφατη ιστορία του τόπου μας όπως τη βίωσαν οι απλοί άνθρωποι, και σε ένα δεύτερο επίπεδο μία αφορμή προβληματισμού για τις οδυνηρές συνέπειες του πολέμου και του εθνικού διχασμού. Συγκεκριμένα τόσο οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα και στην παρουσίαση της παράστασης, όσο και το ακροατήριο θα μπορέσουν να αντιληφθούν τις σκληρές συνέπειες της δημιουργίας αντίπαλων παρατάξεων μεταξύ του λαού οι οποίες μάχονται μεταξύ τους με φανατισμό, έχθρα, φτάνοντας σε οδυνηρές ακρότητες. Οι μαθητές γνωρίζοντας κυρίως το «Άουτο ντα φε» θα μπορούσαν να αντιληφθούν τα λάθη των προηγούμενων γενιών και να αποκτήσουν σεβασμό προς την πολυφωνία και τη διαφορετικότητα, μακριά από ακραίες απόψεις και τραγικές πράξεις.

3.4. Θεατρικές τεχνικές : Υπόδυση ρόλου – θεατρικό παιχνίδι

Εκτός από τις πιο πάνω μεθόδους, η διδασκαλία μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά επικοινωνιακή με τη χρήση της υπόδυσης ρόλου (role play) ή του θεατρικού παιχνιδιού. Βασικά χαρακτηριστικά της υπόδυσης ρόλου είναι μεταξύ άλλων η υπόδυση ιστορικών προσώπων, η διερευνητική εργασία, η αναπαράσταση του παρελθόντος, η λύση προβλημάτων και η εκ των προτέρων γνώση των ιστορικών συνθηκών.¹⁸¹ Η επιτυχημένη όμως υπόδυση ρόλου μπορεί να επιτευχθεί αφού τηρηθούν ορισμένες προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα οι συνθήκες πρέπει να

---

¹⁸¹ Σκούρου (1997) 214

προσομοιάζουν με την τότε ιστορική πραγματικότητα, να είναι αρκετά ενδιαφέρουσες για τους μαθητές, οι εμπλεκόμενοι είναι βασικό να έχουν ενεργητική και αυθεντική συμμετοχή και τα διλήμματα που μπορεί να τεθούν να μην είναι υπεραπλουστευμένα.¹⁸²

Όλα τα πιο πάνω λοιπόν μπορούν να αναδειχτούν σε σημαντικά εργαλεία διδασκαλίας της ιστορίας. Το μάθημα γίνεται περισσότερο ενδιαφέρον και οι μαθητές μορφώνονται με ένα πιο βιωματικό και ενεργητικό τρόπο. Η φαντασία των εκπαιδευόμενων καλλιεργείται και ταυτιζόμενοι με τα ιστορικά πρόσωπα κατανοούν τα κίνητρα και τις αποφάσεις που λήφθηκαν, καθώς και τις συνέπειες των αποφάσεων αυτών στο μετέπειτα ρου της ιστορίας.¹⁸³

Ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια διδασκαλίας της ιστορίας και συγκεκριμένα της περιόδου του 1955 – 59 μπορεί να χρησιμοποιήσει ποικιλία θεατρικών παιχνιδιών. Για παράδειγμα είναι δυνατό ο εκπαιδευτικός σε ρόλο να παριστάνει ένα ιστορικό χαρακτήρα¹⁸⁴ λόγω χάρη τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο με τον οποίο οι μαθητές σε ρόλο να αλληλεπιδρούν. Ο πρώτος καθοδηγεί ανάλογα με τους στόχους του μαθήματος παρέχοντας στην πορεία πληροφορίες στις οποίες οι μαθητές ανταποκρίνονται φτιάχνοντας ένα νέο αυτοσχέδιο δράμα. Μέσω της συνομιλίας με ένα σημαντικό πρόσωπο της ιστορίας, οι μαθητές σε ρόλο αυξάνουν το ενδιαφέρον τους για απόκτηση περισσότερων γνώσεων, κατανοούν τη λήψη κάποιων αποφάσεων, αλλά και προτείνουν πιθανές λύσεις που ίσως να διαφοροποιούσαν την κατάληξη των γεγονότων.

Στην υπό εξέταση περίοδο ο εκπαιδευτικός είναι δυνατό να συνδυάσει το δράμα με τη λογοτεχνία με σκοπό να διδάξει ιστορία. Συγκεκριμένα οι μαθητές ερχόμενοι σε επαφή με ποιήματα ή κείμενα που αναφέρονται στην εποχή, μπορούν να τα

---

¹⁸² Poitras & Stimes (2013) 441 - 442

¹⁸³ Σκούρου (1997) 215

¹⁸⁴ Speers (2008) 3

χρησιμοποιήσουν ως ερέθισμα για τη δημιουργία θεατρικών παιχνιδιών. Στην παρούσα εργασία προτείνεται το ποίημα του Παύλου Λιασίδα γραμμένο στο κυπριακό ιδίωμα το *Μάντρισμα*:

«Εγίνην η ζωή μας συντρομάξιμον

Εν μπόρ' ακούσουμεν ττακούρισμα σιέρου

Μπίουν παλλούτζια τζαι τελιάζουσιν θαρκούμασεν

*Να μας μαντρίσουν μέσα να μας δέρουν»*¹⁸⁵

Το πιο πάνω ποίημα αναφέρεται με ένα παραστατικό και γεμάτο συναισθήματα τρόπο στα κέρφια που εφάρμοζε κατά καιρούς ο βρετανικός στρατός. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναγνώσει το ποίημα με ένα έντονα δραματικό τόνο προκαλώντας το ενδιαφέρον των μαθητών και ακολούθως να εστιάσει θέτοντας μία ανοικτή ερώτηση,¹⁸⁶ στα συναισθήματα που διακατείχαν το λαό τις συγκεκριμένες στιγμές. Τότε οι μαθητές σε ρόλο είναι δυνατό να σχηματίσουν με τα σώματά τους τα συρματοπλέγματα, άλλοι να αναπαραστήσουν τον παγιδευμένο λαό και οι υπόλοιποι τους Βρετανούς στρατιώτες. Μέσα από την υπόδυση ρόλων και την ψευδαισθητική σύμβαση του θεάτρου, οι μαθητές εμπλεκόμενοι στη διαδικασία θα βιώσουν έντονα συναισθήματα κατανοώντας τελικά πόσο σκληρή είναι για τον άνθρωπο η στέρηση της ελευθερίας. Ενισχυτικά με τα πιο πάνω οι μαθητές σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό θα ήταν δυνατό να αναπαραστήσουν μέσα από τα παιχνίδια ρόλων παρόμοιες σύγχρονες καταστάσεις με στόχο να αντιληφθούν καλύτερα τη συναισθηματική κατάσταση των ανθρώπων την εποχής εκείνης.¹⁸⁷ Έτσι οι μαθητές διά του θεάτρου μπορούν να διδαχθούν με ένα έντονα παραστατικό και βιωματικό τρόπο πτυχές της ιστορίας όπως στην προκειμένη περίπτωση τους κατ' οίκον

---

¹⁸⁵ Ιωαννίδης (1973) 8

¹⁸⁶ Αυδή & Χατζηγεωργίου (2007) 57

¹⁸⁷ Σέργη (1987) 44

περιορισμούς, αλλά και βαθύτερες αξίες και έννοιες, όπως η ελευθερία και ο σεβασμός στην ανθρώπινη ζωή.

Πέρα από τα παιχνίδια ρόλων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν εντός της σχολικής αίθουσας, ανάλογα παιχνίδια είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια εκδρομών των τάξεων ή των ομίλων σε ένα ιστορικό μνημείο της εποχής ή σε ένα μουσείο. Για παράδειγμα μία ομάδα μαθητών μπορεί να επισκεφτεί ένα αναστηλωμένο κρησφύγετο το οποίο χρησιμοποιούσαν οι αντάρτες στην τετραετία. Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο μπορεί να αναπαραστήσει ένα βοσκό της περιοχής ο οποίος θα τους συνοδεύσει στο κρησφύγετο. Οι μαθητές σε ρόλο ανταρτών μπορούν μέσω της ενσυναίσθησης να μουν στη θέση των ανταρτών και να δράσουν σε περίπτωση μίας υποτιθέμενης εξαναγκαστικής έγκλισης σε ένα τόσο περιορισμένο χώρο. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα αντιληφθούν τις δύσκολες συνθήκες στις οποίες ζούσαν οι αντάρτες, το φόβο ενός άγνωστου θορύβου, αλλά και την πίστη στην ελευθερία που τους οδήγησε να βγουν στα βουνά.

Συνάμα μέσα από την επίσκεψη σε ένα μουσείο οι μαθητές μπορούν να υποδυθούν απλούς χωρικούς της υπαίθρου, να έρθουν σε επαφή με τα εργαλεία της αγροτικής ζωής και τις καθημερινές συνήθειές τους. Στην προσπάθεια τους αυτή οι μαθητές θα ήταν δυνατό να εμπλέξουν και μεγαλύτερα άτομα της οικογένειάς τους που έζησαν την υπό εξέταση εποχή. Συγκεκριμένα οι μαθητές θα μπορούσαν να ζητήσουν πληροφορίες που αφορούσαν την τότε καθημερινή ζωή, παλιές φωτογραφίες ή παλιά αντικείμενα. Με τον τρόπο αυτό η συνέχεια της ιστορίας θα μπορούσε να γίνει πιο κατανοητή και οι πληροφορίες ή φωτογραφίες θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην αναπαράσταση μιας καθημερινής εργασίας. Κατ' επέκταση μέσα από τις θεατρικές δραστηριότητες οι μαθητές θα μπορέσουν να βιώσουν τις δυσκολίες επιβίωσης της εποχής εκείνης μέσα από ένα συμμετοχικό και

διασκεδαστικό τρόπο που θα εμπλέκει όλη την ομάδα. Ταυτόχρονα η μάθηση θα μπορέσει να ξεφύγει από τα στενά όρια της σχολικής αίθουσας και να δώσει την ευκαιρία στους μαθητές να επισκεφτούν χώρους και μνημεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Συμπεράσματα

Εκ πρώτης όψεως το θέατρο της Κύπρου την εποχή του 1955 – 1959 μοιάζει να μην έχει καθόλου επηρεαστεί από τη σύγχρονη οξεία πολιτική κατάσταση. Ερευνώντας όμως τα γεγονότα γίνεται αντιληπτό ότι το θέατρο είχε υποστεί αρκετές συνέπειες λόγω της ένοπλης αντιπαράθεσης. Συγκεκριμένα η κάθοδος των Ελληνικών θιάσων με την έναρξη του αγώνα διακόπηκε, αποκόπτοντας το λαό της Κύπρου από το πολιτιστικό κέντρο. Οι ντόπιοι θίασοι ανέλαβαν την αποκλειστική ψυχαγωγία του κοινού, καταφέροντας ίσως να αξιοποιήσουν καλύτερα τις δυνατότητάς τους. Επίσης οι αρμόδιες αρχές λογόκριναν τα προτεινόμενα έργα που θα παρουσιάζονταν και δυσκόλευαν τις διαδικασίες παραχώρησης αδειών για θεατρικές αίθουσες. Αυτά σε συνδυασμό με τους κατ' οίκον περιορισμούς δυσχέραιναν τα οικονομικά των θιάσων και κατ' επέκταση την απρόσκοπτη παρουσίαση των παραστάσεων.

Από την άλλη μεριά το θέατρο τη συγκεκριμένη περίοδο μπόρεσε να διατηρήσει υψηλό το ηθικό του λαού ψυχαγωγώντας τον, παρουσιάζοντας πιο ανάλαφρες νότες της ζωής και βοηθώντας τον να ξεφεύγει από τη δύσκολη πραγματικότητα την οποία βίωνε. Συνάμα σε αρκετές περιπτώσεις μέσω των θεατρικών παραστάσεων, συνήθως εθνικόφρονων σωματείων, ενισχύθηκε ο απελευθερωτικός αγώνας αφού κάποιες παραστάσεις ανέβαιναν με στόχο την συλλογή χρημάτων υπέρ των Ελληνοκύπριων κρατουμένων. Σε άλλες περιπτώσεις και ειδικότερα σε σχολικές παραστάσεις, το θέατρο χρησιμοποιήθηκε για τόνωση του εθνικού φρονήματος ανεβάζοντας ελληνικές τραγωδίες υποδηλώνοντας ίσως την πολιτισμική υπεροχή του ελληνικού έθνους.

Πέρα από τα πιο πάνω για το σύγχρονο μελετητή το θέατρο είναι σημαντική πηγή αναβίωσης της τότε κοινωνίας, την οποία χαρακτήριζε η φτώχεια, η έλλειψη μόρφωσης, οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης. Απόδειξη των πιο πάνω

συμπερασμάτων είναι οι συχνές διοργανώσεις παραστάσεων που στόχο είχαν την ενίσχυση των άπορων οικογενειών. Ακόμη μέσα από τις παραστάσεις διαφαίνονται από τη μία οι έντονα πατριαρχικές της δομές και από την άλλη η συμβολή του θεάτρου στην απελευθέρωση των γυναικών, με τη συμμετοχή τους ως ενεργά μέλη των παραστάσεων και τη σταδιακή αποδοχή τους από την κοινωνία, όπως διαφαίνεται για παράδειγμα από την παράσταση *Από τη μια μέρα στην άλλη* στο χωριό Κοντέα.

Από την άλλη πλευρά τα έργα που γράφτηκαν μετά τη λήξη του αγώνα και αφορούσαν τη συγκεκριμένη εποχή, στην πλειονότητά τους περιορίζονται στην περιγραφή των κακουχιών που πέρασε ο λαός κατά τη διάρκεια του πολέμου, την εξύμνηση του υψηλού τους φρονήματος και των ηρωικών πράξεων των Ελληνοκυπρίων που συμμετείχαν ενεργά στον αγώνα. Γενικά παρουσιάζεται μια τάση συγγραφής πληθώρας στρατευμένων έργων που στόχο έχουν την εκ των υστέρων υποστήριξη του αγώνα, παραβλέποντας οτιδήποτε το αρνητικό.

Τα πιο πάνω έργα, χωρίς να παραβλέπεται η ιστορική και λογοτεχνική τους αξία, χρησιμοποιήθηκαν και χρησιμοποιούνται από τα σχολεία της Κύπρου είτε στα πλαίσια των μαθημάτων είτε στα πλαίσια των εθνικών εορτών, σε περιορισμένο όμως βαθμό. Σύμφωνα με την πιο πάνω έρευνα κρίνεται σκόπιμη η προσεκτική και η ορθή χρήση των συγκεκριμένων έργων, με σκοπό να αποφεύγεται η μονολιθική και μονοδιάστατη γνώση της ιστορικής πραγματικότητας της τότε εποχής. Όπως διαφάνηκε και από την πιο πάνω εργασία ενδείκνυται η χρήση ποικίλων θεατρικών και λογοτεχνικών κειμένων μέσω διάφορων μορφών θεάτρου, σε συνδυασμό με την ορθή και ενδελεχή ιστορική έρευνα. Μέσα από την πιο πάνω πρακτική αποδίδονται πιστότερα τα ιστορικά γεγονότα, οι μαθητές αποκτούν ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο μάθημα και ταυτόχρονα έρχονται σε επαφή με τον πολιτισμό του

τόπου τους. Επίσης μπορούν να ερευνηθούν οι αντίθετες απόψεις και οι μαθητές να φθάσουν στην αλήθεια χωρίς χειραγώγηση, αλλά μόνο μέσα από τη δική τους έρευνα.

Παράλληλα μέσα από τα λογοτεχνικά έργα οι μαθητές μπορούν να διδαχθούν πανανθρώπινες έννοιες και ιδανικά, όπως τα ιδανικά της ελευθερίας, την ανθρωπιάς, της συγχώρεσης και την συμβίωσης με το ξένο, το ανοίκειο, το διαφορετικό. Μέσα από το θέατρο και τις διάφορες μορφές του οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν τις τραγικές συνέπειες του πολέμου τόσο στον ίδιο τον άνθρωπο, όσο και στην κοινωνία που τον περιβάλλει.

Με γνώμονα τα πιο πάνω, κρίνεται αναγκαία η μεγαλύτερη αξιοποίηση του θεάτρου και όλων του των μορφών εντός των κυπριακών σχολείων στα πλαίσια όλων των μαθημάτων και ειδικότερα στο μάθημα της ιστορίας. Μέσα από την παρούσα εργασία αποδεικνύεται η στενή σχέση του θεάτρου με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής και κατ' επέκταση η χρησιμότητα της έρευνας της παραστασιογραφίας, με στόχο οι σημερινοί μαθητές να γνωρίσουν τόσο την τοπική όσο και τη γενική ιστορία του νησιού τους, σε μια τόσο κομβική ιστορική περίοδο. Συνάμα γίνεται σαφές ότι η διδασκαλία της ιστορίας μέσα από το δράμα και το θέατρο προσφέρουν στους μαθητές βιωματικά και αβίαστα τη γνώση με ένα ενεργητικό και ψυχαγωγικό τρόπο.

Καταληκτικά σημειώνεται ότι για τις ανάγκες εκπόνησης της εν λόγω έρευνας δημιουργήθηκε αρχείο λογοτεχνικών/ θεατρικών της περιόδου, γιατί είχε διαπιστωθεί ότι αυτά ήταν διάσπαρτα σε διάφορες βιβλιοθήκες του νησιού. Αναμένεται υποβολή του εν λόγω αρχείου στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού με την πρόταση/ εισήγηση όπως αυτό χρησιμοποιείται ως μια διαδικτυακή βάση δεδομένων επιλογής των έργων της περιόδου 1955-59 για τη διδακτική της ιστορίας από τους εκπαιδευτικούς. Με τον τρόπο αυτό η πολιτιστική κληρονομιά του τόπου θα

μπορέσει να διασωθεί και ταυτόχρονα να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Πρωτογενείς Πηγές

Θεατρικά και Λογοτεχνικά Έργα

1. Ιωαννίδης, Π. 1973. *Ανθολογία του Αγώνα*. Λευκωσία : Ι.Μ. Κύπρος
2. Κατσελλη, Ρ. 1984. *Ο Ανάξιος*. Λευκωσία : Χρυσοπολίτισσα
3. Κατσελλή, Ρ. 1959. *Ο Εξάδελφος*. Κερύνεια : [χ.ό]
4. Λυμπουρίδης, Α. 1987. «Το όνειρο του Τζυπρή του Λευκαρίτη», *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας* 4 : 1101 – 1135
5. Μαρκίδης, Κ. 1961. *Ο Αγώνας με τον Εύθυμο Φακό*. Λάρνακα : [χ.ό]
6. Μακρυγιάννης, Θ. 1955. *Κυπριακές Ηθογραφίες*. Λεμεσός : [χ.ό]
7. Κουτσουνίδης, Τ. 1988. «Το Κυπριόπουλο στον Αγώνα», *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας : Παιδικό Θέατρο*, 13 : 120 – 132
8. Μαραθεύτης, Μ. 1976. *Οικογένεια Νόντα : Δραματική Τριλογία*. Λευκωσία.
(χ.ό)
9. Μελάς, Τ. 1955. *Νιάτα χωρίς Σύνεση : Κυπριακό, Μονόπρακτο, Ηθικό-κοινωνικό θεατρικό Έργο*. Κύπρος : Διανόηση
10. Μόντης, Κ. 1987. «Κλειστές Πόρτες», *Άπαντα* : Πεζά 2 : 1539 - 1621
11. Μούσκος, Α. Γ. 1959. *Ο Αγών της Κύπρου 1955 – 1959 : Δράμα Πατριωτικών εις Πράξεις Πέντε*. Κύπρος : [χ.ό]
12. Πάρνης, Α. 196;. *Το Νησί της Αφροδίτης*. [Αθήνα]: Δ. Παπαδόπουλου
13. Πιερίδης, Γ. Φ. [1963]. *Σκληροί Καιροί : Διηγήματα*. [Αθήνα] : Κέδρος

14. Χατζησωτηρίου, Φ. 1955. «Σύνθια», *Κυπριακά Γράμματα* 20: 267 – 274

Τύπος

1. Δημοκράτης

02.04.1955

2. Ελευθερία

22.02.1957

17.11.1957

3. Έθνος

18.06.1955

06.04.1958

06.05.1958

16.05.1959

4. Κύπρος

02.07.1956

5. Νέα Εστία

01.06.1995

6. Παρατηρητής

31.03.1955

27.10.1955

12.04.1956

26.03.1959

7. Φιλελεύθερος

04.01.1958

8. Χαραυγή

02.06.1956

18.07.1956

29.09.1956

19.06.1957

21.06.1957

24.01.1958

09.04.1958

07.05.1958

Δευτερογενείς πηγές

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Ακρίτας, Λ. 1957. «Κάστρα της Λευτεριάς : Χρονικό της Επαναστατημένης Κύπρου», *Νέα Εστία* 727: 1456 – 1460
2. [Ανδρέου, Χρ]. 1986. *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας : Ποίηση : Μεσοπόλεμος – Πρώτα Μεταπολεμικά Χρόνια* , τόμ. Β΄, Λευκωσία : Χρ. Ανδρέου
3. [Ανδρέου, Χρ]. 1987. *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας : Πεζογραφία*, τόμ. Β΄, Λευκωσία : Χρ. Ανδρέου
4. Αυδή, Α & Χατζηγεωργίου, Μ. 2007. *Η Τέχνη του Δράματος στην Εκπαίδευση : 48 Προτάσεις για Εργαστήρια Θεατρικής Αγωγής*. Αθήνα : Μεταίχμιο
5. Βαρνάβα, Α. 2002. *Ιστορία του Απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ (1955 – 1959)*, Λευκωσία : Έκδοση Ιδρύματος Απελευθερωτικού Αγώνα 1955 -1959
6. Γαλαζή, Π. 2002. «Ποίηση και Ελευθερία», *Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ στην Ελληνική Λογοτεχνία της Κύπρου*. Λευκωσία : Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955 – 1959
7. Γιαννακόπουλος, Δ. 2004. «Η Αξιολόγηση του Μαθήματος της Ιστορίας και η Αξιολόγηση της Διδασκαλίας της Ιστορίας στην Ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση», *Γενική Θεώρηση*. 9 : 129 – 142
8. Γραμματάς, Θ. 2010. «Ιστορική Συνείδηση και Μνήμη στο Θέατρο του Μεσοπολέμου», <http://theodoregrammatas.com>
9. Γραμματάς, Θ. ⁶2009. *Θέατρο και Παιδεία*. Αθήνα : Τελέθριον

10. Γραμματάς, Θ. 2008. «Διαδικασίες Κειμενικής Εγγραφής και Σκηνικής Απόδοσης της Ιστορίας στο Έργο του Δημήτριου Βερναρδάκη», <http://heodoregrammatas.com>
11. Γραμματάς, Θ. 1999. *Διδακτική του θεάτρου*. Αθήνα : Τυπωθήτω
12. Γραμματάς, Θ. & Μουδατσάκης, Τ. 2008. *Θέατρο και Πολιτισμός στο Σχολείο για την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*. Ρέθυμνο : Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ
13. Ηροδότου, Μ. 2007. «Η Αμφισβήτηση της Αποικιοκρατίας στα Κυπριακά Πεζογραφήματα», *Greek Research in Australia : Proceedings of the Sixth Biennial International Conference of Greek Studies* 571 – 590 (http://dspace.flinders.edu.au/jspui/bitstream/2328/3296/1/573-590_herodotou%20Gr.pdf)
14. Θεοχάρους, Θ. 2002. «Η Πεζογραφία του Αγώνα του 1955 - 1959», *Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ στην Ελληνική Λογοτεχνία της Κύπρου*. Λευκωσία : Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955 - 1959
15. Ιγνατίου – Πιερίδου, Μ. 1993. *Αναμνήσεις και Εικόνες από το Κυπριακό Θέατρο*. Κύπρος : [χ.ό.]
16. Ιωάννου, Γ. 2010. «Αναμνήσεις του Χριστάκη Σαββίδη για τα Χριστούγεννα στην παλιά Λεμεσό», *Η Σημερινή* 25.12 (<http://www.sigmalive.com/simerini/news/social/339302>)
17. Κάτσης, Α. 2005. *Από τη Διασκεπτική στην Ε.Ο.Κ.Α.* Λευκωσία : Αργώ

18. Κατσούρης, Α. 2005. *Το θέατρο στην Κύπρο: 1940 – 1959*. τόμ. Β΄. Λευκωσία : [χ.ό.]
19. Κατσούρης, Α. 2012. «Ο Διηγηματογράφος Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης», *Γιάννης Κατσούρης : Πολιτισμός, Υπόθεση Ζωής : Μελέτες, Άρθρα, Επιφυλλίδες και άλλα Κείμενα* : 245 - 275
20. Κουκουτσάκη, Α. 1993. «Ο Κώστας Μόντης Πεζογράφος», *Ακτή 17* : 65 – 77
21. Κων/νου, Α. 2007. *Το Θέατρο στην Κύπρο (1960 – 1974) : Οι Θίασοι, η Κρατική Πολιτική και τα πρώτα Χρόνια του Θ.Ο.Κ.* Αθήνα : Καστανιώτη
22. Λεοντσίνης, Γ. *Τοπική Ιστορία και Διδακτική της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.*
http://www.viokliron.gr/documents/Tpokiki_istoria_kai_didaktiki_tis_istorias.pdf
23. Μαραθεύτης, Μ. 2002. «Ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α στην Κυπριακή Λογοτεχνία», *Ο Αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. στην Ελληνική Λογοτεχνία της Κύπρου* : 11 - 26
24. Μουδατσάκης, Τ. 1994. *Η Θεωρία του Δράματος στην Σχολική Πράξη : το Θεατρικό Παιχνίδι, η Δραματοποίηση.* Αθήνα : Καρδαμίτσα
25. Μουλά, Ε. 2009. «Η Προβολή των Εθνικών Οραμάτων στο Σχολικό Τραγικό Θέατρο στην Κύπρο», *Άνευ 31*: 37 – 43
26. Μουστερής, Μ.Π. 1988. *Χρονολογική Ιστορία του Κυπριακού Θεάτρου : Από Αρχαιοτάτων Χρόνων μέχρι και το 1986.* Λεμεσός : Δήμος Λεμεσού

27. Μπακονικόλα, Χ.2000. «Ο Γκρέγκορ του Πάνου Ιωαννίδη», *Κανόνες και Εξαιρέσεις : Κείμενα για το Νεοελληνικό Θέατρο*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα. 94 – 96
28. Μπακονικόλα, Χ.1998. *Η Ε.Ο.Κ.Α. στη Θεατρική Λογοτεχνία της Κύπρου*. Λευκωσία : Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου : Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Ε.Ο.Κ.Α. 1955 – 1959
29. Μυρωνάκη, Φ. 2012. «Η Εισαγωγή του Θεάτρου στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση – Γυμνάσιο». Αθήνα : <http://theodoregrammatas.com>
30. Παντελής, Σ. 1985. *Νέα Ιστορία της Κύπρου*. Αθήνα : Φλώρος
31. Παπαδόπουλος, Σ. 2010. *Παιδαγωγική του θεάτρου*. Αθήνα : Σ.Π. Παπαδόπουλος
32. Πάρνης, Α. 1989. «Η Κυπριακή μου Ταυτότητα», *Λέξεις* 85.86 : 442 – 447
33. Σέργη, Λ. 1987. *Δραματική Έκφραση και Αγωγή του Παιδιού*, 2^η έκδ. Αθήνα : Gutenberg
34. Σκούρου, Τ. 1997. *Η Ιστορία και η Διδακτική της*. Λεμεσός : (χ.ο)
35. Σοφοκλέους, Θ. 1955. «Εισηγητική Έκθεση Δραματικού Διαγωνισμού», *Κυπριακά Γράμματα* 243.244 : 381 – 382
36. Σοφοκλέους, Κ. 2008. *Πάλη για την Ελευθερία : Ενδογενείς Αντιπαραθέσεις (1950 – 1964)*, τόμ. 2 . Λεμεσός : [χ.ό]
37. Σπανός, Γ. 2004. *Ο Αγρός στον Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955 – 1959 : Σύντομες Αναφορές στη γύρω Περιοχή Πιτσιλιάς, οι Συνθήκες Αγώνα ανά την Κύπρο*,

- Εισαγωγή στην Ιστορία Προηγούμενων Αιώνων*. Λευκωσία : Έκδοση Συλλόγου Αγροτών και Φίλων Αγρού.
38. Συμεού, Θ. 2011. «Γιώργος Φιλίππου - Πιερίδης», *Λογοτεχνικά Πορτρέτα : Κύπριοι Ποιητές και Πεζογράφοι 2* : 29 - 37
39. Τζερμιάς, Π.Ν. 2004. *Η Κύπρος από την Αρχαιότητα ως την Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση : «Γλυκείας Χώρας» Ιστορήση*, τόμ. 1. Αθήνα : Ι. Σιδέρης
40. Χατζηαυξέντη, Ε. 2010. «Το Κυπριακό Θέατρο για παιδιά. Δείκτης του Κυπριακού Κοινωνικού και Πολιτικού Γίγνεσθαι», *Στη Χώρα του Τοτώρα : Θέατρο για Ανήλικους Θεατές*. Αθήνα : Πατάκης : 531 - 596

Αγγλική Βιβλιογραφία

1. Belliveau, G. 2007. «An Alternative Practicum Model for Teaching and learning», *Canadian Journal of Education* 30.1 : 47 – 67
2. Cassler, R. 1990. «Creating Historical Drama», *The History Teacher* 23.3 : 255 - 262
3. Dimitrakis, P. 2008. «British Intelligence and the Cyprus Insurgency, 1955 - 1959», *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*. 21:2 : 375 – 394
4. Doyle, C. 1993. *Raising Curtains on Education: Drama as Site for Critical Pedagogy*. USA : [w.n]
5. Fennessey, S. 1995. “Living History through Drama and Literature”, *The Reading Teacher* 49.1 : 16 – 19

6. Freeman, G.D. Sullivan, K & Fulton, C.R. 2003. «Effects of Creative Drama on Self – Concept», *The Journal of Educational Research*. 96.3 : 131 – 138
7. Hakki, M. 2006. *The Cyprus Issue: A Documentary History, 1878 – 2006*. London : I.B. Tauris & go Ltd
8. Hatzivassiliou, E. 2013. «Post – war Cyprus, 1945 – 1960 : Social, Political and Economic Development», Introduction to the History of Cyprus. Nicosia : Open University of Cyprus : 1 – 20
9. Hitchens, C. 1997. *Hostage to History: Cyprus from the Ottomans to Kissinger*. USA : Noonday press
10. Kafewo, S. 2008. «Using Drama for School – Based Adolescent Sexuality Education in Zaria, Nigeria», *Reproductive Health Matters* 16.31 : 202 – 210
1. Kirby, A.J. 2009. «Pannos Ioannides and other Stories», *the Short Review* : (<http://www.theshortreview.com/reviews/PanosIoannidesGregoryandOtherStories.htm>)
2. Kivisto, P & Pittman, D. 2007. «Goffman’s Dramaturgical Sociology : Personal Sales and Service in a Commodified World», *Contemporary Theories* : 271 – 290 (http://www.sagepub.com/upm-data/16569_Chapter_10.pdf)
3. Leach, R. 2008. *Theater Studies: The Basics*. London
4. Purcell, M. 1993. «Livelier FLGS Lessons through Role – play», *Hispania*. 76.4 : 912 – 918

5. Speer, D. 2008. «Developing Effective Use of Presentational Drama as a Tool for Teaching the History/ Social Science Curriculum in Public School». California : <http://adamseefeldt.blogspot.com/2008/06/drama-in-history-classroom.html>
6. Stradling, R. 2001. *Teaching 20th Century European History*. Germany : Council of Europe
7. Taylor, J. 2004. «Teaching History at American's High School», *The History Teacher*. 37.4 : 517 - 531
8. Zajda, J & Whitehouse, J. 2009. «Teaching History», *International handbook of Research on Teachers and Teaching*. 21 : 953 - 965

Ιστοσελίδες

1. http://www.thoc.org.cy/gr/theatre/development/school_competition/index.htm
2. <http://panosioannides.wordpress.com/bibliography/>
3. <http://www.ellineslogotechnes.org.cy/ellineslogotechnes/page.php?pageID=10&mpath=/5&viewArticle=19&prev=10>
4. <http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Epikaira/1apriliou/index.html>

Παράρτημα

Θεατρικά Έργα

1. Οικονομίδη, Γ.Σ.1984. *Φωνή της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : [χ.ό]
2. Γαληνού – Σκανδαλή, Π. 19---. *Ο παλμός μας δια την Κύπρο*. Αθήναι: Φρέκου
3. Γιωργόπουλος, Γ. Χ. 1959. *Από το έπος της Κύπρου : Η Προσφυγούλα*. Αθήνα : [χ.ό]
4. Ελευθερίου, Χ. 1969. *Αετοί και παλληκάρια : Τρίπρακτο σκετς εμπνευσμένο από τον αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : [Σταυρινίδη]
5. Ζαχαριάδου – Λοϊζίδου Δ. 1990. *Καρφωμένες Μνήμες : Θεατρικά Εμπνευσμένα από τον αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : [χ.ό]
6. Ιωαννίδης, Π. 2003. *Συλλείτουργο για τον Κυριάκο Μάτση*. Λευκωσία : ΣΙΜΑΕ
7. Ιωαννίδης, Π. 1973. *Ανθολογία του Αγώνα*. Λευκωσία : Ι.Μ. Κύπρος
8. Κακουλλή, Τ. [2006]. *Ο γιος του Συνταγματάρχη*. Λευκωσία : Power Publishing
9. Κατσελλη, Ρ. 1984. *Ο Ανάξιος*. Λευκωσία : Χρυσοπολίτισσα
10. Κατσελλη, Ρ. 1959. *Ο Εξάδελφος*. Κερύνεια : [χ.ό]
11. Κόνιζου –Λοϊζιά, Δ. 2006. *Θάλαμος 9 : Βραβείο Συνδέσμου Αγωνιστών 1955 – 1959*. Λευκωσία – Power Publishing
12. Κουτσουνίδη, Α. 1961. *Ηρωας δεν πέθανε : Πατριωτικό δράμα*. Αθήνα : Κένταυρος
13. Κουτσουνίδη, Τ. 1988. «Το Κυπριόπουλο στον Αγώνα», *Ανθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας : Παιδικό Θέατρο*, 13 : 120 – 132
14. Κυριακίδης, Μ. *Το Βοσκαρέτι : Δακτυλόγραφο*. Λευκωσία : Θεατρική Σχολή Βλαδίμηρου Καυκαρίδη
15. Κυριακίδης, Ρ. 2010. *Σενάρια : Απελευθερωτικός Αγώνας ΕΟΚΑ 1955 – 59*. Λευκωσία : [χ.ό]

16. Κωνσταντίνου, Σ. 2002. *Ανοχύρωτα Νιάτα : Τιμή και Δόξα στον Ήρωα Πετράκη Γιάλλουρο*. Λευκωσία : Κ. Επιφανείου
17. Κωνσταντίνου, Σ. 2002. *Μεταξύ Αγγέλων : Τιμή και Δόξα στον ήρωα Ιάκωβο Πατάτσο*. Λευκωσία : Κ. Επιφανείου
18. Μακρυγιάννης, Θ. 1955. *Κυπριακές Ηθογραφίες*. Λεμεσός : [χ.ό]
19. Μαραθεύτης, Μ. 1976. *Οικογένεια Νόντα : Δραματική Τριλογία*. Λευκωσία. (χ.ό)
20. Μαρκίδης, Κ. 1961. *Εδώ ΕΟΚΑ*. Λάρνακα : Ιδιωτική Έκδοση
21. Μελάς, Τ. 1955. *Νιάτα χωρίς Σύνεση : Κυπριακό, Μονόπρακτο, Ηθικό-κοινωνικό θεατρικό Έργο*. Κύπρος : Διανόηση
22. Μούσκος, Γ. 1987. *Νυν υπέρ πάντων ο αγών : Καταφλογισμένο μονόπρακτο, παρμένο από τον αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : [χ.ό]
23. Μούσκου, Γ. [1968]. *Στο βωμό της ελευθερίας : εικονογραφημένο έργο παρμένο από τον θρυλικό αγώνα της ΕΟΚΑ 1955 – 59*. Κύπρος : [χ.ό]
24. Μούσκος, Α. 1959. *Ο Αγών της Κύπρου : Δράμα Πατριωτικόν εις Πράξεις Πέντε*. Λευκωσία : [χ.ό]
25. Νεοκλέους, Ε. 1963. *Αυτοί που δε λύγισαν : σε πράξεις τέσσερεις*. Κύπρος : [χ.ό]
26. Νικήτας, Μ. 1963. *Τελευταία Νύχτα : Θεατρικό Μονόπρακτο*. Λευκωσία : Ιδιωτική έκδοση
27. Παπαδάκης, Σ. 1956. *Η Κύπρος αγωνίζεται : Μονόπρακτο θεατρικό έργο εμπνευσμένο από τον ηρωικό αγώνα του Κυπριακού λαού για την αυτοδιάθεσή του : διαλεκτικά πατριωτικά ποιήματα για απαγγελία στις σχολικές γιορτές*. Αθήνα : Διόν. Δ. Πετσάλη
28. Πάρνης, Α. 196;. *Το Νησί της Αφροδίτης*. [Αθήνα]: Δ. Παπαδόπουλου
29. Πάτης, Σ. 1966. *Αλήθεια και ιδανικά : Πράξεις Τέσσερεις*. Αστρομερίτης : Ιδιωτική Έκδοση
30. Πάτης, Σ. 1963. *ΕΟΚΑ Θρύλος : Πράξη Έξη*. Αστρομερίτης : Ιδιωτική Έκδοση
31. Πέτρου, Θ. 1956. *Η Κύπρος στις Επάλξεις : Έμμετρο Πατριωτικό Σκετς*. Αθήνα : [χ.ό]

32. Σωκράτους, Κ. 1959. *Παλληκάρια της ΕΟΚΑ : Δράμα Πατριωτικό*,
Λευκωσία : [χ.ό]
33. Σπανός Γ. [20--]. *Κύπρος Παλαιόθεν Ελλήνις : Ο απελευθερωτικός αγώνας
της ΕΟΚΑ : 5 Σενάρια*. Λευκωσία : Ιωνικές Εκδόσεις
34. Σπανός, Γ. 2012. *Ιστορικά δράματα*. Λευκωσία : Ιωνικές Εκδόσεις
35. Στάθης Γ. 1965. *Οι Αλύτρωτοι : Επικό ποίημα*. Αθήνα : [χ.ό]
36. Ναθαναήλ, Φ. 2009. *Μνήμες Αγώνα II : Θεατρικά Μονόπρακτα και
ποιήματα για τον αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λάρνακα : Βιβλιοεκδοτική
37. Χατζησωτηρίου, Φ. 1955. «Σύνθια», *Κυπριακά Γράμματα* 20: 267 – 274
38. Χρυσάνθη, Κ. 1960. *Το κρησφύγετο* : Τρίπρακτο. Λευκωσία : Λυρική
Κύπρος.
39. Χρυσάνθης, Κ. 1961. *Η Προδοσία* . Λευκωσία : Λυρική Κύπρος
40. Χρυσάνθης, Κ. 1963. *Η Ανάσταση του αντάρτη, Το δίλημμα : Δύο Μικρά
μονόπρακτα*. Λευκωσία : Λυρική Κύπρος
41. Χρυσάνθης, Κ. 1962. *Ο Γρηγόρης Αυξεντίου σε τρεις εικόνες*. [Λευκωσία] :
Έκδοση Περιοδικού Λυρική Κύπρος
42. Χρυσάνθης, Κ. 1960. *Ήταν Όλοι τους Αντρείοι* : Τρίπρακτο. Λευκωσία :
Λυρική Κύπρος
43. Χρυσάνθης, Κ. 1964. *Νενίκηκε το θάνατο* : Θεατρικό Χρονικό σε τρεις
εικόνες. Λευκωσία : Πνευματική Κύπρος

Λογοτεχνικά Κείμενα

1. Αγγελίδου, Κ. 2011. *Αταλάντη : ιστορήμα [μία γυναίκα στην αντίσταση]*. Αθήνα : Διόπτρα
2. Ακρίτας, Λ. *Δεκατρία κείμενα*. Λευκωσία : Πολιτιστικές Υπηρεσίες
3. Αδαμίδου – Ιωαννίδου, Ε. 1973. *Μεταπτώσεις : Διηγήματα*. Λευκωσία : [χ.ό]
4. Αλεξάνδρου, Α. 2010. *Μυστικός δεσμός*. Λευκωσία : Εν τύποις
5. Αρτεμίου, Χ. 2009. *Καθρεφτίζοντας τον χρόνο : Ιστορικό μυθιστόρημα*. [Λεμεσός] : Αναζητήσεις
6. Βασιλειάδης, Ν. 1986. *Εθνομάρτυρες του Κυπριακού Έπους 1955- 1959*. Αθήνα : Ο Σωτήρ
7. Βιολάρη – Ιακωβίδου, Μ. 2004. *Νεφέλη*. Λευκωσία : Εν τύποις.
8. Βιολάρη – Ιακωβίδου, Μ. 2002. *Σελίδες του Απελευθερωτικού μας Αγώνα όπως γράφτηκαν τότε*. Λευκωσία : [χ.ό]
9. Γιωργαλλίδης, Κ. 2003. *Ο Αδελφός μου ο Προδότης*. Αθήνα : Καλέντης
10. Εμπεδοκλέους, Α. 2000. *Διήγημα για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : ΣΙΜΑΕ – Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
11. Ζαφειρίου, Λ. 1983. *Οι Συμμορίτες*. [χ.τ] : Ρόπτρο
12. Ιωαννίδης, Π. 1964. *Στην Κύπρο την αέρινη.. : Διηγήματα*. Αθήνα : Φέξη
13. Ιωαννίδου – Σταύρου, Ρ. 2001. *Στα Μετόπισθεν : Μικρά διηγήματα για ένα Μεγάλο Αγώνα*. Αθήνα : Δωδώνη
14. Ιωαννίδου – Σταύρου, Ρ. *Μνημείο και Short Stories*. Λευκωσία : Πνευματική Κύπρος
15. Κακούλας, Κ. 1977 - 1979. *Ταξίδια και διηγήματα*. Λευκωσία : [χ.ό]
16. Καρύδης, Χ. 2011. *Με τη Δύναμη της Θύμησης : Λόγια Απλά και Αγαπημένα Από τη Σύντροφο της Ζωής του*. [Λευκωσία] : [Θέοπρες]
17. Καραγιάννη, Ι. 1989. *Όταν οι Μνήμες Έρχονται*. Λευκωσία : [χ.ό]
18. Καττάμη, Λ. 2012. *Νίτσα Χατζηγεωργίου : Μια Ηρωίδα χωρίς Σταυρό και Σήμαντρο*. Λευκωσία : [χ.ό]
19. Κατσελλή – Χαραλαμπίδου, Ρ. 1967. *Τα τετράδια της αδελφής μου*. Αθήνα : Φέξη
20. Κελίρης, Χ. [20--]. *Αργείων Γη : Γράμμα στην Ηλιογέννητη*. Λάρνακα : [χ.ό]

21. Κυπρολέων, Γ. 1967. *Οι καμπάνες της αγάπης: Διηγήματα και νουβέλες*.
Αθήνα : Alvin Redman Hellas
22. Λαδάκη – Φιλίππου, Ν. 1974. *Τ' όνειρο*. Λευκωσία : Ιδιωτική Έκδοση
23. Λαζάρου, Σ. 1969. *Οδός Ελευθερίας – Στάση Θανάτου : αφήγημα*.
Λευκωσία : [χ.ό]
24. Λαζάρου, Σ. 2007. *Δύο αφηγήματα*. Λευκωσία : Εκδόσεις Επιφανείου
25. Λειβαδά, Β. 2006. *Δικαίωμα στ' όνειρο*. Λευκωσία : Power Publishing
26. Λεωνίδα, Χ. 1998. *Το κρησφύγετο : Ο μεγάλος αγώνας : Το χωριό
Χλώρακας*. Λεμεσός : [χ.ό]
27. Λουντέμης Μ. [χ.χ.] *Ταξίδι στην απεραντοσύνη*. Αθήνα : [χ.ό]
28. Λυσιώτης, Ρ. 2012. *Το ημερολόγιο του D.P. 743*. Λευκωσία : Ιδιωτική
Έκδοση
29. Μιχαηλίδης, Μ. 1962. *Ανατολή στο Στρατόπεδο*. Αθήνα : [χ.ό]
30. Μόντης, Κ. 1987. «Κλειστές Πόρτες», *Άπαντα* : Πεζά 2 : 1539 - 1621
31. Νησιώτου, Η. 1984. *Εμβιώσεις : Αφηγήματα*. Λευκωσία : [Θέοπρες]
32. Νικολάου, Π. 1959. *Στο Συρματόπλεγμα της Σκλαβιάς της Ζήτα Σίγμα Ρω*.
Αθήνα : [χ.ό]
33. Οικονομίδης, Γ.Σ. 1986. *Αριθμός αντί άνθρωπος*. Λευκωσία : χο
34. Ουνουφρίου, Α. 1977. *Κραυγές στ' αυτιά του κόσμου*. [χ.τ] : [χ.ό]
35. Παπαδοπουλος, Γ. 1996. *Τα Χριστάγκαθα : Διηγήματα*. Λευκωσία :
Πολιτιστικές Υπηρεσίες Κύπρου
36. Παπαχρυσοστόμου. Χ. 1965. *Ο Παπαστέγγας : Ιστορικό διήγημα του
Αγώνα*. Λευκωσία : Ζάβαλλης
37. Παυλίδης, Α. 1975. *Εχθροί : Νουβέλα*. [Κύπρος] : [χ.ό]
38. Περίδης, Γ. Φ. [1963]. *Σκληροί Καιροί : Διηγήματα*. [Αθήνα] : Κέδρος
39. Ροδίτης, Α. 2010. *Δέκα Χιλιάδες Μέλισσες : Μυθιστόρημα Αληθινών
Γεγονότων*. Αθήνα : Αρμός
40. Ρούφου, Ρ. 1960. *Η Χάλκινη Εποχή : Το μυθιστόρημα του Κυπριακού
Αγώνα*. Αθήνα : Εστία
41. Στυλιανού, Π. [1978]. *Το Πονεμένο Τραγούδι της Ρωμιοσύνης*. Λευκωσία :
[Βιολάρη]

42. Στυλιανού, Φ. 1993. *Το Ημερολόγιο ενός Μικρού Τρομοκράτη : Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ με τα Μάτια των Παιδιών : Αυτοβιογραφικό Δοκίμιο*. Κύπρος : Κ. Επιφανείου
43. Σωκράτους, Κ. 1968. *Ανταρτοπόλεμος : Το μυθιστόρημα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : Ιδιωτική Έκδοση
44. Στάθη, Γ. 1965. *Οι Αλύτρωτοι : Επικό Ποιήμα*. Αθήνα : [χ.ό]
45. Σμυρλή, Α. 1983. *Τον καιρό του Αγώνα : Μνήμες από τον Καιρό του Αγώνα του 53 – 56 : Μυθιστόρημα*. Αθήνα : Αρσενίδη
46. Σμυρλή, Α. 1997. *Γαλατείας και Πυγμαλίωνος*. Αθήνα : Κέδρος
47. Σμυρλή, Α. 2011. *Η Διάψευση*. Αθήνα : Κέδρος
48. Σολωμονίδου, Λ. 1964. *Ενθάδε κείται*. Λευκωσία : Θεμέλιο
49. Φένεκ – Μικελλίδης, Ν. 2010. *Θρυμματισμένο Γυαλί*. Αθήνα : Εμπειρία Εκδοτική
50. Χριστοδούλου, Ν. 1974. *Αναπαράσταση*. Λευκωσία : [χ.ό]
51. Χατζόπουλος, Μ. 2009. *Εν μέρει Ελληνίζων : Μυθιστόρημα*. Αθήνα : Βιβλιοπωλείο της Εστίας
52. Χειμαρίδης, Γ. 1988. *Κι εγώ σε τραγουδώ ΕΟΚΑ μας !*. Κύπρος : Διαλεκτική
53. Χρυσάνθης, Κ. 1993. *Οκτώ ιστορίες του Αγώνα*. Λευκωσία : Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου.

Λογοτεχνικά Κείμενα για παιδιά και νέους

1. Λαμπριανού – Παπαιωάννου, Χ. [χ.χ]. *Σαν Παραμύθι*. Λάρνακα – Πήλιο : [χ.ό]
2. Χρυσάνθης, Κ. 1987. *Ένα παιδάκι με κυκλάμινα : Συμβάντα από την Κύπρο*. Λευκωσία : Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου
3. Κυθρεώτης, Ι. 1994. *Οι αζερίζωτοι*. Λευκωσία : [Πρόοδος]
4. Κυθρεώτης, Ι. 1986. *Πικρά χρόνια: Ιστορικά διηγήματα*. Αθήνα : [Φωτοσυνθετική]
5. Πέρικλου, Σ. 2010. *Το Αγριολούλουδο βρήκε το δρόμο του : Μυθιστόρημα για μεγάλα παιδιά και νέους*. Λευκωσία : [χ.ό]
6. Χατζημιχαήλ, Ε & Σ. 2001. *Σαν παραμύθι ο αγώνας μας*. Λευκωσία : ΣΙΜΑΕ & Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
7. Αβρααμίδου, Μ. 2007. *Το σπίτι του Άγγλου Συνταγματάρχη : Μυθιστόρημα για Εφήβους*. Αθήνα : Πατάκης
8. Μακρίδης, Α. 2003. *Το Χαμόγελο της Αγχόνης : Οι Μνήμες ενός Παιδιού από τον Αγώνα του 1955 : Διηγήματα και Αφηγήματα του Ρεαλισμού του Νου*. Λεμεσός : [Α. Μακρίδης]
9. Αναγιωτός, Μ. [19--]. *Φώτης Πίττας και η Μάχη του Αχυρώνα*. Λεμεσός : Κυπρόπειρα
10. Πρωτοπαπιάς, Φ & Ιωαννίδου – Σταύρου, Ρ (επιμ). 2000. *Διηγήματα για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία : Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
11. Πρέτζας, Ρ. 1989. *Ο Θοδωρής*. Αθήνα : Ερμολένης
12. Χατζημιχαήλ – Μυλωνά, Ε. 1986. *Μικροί στον αγώνα*. Λευκωσία : [χ.ό]